

Edukacijos tyrimais grįstos švietimo politikos formavimas

Medžiaga diskusijai

2022

Edukacijos tyrimais grįstos švietimo politikos formavimas

Medžiaga diskusijai

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

VILNIUS, 2022

Leidinyi parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 1.3.6 veiksmą „Parengti nacionalinę ugdymo krypties mokslinių tyrimų programą“.

Parengė:

Evaldas Bakonis, dr. Dalia Survutaitė,
dr. Benediktas Šetkus

(NŠA Stebėsenos ir vertinimo departamento
Švietimo politikos analizės ir tyrimų skyrius)

Konsultavo:

dr. Rita Dukynaitė,

ŠMSM Strateginių programų skyriaus vyriausioji
patarėja,

dr. Loreta Žadeikaitė,

ŠMSM Studijų, mokslo ir technologijų departa-
mento vyriausioji patarėja,

dr. Vaiva Priudokienė,

Lietuvos mokslo tarybos Mokslo programų sky-
riaus vedėja

Redaktorė Anželika Tekutienė
Dizainerė Dalė Dubonienė
Maketuotojas Valdas Daraškevičius

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės
sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-8275-50-6

Turinys

Išvadas	5
1. Duomenimis grįstas švietimas	8
2. Edukologijos tyrimai Lietuvoje	12
Prielaidų edukologijos mokslo tyrimams Lietuvoje susidarymas	12
Universitetų vykdomų edukologinių tyrimų tarptautiškumo raiška 2016–2020 m.	13
Edukologijos krypties disertacijos 2016–2020 m.	16
Lietuvos mokslo tarybos finansuojami edukologijos tyrimai	19
Edukologijos tyrimai svarbių švietimo klausimų sprendimo kontekste	23
Tyrimų poreikis ir mokslo literatūros vaidmuo keliant pedagogų kvalifikaciją	26
3. Užsienio šalių patirtis atliekant švietimo tyrimus	28
Švietimo tyrimų įtaka švietimo praktikams kai kuriose užsienio šalyse	28
Rumunijos atvejis	28
Australijos atvejis	30
Anglijos atvejis	32
Švietimo tyrimų procedūra ir duomenų kokybės klausimas	33
Prioritetinės švietimo tyrimų temos: nustatymas, atlikimas ir priežiūros užtikrinimas	34
Australijos švietimo tyrimų tarnyba	34
Švedijos švietimo tyrimų institutas	36
Naujosios Zelandijos mokymo ir mokymosi tyrimų iniciatyvos fondas	37
Nyderlandų švietimo tyrimų iniciatyva	38
Rengiamos tyrimų programos Estijoje ir Latvijoje	40
Švietimo tyrimų sklaida ir pritaikymas praktikams	41
Džono Hopkinso universiteto Švietimo tyrimų ir reformos centras	41
Miuncheno technikos universiteto Švietimo mokykla	41
Danijos švietimo tyrimų informacijos centras	42
Išvados	44
Rekomendacijos	46
Klausimai diskusijai	47
Šaltiniai	48
Priedai	50

Įvadas

Šios analizės tikslas – pasirengti šalies strateginiuose švietimo dokumentuose numatytiems ir švietimo plėtros programoje patvirtintiems įsipareigojimams įgyvendinti, sustiprinti edukologijos ir kitų susijusių tarpdisciplininių mokslinių tyrimų ir eksperimentinę plėtrą, padidinti šių tyrimų indėlį į švietimo kokybės gerinimą ir švietimo perspektyvos modeliavimą.

Atliekant analizę, buvo išsikelti šie uždaviniai:

1. Apibūdinti duomenimis grįstos švietimo politikos paskirtį, poreikį ir įvardyti esminius tokios politikos ypatumus.
2. Remiantis Lietuvos mokslo tarybos finansuojamų projektų ir edukologijos daktaro disertacijų duomenų baze, atliktomis analizėmis, išanalizuoti edukologijos mokslo būklę, siekiant ateityje stiprinti švietimo tyrimais grįstą švietimo politiką ir praktiką.
3. Išanalizuoti kelių užsienio valstybių patirtį, reglamentuojant švietimo tyrimų organizavimo procedūrą, tematiką, tyrimus vykdančias institucijas ir užtikrinant tyrimų kokybę.
4. Remiantis kitų valstybių patirtimi, nustatyti ir apibūdinti šiuolaikines, veiksmingas švietimo tyrimų sklaidos švietimo politikams ir ugdymo praktikams priemones.

Pastaraisiais metais skiriamas dėmesys įrodymais (duomenimis) grįstam švietimui buvo pabrėžiamas ir anksčiau priimtuose švietimo dokumentuose: Lietuvos švietimo koncepcijoje, II švietimo reformos etapo prioritetuose, Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose. Paminėtina Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (toliau – Strategija). Joje pabrėžiama, kad Lietuvos švietimo sistema stokoja mokslinio pagrindimo, mažai užsakoma tyrimų, skirtų bendrosios švietimo politikos krypties pagrindimui nustatyti, vyrauja į konkrečias siauros srities problemas nukreipti tyrimai. Tik kai kuriose švietimo srityse yra patikimų rezultatų matavimo tyrimų. Tyrimų išvados menkai remiamasi, priimant praktinius sprendimus dėl formaliojo, neformaliojo švietimo, savišvietos ir švietimo įstaigų veiklos gerinimo¹.

Strategijoje buvo pabrėžtas poreikis plėtoti tokią kultūrą, kai tyrimai, vertinimai yra nukreipiami į įrodymais, patirtimi ir žinojimu grįstos lyderystės kūrimą, nuolatinį tobulinimą ir aukštos kokybės siekį. Numatytas Strategijos tikslas – įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą. Užsibrėžta sustiprinti esamos padėties vertinimo ir išankstinio rengiamų sprendimų poveikio vertinimo gebėjimus ir kokybę, priimti tyrimais ir duomenimis pagrįstus susitarimus dėl bendrųjų švietimo rezultatų kokybės. Vis tik darytina prielaida, kad Strategijoje kelti uždaviniai nebuvo iki galo įgyvendinti, todėl naujuose Lietuvos valstybės švietimo strateginiuose dokumentuose vėl keliamas tikslas stiprinti įrodymais (duomenimis) grįstos švietimo politikos vykdymą.

2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2021–2030 m. nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP). Juo siekiama suplanuoti pagrindinius valstybėje siekiamus pokyčius, užtikrinsiančius pažangą socialinėje, ekonominėje, aplinkos ir saugumo srityse ateinančių

1 Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf.

dešimtmetį. NPP dėmesio skiriama ir doktorantūros studijoms. Konkrečiai siekiama sustiprinti pedagogo profesijos patrauklumą, sukurti veiksmingą mokytojų rengimo ir kompetencijų tobulinimo sistemą. Kitas NPP uždavinys nurodo, kad valstybėje privalu plėtoti mokslu grįstas studijas, geriau panaudojant laisvųjų mokslinių tyrimų potencialą².

2021 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau – ŠMSM) parengtai Švietimo plėtros programai (toliau – ŠPP). Sukonkretinant NPP įvardytus uždavinius, ŠPP numatytos priemonės aktualiausiems švietimo iššūkiams spręsti. Programoje suplanuota įgyvendinti priemonę „Pedagogų rengimo ir edukologijos plėtra“ (12-003-03-06-02), nes „Švietimo politikos sprendimai nepakankamai grindžiami mokslinių edukacinių tyrimų duomenimis ir įrodymais“³.

Edukologijos mokslo vaidmens, sprendžiant svarbias šalies švietimo problemas, didinimas yra ir pagrindinių šalies politinių partijų dėmesio centre. 2021 m. rudenį pasirašytame politinių partijų susitarime dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030) šis tikslas įrašytas net trijuose uždaviniuose:

13. Iki 2024 metų finansavimo MTEP bei meno veiklai srityje greta valstybės mokslo konkursinio finansavimo ir finansavimo už mokslo (meno) rezultatus įteisinti ir bazinį finansavimą MTEP bei meno veiklai, kurį sudarytų būtinos einamosios iš valstybės biudžeto skiriamos lėšos.
14. Iki 2024 metų parengti ir pradėti įgyvendinti nacionalinę edukologijos mokslo krypties programą.
15. Iki 2024 metų sustiprinti tyrėjų karjeros formavimą, jį derinant su Europos mokslinių tyrimų erdvės ir Europos aukštojo mokslo erdvės principais⁴.

Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje, kurią LR Seimas patvirtino 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu, numatyta sukurti tokias ugdymo sąlygas, kad kokybiškas išsilavinimas kiekvienam taptų realiu, o ne „popieriniu“ mūsų valstybės tikslu. Siekiant įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, reikia tirti ugdymo procesą ir vadovautis tyrimų duomenimis. Neatsitiktinai programoje numatyti du konkretūs uždaviniai. Pirma, sutelktomis pastangomis numatyta vystyti Nacionalinę švietimo agentūrą (NŠA) kaip kompetencijų centrą, kuriantį ir **diegiantį įrodymais pagrįstus novatoriškus švietimo politikos sprendimus**, nukreiptus į ugdymo (ugdymosi) sėkmę ir švietimo kokybės užtikrinimą. Antra, **numatyta parengti Nacionalinę ugdymo krypties mokslinių tyrimų programą**; teikti valstybės užsakyamus reikalingiems švietimo tyrimams atlikti; sutelkti mokslo centrų tyrimų potencialą, skatinti bendradarbiavimą su Europos valstybėmis; edukologijos ekselencijos centrų ir Vyriausybės strateginės analizės centro STRATA pagrindu sukurti duomenų analizės ir metodologinių išteklių platformą švietimo pažangai skatinti⁵.

Duomenimis grįsto švietimo svarbą pabrėžia ir tarptautinės organizacijos, kurių narė yra Lietuva. Europos Komisija (toliau – EK) 2007 m. konstatavo, kad tyrimų reikšmė švietimui suvokiama daug prasčiau, palyginti su kitomis Lisabonos strategijos sritimis, tokiomis kaip ekonomikos augimas arba darbo rinka (užimtumas). Švietimo tyrimams skiriama mažiau lėšų, palyginti su technologijų arba medicinos tyrimais, lėčiau atliekama jų sklaida ir rezultatai diegiami praktikoje. EK pažymėjo, kad švietimo tyrimai yra svarbūs visiems mokytojams, mokiniams, švietimo srities administratoriams, politikams, taip pat mokinių tėvams, viešajam sektoriui. Neatsitiktinai duomenimis grįsta švietimo politika ir mokymo(si) praktika yra vienas iš EK prioritetų⁶, kaip tai yra apibūdinta strateginėse gairėse „Education and Training 2020“.

Prieš Lietuvai 2018 m. tampa visateise Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) nare, ši organizacija atliko Lietuvos švietimo būklės analizę. Tarp jos ekspertų pateiktų siūlymų ugdymo kokybei gerinti yra siūlymas sustiprinti švietimo tyrimus, rekomenduojama pasikviesti tyrėjų iš užsienio. EBPO rekomendavo

2 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11e-ab72ddb4a109da1b5?jfwid=whxwii77y>.

3 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo programos pagrindimas. Prieiga per internetą: [https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Administracine%20informacija/planavimo%20dokumentai/pletros%20programos/%C5%A0PP%20pagrindimas%20\(projektas%202021-11-03\).pdf](https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Administracine%20informacija/planavimo%20dokumentai/pletros%20programos/%C5%A0PP%20pagrindimas%20(projektas%202021-11-03).pdf).

4 Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030). Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Susitarimas%20d%C4%97l%20Lietuvos%20%C5%A1vietimo%20politikos.pdf>.

5 Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.

6 European Commission (2007). Towards more knowledge-based policy and practice in education and training, SEC(2007) 1098. Prieiga per internetą: http://publications.europa.eu/resource/cellar/962e3b89-c546-4680-ac84-777f8f10c590.0001.01/DOC_1.

sustiprinti analitinį personalą, kad padėtų apdoroti duomenų išteklius ir pateiktų juos ŠMSM sprendimams priimti, be to, šie darbuotojai būtų tarptautinių švietimo tyrimų sklaidos tarpininkai⁷.

Išlieka svarbus klausimas – tokiai politikai įgyvendinti reikalingi finansiniai ištekliai. Europos socialinio rinkos ūkio vizija atskleista Europos strategijoje (2020)⁸. Vadovaudamasi suformuluotais prioritetais, EK išklė tikslą, tiesiogiai susijusį su mokslo tyrimų indėlio didinimu: „3 proc. ES BVP turėtų būti investuojama į mokslo tiriamąją veiklą“⁹. Siekiant, kad kiekviena valstybė narė 2020 m. Europos strategiją pritaikytų prie savo konkrečios padėties, EK siūlė ES tikslus paversti nacionaliniais tikslais ir gairėmis.

EK pristatė septynias pavyzdines iniciatyvas, skirtas pažangai pagal kiekvieną prioritetinę temą paskatinti¹⁰. Dviejų pirmųjų („Inovacijų sąjunga“ ir „Judus jaunimas“) iniciatyvų turinys tiesiogiai susijęs su mokslu grįstų duomenų plėtra ir taikymu.

Pagaliau, 2021 m. pabaigoje buvo paskelbtos naujos EBPO rekomendacijos Lietuvai „Sprendimų priėmimo ir ilgalaikės plėtros politikos vertinimo stiprinimas“¹¹. Jose konstatuota, kad per COVID-19 pandemiją Lietuva viešajame sektoriuje sukūrė naują duomenų rinkimo ir dalijimosi infrastruktūrą, parodė gebanti per trumpą laiką užsakyti mokslines studijas. Tačiau sistemingai įtraukti įrodymus į sprendimų priėmimo procesus išlieka iššūkis. Tarp jų lemiančių priežasčių yra ne tik politikos formuotojų nesugebėjimas analizuoti ir interpretuoti įrodymus, bet ir riboti aukštojo mokslo sistemos pajėgumai parengti pakankamą skaičių absolventų, turinčių reikiamų analitinių įgūdžių.

7 OECD (2017). Education in Lithuania. Reviews of National Policies for Education. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/publications/education-in-lithuania-9789264281486-en.htm>.

8 Europos Komisija. Komisijos komunikatas. 2020 m. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. P. 33. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=LT>.

9 Nors Lietuvoje šio rodiklio reikšmė auga (2017 m. – 0,90 proc., 2018 m. – 0,94 proc., 2019 m. – 1,0 proc., 2020 m. – 1,17 proc.), bet ji dar gerokai atsilieka nuo EK siūlomos reikšmės.

10 Europos Komisija. Komisijos komunikatas. 2020 m. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. P. 6–7. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=LT>.

11 (OECD, 2021) Mobilising Evidence at the Centre of Government in Lithuania. *Strengthening Decision Making and Policy Evaluation for Long-term Development*. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/323e3500-en>.

Duomenimis grįsto švietimo idėja buvo ypač pabrėžiama XX–XXI a. sandūroje. Kembridžo universiteto (Jungtinė Karalystė) profesorius Davidas H. Hargreavesas 1996 m. konstatavo, kad mokytojo vykdomas ugdymas neatrodo profesija, grindžiama tyrimais. Jis išsakė neabejojantis, kad jeigu ši profesija būtų pagrįsta duomenimis, ji būtų efektyvesnė ir teiktų didesnį pasitenkinimą¹². Mokslininkas palygino medicinos ir švietimo sritis, sakydamas, kad gydytojai siekia sužinoti naujausius medicinos tyrimų duomenis, tačiau daugelis mokytojų net nežino apie tyrimų svarbą savo profesinei veiklai. Norint, kad mokymas būtų daugiau grindžiamas tyrimais, mokytojai turėtų būti labiau įtraukiami į tyrimų atlikimą ir skatinami gautus tyrimų rezultatus taikyti profesinėje veikloje. Šią mintį vėliau ėmėsi įgyvendinti Jungtinės Karalystės politikai, siekdami suartinti švietimo teoriją su praktika, atkreipę dėmesį į šalyje atliekamų švietimo srities tyrimų kokybę, patikimumą, nešališkumą ir sklaidą.

Žymus JAV psichologas, mokyklos reformos modelio „Sėkmė visiems“ (angl. „Success for All“) kūrėjas, J. Hopkinso universiteto profesorius Robertas E. Slavinas yra vienas žinomiausių įrodymais grįsto švietimo propaguotojų. Jis teigė, kad XX amžiuje medicinos, žemės ūkio, technologijų ir kitose srityse įsigalėjo paprasta, bet veiksminga idėja: naudokitės tuo, kas veikia. Pradėta reikalauti, kad nauji vaistai, sėklos ir mašinos būtų išbandyti, prieš pradedant juos plačiai taikyti. R. Slavino požiūriu, švietimo praktika šiandien yra beveik tokio lygio, kaip medicina prieš šimtą metų. Jo nuomone, yra atlikta nedaug tyrimų, skirtų konkrečioms mokymo programoms, medžiagai, ugdomajai veiklai įvertinti¹³. R. Slavinas daro išvadą – siekiant, kad švietimas XXI amžiuje padarytų ryškią pažangą, būtina duomenimis grįsta švietimo reforma, atitinkanti tris sąlygas:

1. Kiekvienoje švietimo srityje, kiekvienoje ugdymo pakopoje ir kiekvienam mokomajam dalykui turi būti taikomos išbandytos mokymo programos. Įrodymais grįsta politika neįsivyras, jei nebus reikalaujama, kad pedagogai naudotųsi duomenimis grįstomis programomis, arba taikys tik vieną–dvi tokias programas.
2. Pedagogams ir politikos formuotojams turi būti prieinamos patikimos, nešališkos tyrimų apžvalgos, kad jie žinotų, kurios programos ar ugdomosios veiklos yra išbandytos ir kruopščiai įvertintos.
3. Vyriausybės institucijos turi skatinti mokyklas vadovautis patikrintomis, duomenimis grįstomis mokymo programomis. Pedagogams ir politikos formuotojams būtina turėti moksliškai pagrįstas ir aiškiai parengtas tyrimais gautų duomenų santraukas, parodančias švietimo programų veiksmingumą. Pedagogai nėra linkę skirti daug laiko, aiškindamiesi skirtingų tyrėjų pateiktus vertinimus. Informaciją, kuria jie galėtų pasitikėti, reikia pateikti glausta forma¹⁴.

12 David H. Hargreaves. Teaching as a research-based profession: possibilities and prospects. Prieiga per internetą: <https://eppi.ioe.ac.uk/cms/Portals/0/PDF%20reviews%20and%20summaries/TTA%20Hargreaves%20lecture.pdf>.

13 Slavin R. E. (2008). Evidence-Based Reform in Education: what will it take? Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.2304/eej.2008.7.1.124>.

14 Slavin R. E. (2008). Evidence-Based Reform in Education: what will it take? Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.2304/eej.2008.7.1.124>.

Australijos edukacinių tyrimų tarybos vykdytysis direktorius Geoffas N. Mastersas konstatavo, kad duomenimis grįstas mokymas apima gautų duomenų naudojimą šiais atvejais: 1) siekiant nustatyti mokinių pasiekimus mokymosi metu; 2) norint apsispręsti dėl tinkamų mokymo strategijų ir intervencijų; 3) siekiant patikrinti mokinių padarytą pažangą ir įvertinti mokymo efektyvumą. G. Mastersas pabrėžė, kad mokant(is) atliekama nuolatinė mokinių stebėseną ir, remiantis gautais duomenimis, nuolatos, kiekviename etape, siekiama gilinti mokinių žinias, supratimą ir ugdyti jų gebėjimus¹⁵. Nustačius mokinių pasiekimus, iškyla kitas esminis klausimas – kaip skatinti mokinius toliau mokytis. Tenka spręsti daugelį klausimų, kaip antai: kokias priemones taikyti, siekiant pagilinti mokinių supratimą ir plėtoti jų gebėjimus? Kokias strategijas taikyti praktinėje veikloje? Kokiomis sąlygomis jas galima taikyti? Kuriems mokiniams jos yra tinkamos? Kokie gebėjimai yra esminiai ir kuriuos gebėjimus išsiugdę, mokiniai galės lengviau plėtoti kitus, aukštesnio lygio gebėjimus? Būtent mokslininkų gauti įrodymai gali padėti išvengti dažniausiai pasitaikančių sunkumų. Pasak G. Masterso, mokinių pažanga stebima ir mokymosi veiksmingumas vertinamas, siekiant išsiaiškinti, kiek pasirinktos mokymosi strategijos ir taikytos priemonės yra veiksmingos ir kiek visa tai padėjo mokiniams pasiekti pažangą. Pagal tradiciją, realius mokinių rezultatus siekiama palyginti su tais, kurie buvo numatyti iš pradžių. Informacija apie mokinių padarytą pažangą yra tiesioginis mokymo veiksmingumo rodiklis, jis taip pat padeda įvertinti švietimo politiką, mokymo programas ir mokymo metodus¹⁶.

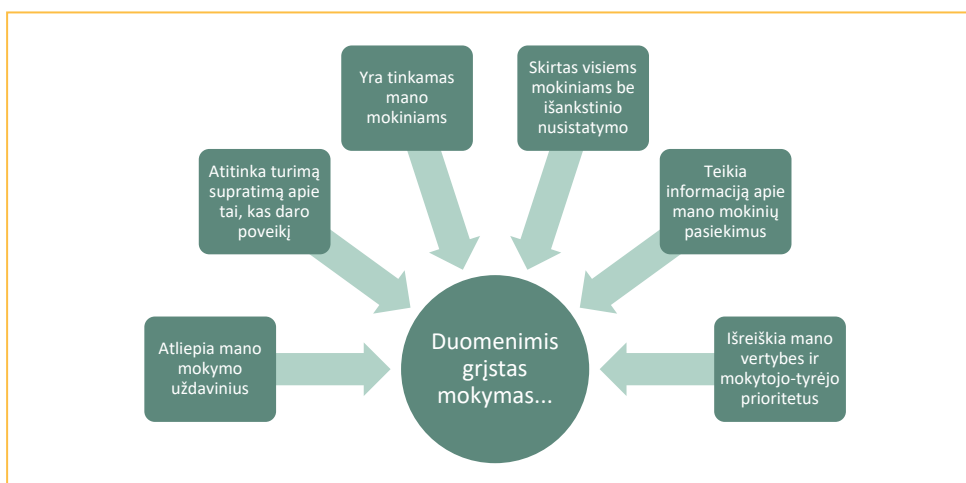
Pastaraisiais metais Vakarų šalyse vis daugiau atsižvelgiama į objektyvius švietimo duomenis. Mokyklų veikloje nuolatos remiamasi atliekamų tyrimų duomenimis, siekiant nustatyti įvairius aspektus (socialinis teisingumas, lygios galimybės, ugdymo kokybės stiprinimas ir kt.), rengiant mokymo programas. Pedagogai vis dažniau remiasi mokslo duomenimis, kadangi yra sukurtos priemonės prie objektyvesnės ir tikslesnės informacijos apie mokinių mokymosi trukdžius, mokymosi pasiekimus ir kt.

Duomenimis grįstą švietimą tyrinėjantis Johnas Dsouza atskleidžia, kaip gauti duomenys siejasi su mokytojo veikla ir daro jam įtaką. Jis nurodo:

1. Duomenimis grįstas mokymas(is) reiškia bet kokią sąvoką ar strategiją, kylančią iš objektyvių duomenų arba pagrįstą objektyviais duomenimis – dažniausiai mokinių mokymosi pasiekimais.
2. Jei švietimo strategija yra pagrįsta duomenimis, mokytojai kaupia, analizuoja ir naudoja objektyvius duomenis, taikydami pasiteisinusius mokymo metodus, taip pat rengdami mokymo programas.
3. Mokytojai naudoja duomenimis grįstomis rekomendacijomis, siekdami padėti sunkumų patiriantiems mokiniams. Tai vadinama „išankstinio perspėjimo sistema“¹⁷.

Johnas Dsouza teigia, kad duomenimis grįstam mokymui yra būdingas universalumas (1 pav.):

1 pav. Duomenimis (įrodymais) grįsto mokymo tinkamumas mokytojui¹⁸

15 Masters G. N. (2018). The role of evidence in teaching and learning. Prieiga per internetą: https://research.acer.edu.au/research_conference/RC2018/13august/2/.

16 Masters G. N. (2018). The role of evidence in teaching and learning. Prieiga per internetą: https://research.acer.edu.au/research_conference/RC2018/13august/2/.

17 Dsouza J. (2016). Based Learning 5: EBL — Evidence-Based Learning. Prieiga per internetą: <https://medium.com/@johnharrydsouza/based-learning-5-eb-evidence-based-learning-8e70527358cb>.

18 Dsouza J. (2016). Based Learning 5: EBL — Evidence-Based Learning. Prieiga per internetą: <https://medium.com/@johnharrydsouza/based-learning-5-eb-evidence-based-learning-8e70527358cb>.

Nepaisant to, kad duomenimis grįstas mokymas(is) yra plačiai propaguojamas tarptautiniu mastu, tuo klausimu išsakoma ir tam tikrų abejonių ar kritinių pastabų.

- Diskusijos apie duomenimis grindžiamą požiūrį į švietimą ar mokyklų reformą labai priklauso nuo aptariamų duomenų ir konteksto, atsižvelgiant į tai, kaip turimi duomenys yra naudojami arba nenaudojami.
- Vyksta diskusijos dėl gautų duomenų kokybės, taip pat mokslinių tyrimų metodų ir duomenų interpretavimo. Kaip ir daugelyje kitų sričių, švietimas yra kupinas prieštarų požiūrių ir filosofijų, kurios gali sukelti iš pažiūros konkrečių ir objektyvių duomenų neteisingą aiškinimą ar iškraipymą.
- Pažymėtina, kad kiekybiniai ir kokybiniai duomenys yra plačiai naudojami švietimo tyrimuose, tačiau diskutuojama apie tai, kaip šie skirtingi duomenys turėtų būti įvertinti ir taikomi.
- Jei mokymas grindžiamas duomenimis, tai nereiškia, kad kiekvienas mokytojas privalo laikytis moksliniais tyrimais pagrįstų „receptų“.
- Mokymą grindžiant duomenimis, mokytojai turi įsivertinti savo veiklą. Kitaip tariant, mokytojai turėtų nuolat rinkti įrodymus apie tai, ar gerai veikia jų daromos intervencijos. Tik užtikrinant grįžamojo ryšio ciklus, galima pasimokyti iš savo veiklos¹⁹.

EK dokumentuose keliamas klausimas dėl atliekamų tyrimų patikimumo ir kokybės, gautų tyrimų duomenų sklaidos ir jų pritaikymo praktikoje. Išsakomos abejonės dėl skirtingų tyrimų instrumentų, skirtingų tyrėjų kvalifikacijos ir pan., nes tai kartais lemia gana prieštarą tyrimų rezultatus²⁰.

EBPO nuolat pabrėžia, kad būtina plėtoti švietimo tyrimus ir sustiprinti jų poveikį švietimo kokybei. EBPO veikiantis Švietimo tyrimų ir inovacijų centras (angl. *The Centre for Educational Research and Innovation* – CERI) atlieka ir visokeriopa skatina tarptautinius tyrimus, taip pat siekia suartinti švietimo tyrimus, inovacijas ir švietimo politiką. Jau kurį laiką CERI telkia dėmesį į įrodymais grįstos politikos tyrimus. 2004–2006 m. buvo surengti keturi seminarai, kuriuose buvo nagrinėjami įrodymais grįstos švietimo politikos aspektai. Vykdamas projektą „Švietimo tyrimų tarpininkavimas“ (angl. „Brokering Educational Research“) 2007 m. išleistas leidinys „Švietimo įrodymai: tyrimų ir politikos suartinimas“ (angl. „Evidence in Education: Linking Research to Policy“). Jame pateikti ekspertų pranešimai, kuriuose nagrinėjama įrodymų svarba švietimo politikai ir analizuojamos svarbios problemos, su kuriomis susiduria politikos formuotojai, tyrėjai ir švietimo lyderiai įvairiose valstybėse²¹.

Stiprindama duomenimis grįstą švietimo politiką, EBPO 2021 m. pradėjo projektą „Švietimo tyrimų poveikio stiprinimas“ (angl. „Strengthening the Impact of Education Research“). Juo siekiama gerinti švietimo tyrimų kokybę, o tyrimų rezultatus įgyvendinti ugdymo praktikoje ir formuojant švietimo politiką. Projektas apima šiuos klausimus:

- Kokie veiksniai – institucijos, institucijų sąveika, ištekliai, veiklos ypatybės, procesai ir strategijos – palengvina arba trukdo pasireikšti švietimo tyrimų poveikiui ir sistemingai juos taikyti politikoje ir praktikoje?
- Kaip galima įvertinti ir užtikrinti švietimo tyrimų kokybę?
- Kaip veiksmingai įtraukti švietimo srities atstovus į koordinuotą švietimo tyrimų vykdymą ir tyrimų rezultatų taikymą?

Įgyvendinant projektą siekiama įsigilinti į keletą dalykų, lemiančių švietimo tyrimų poveikį (žr. 1 priedą). Jau patys pirmieji pagal projektą atlikto tyrimo rezultatai parodė keletą svarbių aspektų. Visų pirma, pastebimas atotrūkis tarp švietimo politikų, administratorių įsisaugojusio poreikio remtis edukacinių tyrimų teikiama išvada ir realaus pasitikėjimo jomis, formuluojant ir keliant aktualius švietimo politikos klausimus.

Antra, vis dar sudėtinga mokslinių tyrimų išvada sistemškai taikyti švietimo srityje. Vis dar taikomi linijiniai tyrimų planavimo modeliai (užsakymas – atsakas, vykdymas) evoliucionuoja į kompleksinius-sisteminius modelius. Norint juos suprasti, reikia ištirti, suprasti pagrindinius proceso subjektus ir jų sąveiką, vykdamas mokslinius švietimo tyrimus. Šalia tyrėjų (jų organizacijų) ir politikų, švietimo administratorių (jų organizacinių struktūrų)

19 Dsouza J. (2016). Based Learning 5: EBL — Evidence-Based Learning. Prieiga per internetą: <https://medium.com/@johnharrydsouza/based-learning-5-ebl-evidence-based-learning-8e70527358cb>.

20 European Commission (2007). Towards more knowledge-based policy and practice in education and training, SEC(2007) 1098. Prieiga per internetą: http://publications.europa.eu/resource/ellar/962e3b89-c546-4680-ac84-777f8f10c590.0001.01/DOC_1.

21 Evidence in Education. Linking Research and Policy. Prieiga per internetą: https://www.oecd-ilibrary.org/education/evidence-in-education_9789264033672-en.

šiuose procesuose vis didesnis vaidmuo tenka švietimo praktikams. Be to, vis aktualesnis tampa tarpininkų tarp pagrindinių veikėjų poreikis²².

Anksčiau pateikti faktai ir teiginiai apie duomenimis grįsto švietimo raišką rodo, kad pastaruoju metu tarptautiniu lygmeniu jam skiriama daug dėmesio ir manoma, jog tai yra svarbus veiksnys gerinant švietimo sistemos veiksmingumą.

22 Strengthening the Impact of Education Research project. Background document (2021). Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/education/ceri/Background-document-education-research-webinar-website.pdf>.

2.

Edukologijos tyrimai Lietuvoje

Prielaidų edukologijos mokslo tyrimams Lietuvoje susidarymas

Iki 1992 m. ugdymo mokslas vadintas tradiciniu pedagogikos vardu. 1992 m. patvirtinus Mokslo sričių, krypčių ir šakų klasifikaciją, atsisakyta pedagogikos sąvokos, ją pakeičiant terminu „edukologija“ ir priskiriant socialinių mokslų sričiai. Šį terminą įvedęs prof. Leonas Jovaiša paaiškino, kad pedagogikos terminas yra per siauras žmogaus ugdymo tikrovei išreikšti. Apskritai, edukologija apima labai platų spektrą: pedagogiką ir didaktiką, specialiąją didaktiką, mokytojų ugdymą, fizinį lavinimą, judesių mokymą, sportą, mokslinių tyrimų metodologiją, suaugusiųjų mokymą, tęstinį mokymą, lyginamąją ir istorinę pedagogiką, psichopedagogiką, eksperimentinę pedagogiką, socialinę pedagogiką, socialinę rūpybą ir pagalbą neįgaliesiems, ir t. t. Edukologijos tyrimai paprastai susiję su šeimos edukologija, auklėjimo teorija ir metodika, hodegetika (savaukla), ikimokykline, bendrąja, profesine pedagogika, istorine, lyginamąja, suaugusiųjų edukologija, dalykų didaktika arba metodika, surdopedagogika, švietimo vadyba (mokyklų ir kitų ugdymo institucijų vadyba) ir kt.

Edukologijos mokslai nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų buvo plėtojami daugelyje šalies aukštojo mokslo įstaigų: Vilniaus pedagoginiame (Lietuvos edukologijos) universitete, Vilniaus, Kauno technologijos, Vytauto Didžiojo, Klaipėdos, Šiaulių, Lietuvos sporto universitetuose. Edukologijos doktorantūros įvedimas (nuo 1993 m.) Lietuvoje buvo sietas su būtinybe šalyje pasiekti švietimo ir ugdymo srities mokslo proveržį ir priimti duomenimis grįstus sprendimus, siekiant nė kiek nenusileisti tarptautiniams kokybės standartams. Vadovaujantis Švietimo įstatyme²³ nustatyta švietimo sistemos struktūra, dėmesys sutelktas į formalųjį švietimą ir, konkrečiai, į pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopas.

Lietuvos universitetuose rengiamų disertacijų kokybė, palyginti su užsienio situacija, buvo nebloga²⁴. Nuo pat pradžių keliuose Lietuvos universitetuose veikiančią edukologijos doktorantūrą palaikė gana didelė pedagoginio personalo rengimo diversifikacija ir su tuo susijęs kompetingų edukologijos dėstytojų poreikis. Gal tik reikėtų atkreipti dėmesį į Valstybės kontrolės konstatuotą faktą, kad Lietuva du kartus atsilieka nuo ES vidurkio pagal užsienio doktorantų dalį šalyje (atitinkamai 22,0 ir 10,1 proc.)²⁵.

Vadovaujantis Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU), Vilniaus universiteto (toliau – VU), Klaipėdos universiteto (toliau – KU), Mykolo Romerio universiteto (toliau – MRU) jungtinės edukologijos mokslo krypties doktorantūros disertacijų tematikų ir doktorantų vadovų konkurso (2020)²⁶ ir Kauno technologijos universiteto (toliau – KTU), Lietuvos sporto universiteto (toliau –

23 Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Įstatymas paskelbtas: Lietuvos aidas 1991, Nr. 153-0; Žin. 1991, Nr. 23-593. Suvestinė redakcija nuo 2021-09-01 iki 2021-12-31. Prieiga per internetą: [I-1489 Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas \(lrs.lt\)](https://www.lrs.lt).

24 Bitinas, B. Rinkiniai edukologiniai raštai, t. 2. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimo idėjos ir problemos. V.: Edukologija, 2013, p. 406–418.

25 Lietuvos valstybės kontrolė. Audito ataskaita. Ar užtikrinama studijų kokybė aukštosiose mokyklose. 2021 m. liepos 8 d., Nr. VAE-6. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose.pdf> ir [file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose%20(2).pdf).

26 Edukologijos mokslo krypties disertacijų tematikų ir doktorantų vadovų konkursas (2020). Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2021/04/Skelbimas_Edukologija_tematikos_2021-1.pdf.

LSU), VU jungtinės edukologijos mokslo krypties doktorantūros komiteto (2021 m. gegužės mėn. 25 d. posėdžio protokolas Nr. 9)²⁷ įrašais, nustatyta, kad šiuo metu edukologijos tyrimus vykdo septyni universitetai.

Lietuvos edukologijos disertacijų temos atitinka Europos, atstovaujamos Europos edukacinių tyrimų asociacijos (toliau – EERA), tendencijas. Kiekvienais metais kasmetėse EERA konferencijose dalyvauja nemažas būrys Lietuvos mokslininkų²⁸, sudominančių savo pranešimais ne tik Europos, bet ir kitų žemynų mokslininkus. Taip užsimezga mokslo grupių bendradarbiavimas, bendrai rengiant ir atliekant ES tyrimų programų projektus.

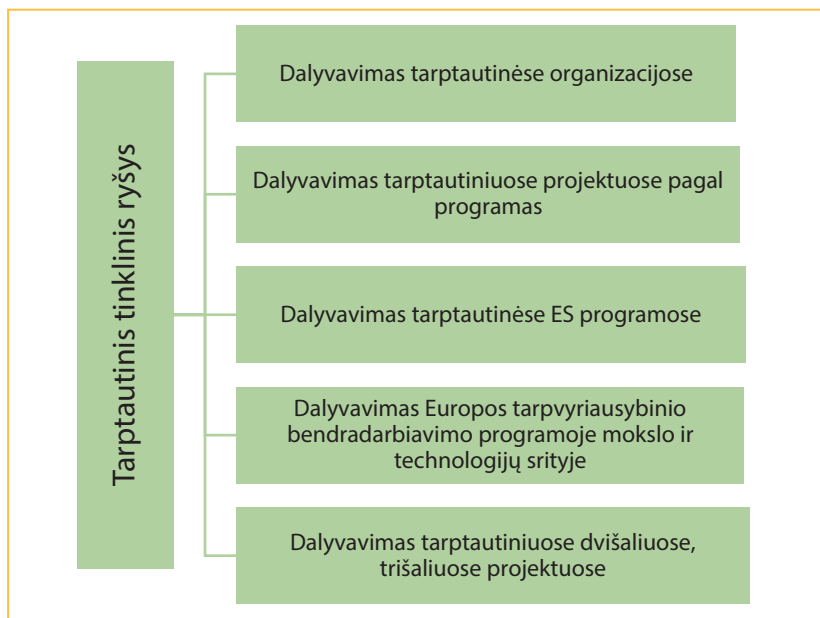
Be abejo, galima teigti, kad vykdomi tyrimai tik iš dalies atitinka švietimo sistemos poreikius ir yra susiję su inovacijomis. Disertacijose nagrinėjamas objektas yra priskiriamas ugdymo realybei ir siejamas su švietimo sistemos plėtros perspektyvomis. Taikant didaktines žinias, gaunami išimtinai fundamentiniai mokslinio pažinimo objekto rezultatai. Tačiau tuo ne visada sprendžiamos švietimo sistemos problemų ištakos. Kita vertus, tai atspindi edukologijos mokslo plėtotę, kai formuojasi naujos mokslinės disciplinos ar vyksta esamų kokybinė kaita.

Atliekant kontekstualius, tęsinius ir holistinius švietimo srities tyrimus, galima geriau atsižvelgti į nustatytas problemas, siūlyti sprendimo būdus, neapsiribojant standartiniais tarptautiniuose tyrimuose tikrinamais rodikliais. Tačiau iki šiol edukologijos doktorantūros tyrimai atliekami išimtinai universitetų iniciatyva. Edukologinių tyrimų inicijavimas ir vykdymas šalyje nėra koordinuojami nacionaliniu mastu. Tikslingai užsakomi ir organizuojami tyrimai universitetuose skatintų išteklių telkimą ir tinklaveiką, padėtų sukurti edukologinių tyrimų užsakymų ir jų rezultatų diegimo sistemą, įskaitant edukologijos doktorantūros stiprinimą²⁹.

Universitetų vykdomų edukologinių tyrimų tarptautiškumo raiška 2016–2020 m.

Universitetų dalyvavimas tarptautiniuose tinkluose nagrinėtas pagal viešoje erdvėje pateiktas mokslo ataskaitas. Nustatyta, kad universitetai yra skirtingai įsitraukę į tinklų bendradarbiavimą tarptautiniu mastu (žr. 2 pav.).

2 pav. Universitetų įsitraukimas į tarptautinių tinklų veiklą

Duomenų šaltinis: NŠA

27 Kauno technologijos universiteto, Lietuvos sporto universiteto, Vilniaus universiteto edukologijos mokslo krypties doktorantūros reglamentas. Prieiga per internetą: <https://www.lsu.lt/wp-content/uploads/2022/01/Mokslo-doktoranturos-reglamentas.pdf>.

28 Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos istorijos bruožai. Prieiga per internetą: <https://lera.lt/apie-lera/>.

29 ŠMSM, „2021–2030 m. Švietimo plėtros programos pagrindimas“. Prieiga per internetą: [https://www.smm.lt/uploads/documents/Administracine%20informacija/planavimo%20dokumentai/pletros%20programos/protokolai/%C5%A0PP%20pagrindimas%20\(projektas_2020%2011%2013\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Administracine%20informacija/planavimo%20dokumentai/pletros%20programos/protokolai/%C5%A0PP%20pagrindimas%20(projektas_2020%2011%2013).pdf).

Bendradarbiaudamos su tarptautiniais tinklais, aukštosios mokyklos skatina žinių partnerystę ir stiprina švietimo, verslo, mokslinių tyrimų ir inovacijų ryšius. Vienas iš tarptautiškumo požymių – **universitetų atstovavimas arba narystė tarptautinėse organizacijose ar mokslo tinkluose** (žr. 2 priedą). Trys universitetai tokių duomenų nepateikė. VDU pranešė, kad atstovauja Mokymosi visą gyvenimą centrui. Keturi iš septynių universitetų deklaravo narystę daugiausia Europos moksliniuose tinkluose. VU pateikė dvi narystės asociacijose nuorodas. VU ŠA nurodė tarptautinį kompetencijų tinklą, kurio iniciatorė ir aktyvi dalyvė ji yra iki šiol.

Antrasis svarbus tarptautiškumo požymis – institucijų dalyvavimas tarptautiniuose projektuose pagal programas (žr. 3 priedą). Vienas iš septynių universitetų pateikė duomenis apie dalyvavimą „Erasmus+“ programoje KA2 ir „Polish Online“ (2017-1-PL01-KA204-038686). „Erasmus+“ yra ES rėmimo programa, suteikianti mokymosi ir tobulėjimo galimybių įvairaus amžiaus, statuso, profesijų asmenims ir galimybę įvairioms organizacijoms, įstaigoms, institucijoms įgyvendinti programos kriterijus atitinkančius projektus. Projektų esmė – suteikti galimybę Lietuvos organizacijoms bendradarbiauti tarptautiniu lygmeniu, siekiant užtikrinti geresnį švietimą ir kokybiškesnes mokymo paslaugas. Beveik pusė šio biudžeto skiriama intelektiniams produktams – mokymo metodikoms, programoms, priemonėms, tyrimams ir pan. – kurti ir viešinti³⁰.

Švietimo mainų paramos fondo lėšomis vykdoma daug projektų, kuriuos įgyvendinant, pasitelkiant užsienio universitetų, mokyklų kolegas, ieškoma inovatyvių ugdymo sprendimų, keičiamasi pedagogų rengimo praktika ir pan. Šiaulių universitetui (toliau – ŠU) vykdomas projektą „Innovative Teacher Education through Personalized Learning“ (2018-1-LT01-KA203-04697), kuriamas inovatyvus personalizuoto ugdymo modelis, pagal VU vykdomą projektą „Future Teachers Education: Computational Thinking and STEAM“ (2019-1-LT01-KA203-060767), rengiama medžiaga pedagogų kompetencijoms ugdyti informatinio mąstymo (angl. *Computational Thinking* – CT) srityje, integruojant juos su STEAM dalykais. Pagal VDU vykdomą projektą „Ugdymo proceso transformavimo skirtinguose edukaciniuose kontekstuose prielaidos, taikant įtraukiojo ugdymo strategijas“ (2018-1-LT01-KA201-046957), bus sukurta transformacinė (universalus mokymosi dizaino) švietimo metodika, skatinanti įtraukiojo ugdymo plėtrą.

Dalyvaudami tarptautiniuose projektuose pagal programą „Erasmus+“, universitetai demonstruoja didelę patirtį ir paplitusią praktiką. Nuo 2016 m. visuose universitetuose fiksuota per trisdešimt vykdytų ir besitęsiančių projektų. Tai suaugusiųjų švietimo, aukštojo mokslo ir profesinio mokymo mobilumo programos. Didžiausias šių programų poveikis yra didėjantis organizacijų tarptautiškumas ir naujų metodų taikymas, dirbant su suaugusiais. Įgyvendinus projektus nuosekliau plėtojama tarptautiškumo dimensija, vyksta ne fragmentinis, bet sisteminis suaugusiųjų mokymosi programų rengimas. Absoliutus lyderis šioje srityje – LSU, antroje pozicijoje – MRU, trečią vietą užima VDU³¹.

Aktyvus trijų universitetų įsitraukimas, vykdamas tarptautinės ES programos „Horizontas 2020“ projektus. Šios programos tikslas – kurti žinių ir inovacijų visuomenę, prisidėti prie „Europos 2020“ (iniciatyvos „Inovacijų sąjunga“) įgyvendinimo ir Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimo³². Šioje srityje nepralenkiamas yra VU, antroje vietoje – MRU.

Tarptautiškumą įtvirtina Europos tarpvyriausybiniis bendradarbiavimas mokslo ir technologijų srityje (angl. *European Cooperation in Science and Technology* – COST). Į tarpvalstybinį bendradarbiavimą įsitraukusios 39 valstybės. Lietuvos dalyvavimą COST administruoja Lietuvos mokslo taryba (toliau – LMT). COST tikslas – remti Europos valstybių tyrėjų bendradarbiavimą visose mokslinių tyrimų srityse, kuriant tarptautinius bendradarbiavimo tinklus. COST veikla sujungia tam tikroje mokslo ar technologijų plėtros (inovacijų) srityje dirbančių tyrėjų inicijuotą bendradarbiavimą tinkle, trunkantį ne mažiau kaip 4 metus. Lietuvos mokslininkai jungiasi prie jau patvirtintų ir vykdomų COST veiklų kaip veiklos valdymo komiteto nariai, inicijuoja veiklas arba yra esamų veiklų ekspertai. COST programas turi tik trys Lietuvos universitetai. Ryškiausias lyderis iš universitetų šioje bendradarbiavimo programoje yra VU, nagri-

30 „Erasmus+“ intelektiniai produktai. Tvarumas. 2019. Prieiga per internetą: <https://erasmus-plus.lt/wp-content/uploads/2021/02/produkt%C5%B3-tyrimasgalutin%C4%97-ataskaita2019-10-17.pdf>.

31 Programos „Erasmus+“ suaugusiųjų švietimo sektoriaus tarptautinio mobilumo poveikis, rezultatyvumas ir tinkamumas. Vertinimo ataskaita. 2020. Prieiga per internetą: https://erasmus-plus.lt/wp-content/uploads/2021/02/KA104_Vertinimo20ataskaita_2020.pdf.

32 Apie programą „Horizontas 2020“. Prieiga per internetą: <https://mita.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-priemones/pasibaigusios-priemones/horizontas-2020/apie-programa-1>.

nėjamu laikotarpiu vykdę net 7 programas. Be to, tarpvalstybinio bendradarbiavimo programas yra įgyvendinę KU ir KTU³³.

Du universitetai pranešė turėję dalyvavimo tarptautiniuose „Nordic-Baltic“ ir „Nordplus“ projektuose patirties. Keturias sutartis vykdė LSU ir vieną projektą įgyvendino KU. Šiaurės ir Baltijos šalių kultūros mobilumo programa (angl. *Nordic-Baltic Mobility Programme for Culture*) vykdoma nuo 2009 m. Šiaurės ministrų tarybos ir Estijos, Latvijos bei Lietuvos kultūros ministerijų iniciatyva. Programa skatinama domėtis meno ir kultūros procesais Šiaurės ir Baltijos šalyse, intensyvinamas menininkų ir kultūros profesionalų mobilumas Šiaurės ir Baltijos šalyse. Programa „Nordplus“ (angl. *Nordplus Framework Programme*) yra skirta mokslo ir studijų institucijoms iš Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos), Šiaurės šalių (Danijos, Islandijos, Norvegijos, Švedijos, Suomijos) ir autonominių Šiaurės šalių sričių (Grenlandijos, Farerų salų ir Alandų salų). Pagrindinis programos „Nordplus“ tikslas – gerinti švietimo ir mokslo kokybę ir diegti inovacijas³⁴.

Apie dalyvavimą tarptautiniuose dvišaliuose, trišaliuose projektuose pranešė du universitetai. Keturias sutartis vykdė VU ir vieną sutartį – KU.

Universitetų vykdomų tyrimų tarptautiškumą papildo ir sustiprina Lietuvos edukacinių tyrimų asociacija (LETA)³⁵, įkurta dar 1998 m. Asociacija buria visus Lietuvos edukacinių tyrimų specialistus, savo veiklą kreipia edukaciniais tyrimams tobulinti, pažangiai švietimo ir ugdymo patirčiai diegti ir propaguoti, analogiškiems ryšiams su tarptautinėmis organizacijomis plėsti. Taigi, LETA, kaip asocijuota edukologų tyrėjų organizacija, turi galimybę jungtis su panašiomis tarptautinėmis asociacijomis. Viena svarbiausių – Europos edukacinių tyrimų asociacija (EERA). 1999 m. LETA prisijungė prie EERA, o po kelerių metų LETA prezidentas tapo EERA valdybos nariu. Tai užtikrina glaudesnius ryšius su Europos šalių tyrinėtojais, sklandesnį įsitraukimą į europinius tinklus. Turint platesnes galimybes giliau pažinti Europos patirtį, buvo tikimasi užtikrinti Lietuvos edukacinių tyrimų kokybinį šuolį. Remiantis EERA duomenimis³⁶, Lietuvos edukologai šioje konferencijoje kasmet vidutiniškai pristatydavo 11 mokslinių pranešimų.

Nepaisant išvardytų tarptautinio dalyvavimo pavyzdžių, Lietuva nėra aktyviai įsitraukusi į tarptautinius projektus, dažnai cituojamų ir bendrų verslo ir mokslo publikacijų rodikliai – perpus mažesni už ES vidurkį, atvykstamasis ir išvykstamasis tarptautinis tyrėjų mobilumas yra mažas, o dalyvavimo tarptautinėse mokslinių tyrimų infrastruktūroje (toliau – MTI) finansavimas nėra pakankamai tvarus.

Daugelis aukštųjų mokyklų į savo misijas ir strateginius planus tarptautiškumą yra įsitraukusios kaip vieną pagrindinių veiklų. Vadinas, tam skiriama daug dėmesio. Tačiau valstybės kontrolė konstatavo, kad aukštosios mokyklos pateikia skirtingas tarptautiškumo sąvokos formuluotes, matavimo reikšmes, pavyzdžiui, matuojama procentais, konkrečiais skaičiais, procentiniu padidėjimu ir pan. Valstybės kontrolės ataskaitoje konstatuojama, kad „bendro tarptautiškumo plėtros strateginio dokumento ŠMSM, kaip politikos formuotojas, nepatvirtino. Tarptautiškumas šalyje aptartas skirtinguose teisės aktuose, kuriuose planuojamas laikotarpis baigėsi 2020 m., o naujų dokumentų nėra. Studijų tarptautiškumo plėtros ir Lietuvos aukštojo mokslo tarptautinio pripažinimo stiprinimo siekiai bei su tuo susiję rodikliai buvo apibrėžti Valstybinėje studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 m. plėtros programoje (patvirtinta Vyriausybės 2012-12-05 nutarimu Nr. 1494), kuri buvo įgyvendinama tvirtinant veiksmų planus, nustatyti Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2019–2020 metų prioritetai. 2021 metų tikslai ir prioritetai nenumatyti.“ (p. 39–40). Valstybės kontrolė, išnagrinėjusi 23 valstybinių aukštųjų mokyklų duomenis, pripažino, kad tarptautiškumo plėtojimas yra tik pačių aukštųjų mokyklų atsakomybė, neteikiama jokios nacionalinės pagalbos. Todėl tikimasi, kad bus parengtas nacionalinis strateginis tarptautiškumo skatinimo dokumentas, kuriame būtų apibrėžta, kas laikoma tarptautiškumu, numatyta valstybės strateginė pozicija³⁷.

33 Apie COST. LMT tinklalapis. Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/mokslo-finansavimas/tarptautinio-bendradarbiavimo-programos/cost/397>.

34 Apie programą „Nordplus“. „Nordplus“ tinklalapis. Prieiga per internetą: <http://www.nordplus.lt/apie-nordplus-programa>.

35 Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos istorijos bruožai. Prieiga per internetą: <https://lera.lt/apie-leta/istorija/>.

36 Europos edukacinių tyrimų asociacijos (EERA) tinklalapis. Prieiga per internetą: <https://eera-ecer.de/>.

37 Lietuvos valstybės kontrolė. Audito ataskaita. Ar užtikrinama studijų kokybė aukštosiose mokyklose. 2021 m. liepos 8 d., Nr. VAE-6. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose.pdf> ir [file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Dalia/Downloads/ar-uztikrinama-studiju-kokybe-aukstosiose-mokyklose%20(2).pdf).

EK komunikate „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“³⁸ nustatyta, kad valstybės narės nacionaliniu lygmeniu turi pertvarkyti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau – MTTP) ir inovacijų sistemas, kad būtų skatinama kompetencija ir pažangi specializacija, stiprinti universitetų, mokslinių tyrimų centrų ir įmonių bendradarbiavimą, įgyvendinti bendras programas ir stiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą srityse, kuriose ES kuria pridėtinę vertę. Tačiau Lietuvos mokslininkai vis dar nepakankamai aktyviai dalyvauja tarptautiniuose projektuose. Atliktas ES fondų investicijų laikotarpio švietimo ir mokslo srities prioritetų strateginis vertinimas atskleidė, kad dėl nepakankamo mokslinės tiriamosios veiklos finansavimo ir neužtikrinto jo tvarumo bendrų verslo ir mokslo publikacijų rodikliai yra perpus žemesni už ES vidurkį³⁹.

Edukologijos krypties disertacijos 2016–2020 m.

Edukologijos mokslo tyrimus Lietuvoje atlieka asmenys, kurie rengia daktaro disertacijas ir, jas apgynę, įgyja socialinių mokslų (edukologijos) daktaro laipsnį. Atlikta per paskutinius penkerius metus, t. y. 2016–2020 m., apgintų disertacijų analizė mums leidžia padaryti keletą išvadų ir pateikti tam tikrų įžvalgų.

Per minėtą laikotarpį buvo apgintos 72 edukologijos mokslų disertacijos. Jos buvo apgintos šiuose Lietuvos universitetuose (pagal abėcėlę): KTU, KU, Lietuvos edukologijos universitete (toliau – LEU) (iki 2019 m.), LSU, MRU, ŠU, VU ir VDU⁴⁰. Siekiant apibendrinti disertantų atliktus tyrimus pagal tematiką, paaiškėjo, kad tai padaryti gana sudėtinga. Dalis disertacijų gali būti priskiriamos kelioms edukologijos mokslo šakoms. Yra ir daugiau kliūčių, kurios trukdo sugrupuoti visas disertacijas, remiantis aiškiais kriterijais. Nepaisant to, pabandėme išskirti keletą disertacijų grupių, kurias sieja kokia nors tematika.

Daugiausia apgintų edukologijos disertacijų yra siejama su studijomis universitetuose. Šiai disertacijų grupei priskirtinas 21 mokslo darbas. Kitaip tariant, aukštojo mokslo studijų tematikai yra skirta 29 proc. visų edukologijos mokslo krypties disertacijų. Daugiausia tokio pobūdžio disertacijų apginta KTU (8) ir MRU (7), mažiau – VDU (4), KU (1) ir ŠU (1). Disertacijose analizuojami įvairūs studijų aspektai. Dauguma disertacijų autorių dėmesį sutelkė į studentų veiklas (pateikiame keletą disertacijų pavyzdžių: *Studentų tarpdalykinis probleminis mokymasis; Studentų įsitraukimo į žaidybiniu grįstas studijas raiška; Būsimųjų profesionalų atsakomybės ugdymas(is) universitete; Studentų savivaldaus mokymosi skatinimas taikant interaktyvias technologijas; Studentų individualus ir kolektyvinis mokymasis organizacinio mokymosi edukacinėse aplinkose; Studentų profesinio pašaukimo ugdymas plėtojant profesinę savimonę*). Taip pat santykinai didesnis dėmesys skirtas įvairiems studijų organizavimo aspektams (pvz.: *Socialinių medijų naudojimo universitetinėse studijose įprasminimas; Tarpdisciplininių studijų programų kūrimo universitete įgalinimo veiksniai; Universiteto edukacinės aplinkos, įgalinančios studentus mokyti spręsti problemas; Studentų, patekusių į negalios situaciją, įgalinimas dalyvauti aukštojo mokslo tarptautinėse veiklose; Universiteto studentų organizacinio mokymosi gebėjimų plėtojantys formaliojo, neformaliojo ir informalinio mokymosi veiksniai*). Šiek tiek dėmesio buvo skirta universiteto dėstytojų veiklai analizuoti (pvz.: *Dėstytojų veiklų ypatumai adaptuojant inovatyvius studijų metodus; Universiteto mokslininko akademinės veiklos fenomenologinės dimensijos*)⁴¹.

Kita edukologijos disertacijų grupė galėtų būti siejama su vertybiniu ir socialiniu ugdymu. Tokie mokslo darbai sudaro apie 14 proc. visų disertacijų. Daugiausia jų buvo apginta LEU, tačiau po vieną ar daugiau ir KU, ŠU, VDU bei VU (pvz.: *V–VI klasių mokinių dorovinės nuostatos ir jų ugdymo(si) strategijos; Mokinių sąmoningumo jų teisių ir pareigų atžvilgiu ugdymas taikant dialogo ir reflektavimo principus jaunimo mokykloje; Humanistinio dvasingumo ryšys su auklėjimo šeimoje patirtimis; Tarpkultūriškumo ugdymasis kultūros transformacijos kontekste*).

38 Komisijos komunikatas. 2020. EUROPA. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=LT>.

39 „Konkrečių 2021–2027 m. laikotarpio priemonių investavimo logikos ir laukiamos socialinės-ekonominės naudos vertinimas“ (2021). 2021–2027 m. ES fondų investicijų laikotarpio švietimo ir mokslo srities prioritetų strateginis vertinimas. Galutinė ataskaita. LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Vilnius.

40 Disertacijų gynimų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://db.lmt.lt/lt/perziura/disertacijos/d-db.html>.

41 Disertacijų gynimų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://db.lmt.lt/lt/perziura/disertacijos/d-db.html>.

Trečia edukologijos disertacijų grupė yra siejama su sportininkų rengimu. Minėtos disertacijos yra parengtos LSU. Šiai grupei priskirtini devyni mokslo darbai, ir tai sudaro 12 proc. visų edukologijos mokslo krypties disertacijų (pvz.: *Sportininkų daugiamečio rengimo edukaciniai veiksniai*; *Gabių sportui paauglių atrankos edukacinės prielaidos*; *Didelio meistriškumo trumpųjų nuotolių bėgikų rengimas*; *Didelio meistriškumo dziudo sportininkų treniravimo valdymas*)⁴².

Ketvirta disertacijų grupė galėtų būti siejama su pirminiu ir tęstiniu pedagogų rengimu. Šiai grupei priskyrėme 7 darbus, ir tai sudaro 10 proc. visų edukologijos disertacijų. Disertantai analizavo kai kuriuos teorinius ir praktinius klausimus (pvz.: *Mokytojo auginantis autoritetas: Luigi'o Giussani'o ontologinė perspektyva*; *Pedagogų profesinės kompetencijos ugdymas savaiminiu mokymusi*; *Būsimųjų pedagogų transformacinės lyderystės kompetencija siekiant edukacinio profesionalumo*; *Kūno kultūros mokytojų savaveiksmiškumo plėtojimas siekiant kurti įtraukią ugdymo(si) aplinką*).

Penktai disertacijų grupei būdinga suaugusiųjų neformalaus švietimo tematika. Manytume, kad šiai grupei būtų galima priskirti 6 darbus, ir tai sudarytų 8 proc. edukologijos disertacijų. Disertacijų temos aprėpia įvairius klausimus (pvz.: *Suaugusiųjų saviugda kaip transformuojantis ugdymasis*; *Vyresnio amžiaus asmenų mokymasis siekiant išlikti darbo rinkoje*; *Suaugusių dramų teatro žiūrovų kultūrinio sąmoningumo saviugda*; *Technologijomis grindžiamo mokymosi integracija verslo organizacijose*)⁴³.

Po kelias disertacijas galima būtų priskirti temoms, siejamoms su specialiąja didaktika, socialine rūpyba ir pagalba, socialine pedagogika. Kadangi taip grupuoti sudėtinga, apsiribosime įvardydami kai kurių disertacijų tematiką: *Vaikų dienos centrų lankančių paauglių mergaičių veiklinimas atsakingumui interneto socialiniuose tinkluose: grindžiamoji teorija*; *Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, ugdymas ir terapija, taikant lietuvių šokamąjį folklorą*; *Ne giminės vaikų globos ugdomosios funkcijos raiška*; *Įtraukiantis santykis socialinės rizikos veiksniais patiriančių šeimų narių neformaliojo ugdymo(si) procese: grindžiamoji teorija*; *Resocializacijai palankūs mokyklos kultūros bruožai: vaikų socializacijos centrų atvejis*⁴⁴.

Kaip jau buvo minėta, sugrupuoti edukologijos mokslų disertacijas yra gana sudėtinga. Nepaisant to, bandymas sisteminti darbus padeda pagrindą kai kurioms įžvalgoms ir paskatina diskusiją dėl analizuojamų problemų prioritetų arba temų, kurios galbūt nesulaukia pakankamai dėmesio.

Apžvelgus penkerių metų laikotarpį (2016–2020 m.) apgintas edukologijos mokslo disertacijas, galima būtų išsakyti nemažai palankių vertinimų dėl atliktų mokslo darbų kokybės ir aktualumo. Antra vertus, turime pagrindo kelti klausimą, ar doktorantai neturėtų ateityje daugiau orientuotis į bendrojo ugdymo mokykloms kylančius iššūkius. Kaip minėta, santykinai daug darbų skirta studijoms universitetuose, gerokai mažiau yra siejamų su bendrojo ugdymo mokyklomis ir viena disertacija susijusi su profesinio mokymo įstaigų darbu. Kadangi bendrojo ugdymo mokykloms tenka ypač svarbus vaidmuo visoje švietimo sistemoje, aktualūs išlieka klausimai, kaip gerinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę (2016–2020 m. šia tema nebuvo apginta nė vienos disertacijos), kaip plėtoti ugdymo kokybę pradinio ugdymo pakopoje (2016–2020 m. buvo apginta viena disertacija, siejama su pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopomis) ir kaip gerinti ugdymo kokybę, įgyvendinant pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Darytina įžvalga, kad stokojama tyrimų, kuriuose būtų analizuojami iššūkiai, kylantys atskirose ugdymo srityse, kaip antai: matematinio, technologinio, kalbinio, gamtamokslinio, socialinio ugdymo ir kt. Per pastaruosius penkerius metus tik viena kita iš minėtų ugdymo sričių sulaukė bent vieno doktoranto dėmesio ir atlikto tyrimo, o kai kurios sritys, nepaisant nerimą keliančių mokinių pasiekimų tendencijų, visai nebuvo tyrinėtos.

Panašaus pobūdžio mintys buvo išsakytos ir maždaug prieš dešimtmetį. Edukologas Bronislovas Bitinas tuomet analizavo edukologijos daktaro disertacijų temas Lietuvoje ir padarė keletą išvadų dėl mokyklinio ugdymo (B. Bitino pavartotas terminas – aut. past.) disertacijų. Paaiškėjo, kad iki 1992 m., kai buvo ginamos pedagogikos mokslo kandidatų disertacijos, mokykliniam ugdymui skirti darbai sudarė 41,9 proc. visų disertacijų, o 27,5 proc. disertacijų buvo skirta kitų edukacinių objektų problemoms. Po 1992 m., kai buvo pereita prie edukologijos daktaro disertacijų, padėtis pasikeitė: maždaug per du dešimtmečius 29,5 proc. visų disertacijų buvo skirta mokykliniam ugdymui, o kitų

42 Disertacijų gynimų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://db.lmt.lt/lt/perziura/disertacijos/d-db.html>.

43 Disertacijų gynimų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://db.lmt.lt/lt/perziura/disertacijos/d-db.html>.

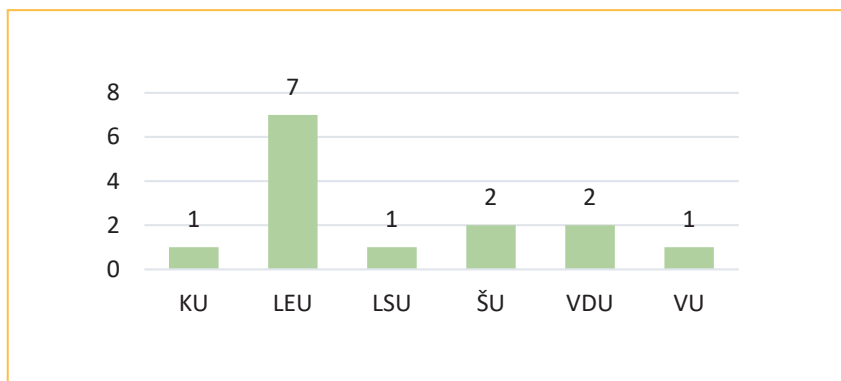
44 Disertacijų gynimų duomenų bazė. Prieiga per internetą: <https://db.lmt.lt/lt/perziura/disertacijos/d-db.html>.

edukacinių objektų temoms – 46,2 proc. disertacijų. B. Bitinas teigė, kad tokia tendencija vargu, ar gali būti priimtina, kadangi mokyklinis ugdymas buvo ir liks svarbiausias edukologijos objektas⁴⁵.

Vertinant mokslo tyrimų vykdymą, nustatyta, kad 6 universitetuose buvo rengtos edukologijos daktaro disertacijos, sietos su bendrojo ugdymo kokybės tyrimais. Pastebima, kad mažėjant mokslo tyrimų finansavimui, doktorantūros studijų apimtis gerokai menko. 2016–2019 m. išryškėjo edukologijos tyrimų mažėjimo tendencija: 2016 m. jų parengta 4, 2017 m. – 5, 2018 m. – 4, 2019 m. – 1.

3 pav.

Disertacijų skaičius pagal universitetus 2016–2020 m.

Duomenų šaltinis: Disertacijų duomenų bazė, LMT

Pastaraisiais metais šalyje yra priimta ir valstybės finansuojama 16 edukologijos daktaro studijų. Mažas doktorantų skaičius universitetuose lėmė ne tik doktorantūros studijų kokybės, bet ir tyrimų tematikos problemas.

2016–2020 m. nustatyta 14 edukologijos daktaro disertacijų, susijusių su bendrojo ugdymu. Tai sudarė vos 19,4 proc. nuo visų gintų edukologijos daktaro disertacijų. Remiantis analize konstatuotina, kad tyrimų tematikos įvairovė yra gana didelė. Galima rasti ir plačių, ir siaurų švietimo sričių problematikos tyrimų. Vertinant disertacijų tematiką taikinius, nustatyta, kad pusė mokslininkų tikslingai vykdė tyrimus pagal konkrečias bendrojo ugdymo programas. Beveik tokia pati dalis mokslininkų vykdydami tyrimus jungė keletą koncentrų, pavyzdžiui, pradinį ugdymą su pagrindiniu arba pagrindinį ugdymą su viduriniu. Tik trys mokslininkai atliko tyrimus, aprėpiančius visą bendrąjį ugdymą (žr. 4 priedą).

Praėjus dešimtmečiui nuo B. Bitino atliktos edukologijos disertacijų temų analizės, jo įvardyta tendencija, kaip galima pastebėti, tapo dar akivaizdesnė. Viena vertus, galima daryti prielaidą, kad santykinai didelė doktorantų dalis neturi pedagoginės patirties, nes po studijų universitete iš karto pasirenka mokslininko kelią. Šiems doktorantams stinga nuodugnesnio supratimo apie ugdymo iššūkius bendrojo ugdymo mokykloje, galbūt todėl jie ir nesirenka analizuoti tokio turinio problemų. Antra vertus, neatmestina prielaida, kad dalis universitetų edukologų taip pat nėra įsigilinę į šias problemas, taigi, jie orientuoja doktorantus tirti tuos edukologijos aspektus, kuriuos patys išmano. Pažymėtina ir tai, kad šiuo metu trūksta aiškumo, kokių poveikį edukologijos disertacijos gali turėti švietimo politikos formuotojams, švietimo srities administratoriams ir pedagogams. Tuo tikslu derėtų atlikti atskirą tyrimą ir tik tada būtų galima pateikti pagrįstas išvadas apie edukologijos disertacijų temų svarbą ir doktorantų atliktų tyrimų reikšmę bendrojo ugdymo mokyklos veiklai.

45 Bitinas, B. Rinkiniai edukologiniai raštai, t. 2. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimo idėjos ir problemos. V.: Edukologija, 2013, p. 411.

Lietuvos mokslo tarybos finansuojami edukologijos tyrimai

Organizuoti ir vykdyti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) programinį konkursinį finansavimą yra pavesta Lietuvos mokslo tarybai (toliau – LMT). Minėta institucija įgyvendina nacionalines mokslo programas (toliau – NMP) ir kitas MTEP programas⁴⁶.

LMT finansuojamus tyrimus suskirsto atskiromis grupėmis:

1. valstybės užsakomieji tyrimai;
2. mokslininkų inicijuoti projektai;
3. tarptautinio bendradarbiavimo programos ir koordinavimo veiklos;
4. paramos teikimo ir kt. priemonės.

Siekdami išanalizuoti LMT finansuojamus edukologijos krypties mokslinius tyrimus, pirmiausia apžvelgsime valstybės užsakomuosius tyrimus – nacionalines mokslo programas ir skubius trumpalaikius mokslinius tyrimus, kuriuos paskatino kilusi pandemija arba kitos priežastys.

Atlikti detalią LMT duomenų analizę yra sudėtinga dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, dėl skirtingų projektų pradžios datų ir skirtingos projektų įgyvendinimo trukmės (analizėje norėta aprėpti tik 2016–2020 m. laikotarpį). Vieni projektai buvo pradėti anksčiau, ir jie dar buvo tebevykdomi 2016 m. ar vėliau. Analizuoti sunkiau ir tada, kai edukologijos krypties projektas iš esmės yra priskirtas kitoms mokslo kryptims – psichologijai, lingvistikai ar matematikai, kai nurodyta, kad projektas yra kitos mokslo krypties, tačiau susijęs su edukologija. Be to, dalis LMT projektų vėliau buvo nutraukta arba apie juos nepateikta duomenų (tikėtina, kad tarp jų nėra edukologijos projektų). Dėl paminėtų ir kitų priežasčių reikia pažymėti, kad analizė nėra atlikta visa apimtimi, tačiau ji leidžia daryti kai kuriuos apibendrinimus ir išvagas.

NMP paskirtis – inicijuoti būtinus mokslinius tyrimus apibrėžtai problemai spręsti, sutelkiant Lietuvos mokslinį potencialą ir finansinius išteklius. Kiekviena NMP yra visuma mokslinių tyrimų, metodų ir priemonių tam tikra tema, sukuriančių sąlygas valstybei ir visuomenei išspręsti strategiškai svarbią problemą. NMP yra vienas iš konkursinio mokslinių tyrimų finansavimo mechanizmų. Siekiant finansuoti didžiausios kompetencijos mokslinius tyrimus, skatinti Lietuvos mokslo konkurencingumą, programų įgyvendinimo priemonių vykdytojai atrenkami viešo konkurso būdu.

LMT pasiūlius ir švietimo, mokslo ir sporto ministrui patvirtinus, sudaromas (ir papildomas) NMP temų sąrašas. Pagal numatytas temas LMT rengia programas, svarsto jų projektus ir, jas patvirtinus, įgyvendina. Kiekvienai NMP vadovauja vykdymo grupė, ji koordinuoja NMP įgyvendinimą ir prižiūri, kad būtų pasiekti programos tikslai⁴⁷.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. patvirtintą NMP sąrašą („Ateities energetika“, „Lėtinės neinfekcinės ligos“, „Lietuvos ekosistemos: klimato kaita ir žmogaus poveikis“, „Socialiniai iššūkiai nacionaliniam saugumui“, „Sveikas ir saugus maistas“, „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“), vykdyti edukologijos mokslo tyrimus nebuvo numatyta⁴⁸. Patvirtinus 2013 m. NMP („Modernybė Lietuvoje“, „Gerovės visuomenė“, „Link ateities technologijų“, „Sveikas senėjimas“, „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“), susiklostė ribota galimybė vykdyti edukologijos tyrimus, įgyvendinant programą „Modernybė Lietuvoje“. Tačiau tarp 2017 m. konkursą laimėjusio 21 projekto edukologijos tyrimų projektų nebuvo. Vykdam kitą mokslinių tyrimų programą – „Gerovės visuomenė“ – buvo siekiama išanalizuoti gerovės visuomenės plėtros prielaidas, veiksnius, tendencijas, jos raidos galimybes ir trikdžius, gerovės parametrus susiejant su Lietuvos mokesčių, socialine, sveikatos apsaugos, **švietimo** ir kultūros sistemomis. Pasikeitus teisės aktams, minėta programa buvo įgyvendinama tik pusę numatyto laikotarpio – 2015–2018 m.

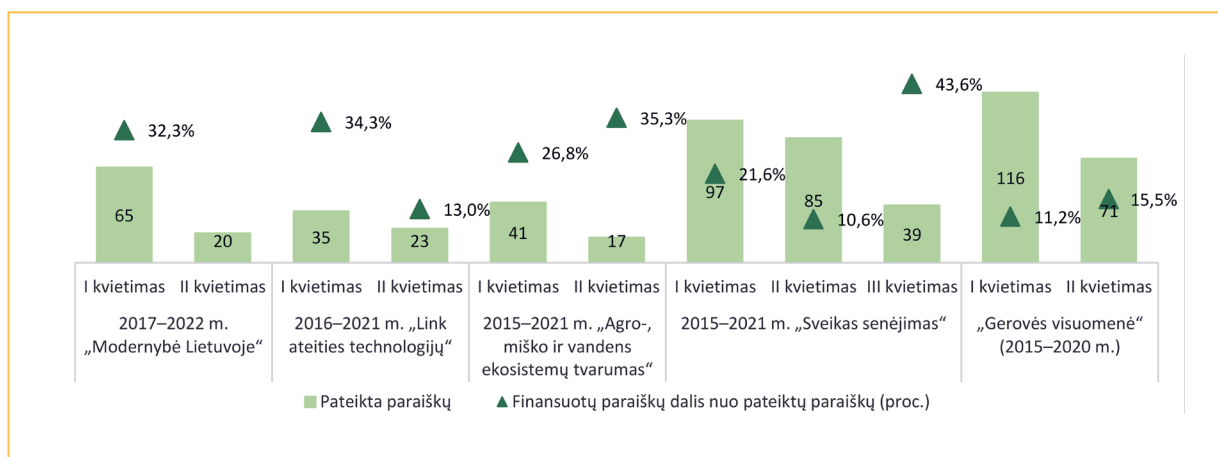
46 Lietuvos mokslo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fdc30c905a6311e7846ef01bfff9b64>.

47 Nacionalinės mokslo programos. Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/mokslo-politika/moksliniu-tyrimu-finansavimo-instrumentai/nacionalines-mokslo-programos/260>.

48 Dėl Nacionalinių mokslo programų sąrašo patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.328333>.

4 pav.

NMP, įgyvendinamos 2015–2022 m. laikotarpiu*: parašų skaičius ir finansuotų projektų dalis** pagal NMP programų kvietimus⁴⁹

* NMP „Link ateities technologijų“ įgyvendinta iki 2019 m.; NMP „Gerovės visuomenė“ įgyvendinta iki 2018 m.

** Finansuotų projektų dalis skaičiuota įtraukiant visas pateiktas paraiškas (t. y. įskaitant ir administracinės patikros neperėjusias paraiškas).

*** NMP „Modernybė Lietuvoje“ II kvietimo finansuotų projektų skaičius nurodytu laiku dar nebuvo žinomas, kadangi vyko paraiškų vertinimas.

Duomenų šaltinis: LMT, 2020-12-30

Įgyvendinant programą „Gerovės visuomenė“, 2021 m. buvo patvirtintas ir vienas edukologijos projektas („Veiksmingo mokymo(si) paieška: mokinius (ne)motyvuojančio mokytojo elgesio žiedinio profilio vertinimas ir pasekmės“, projekto vadovė Ingrida Gabrielavičiūtė, MRU).

Daug finansuojamų projektų yra siejama su LMT įgyvendinama Valstybine lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programa. Galima konstatuoti, kad dėl savo specifikos edukologijos krypties tyrimai tik su retomis išimtimis gali patekti tarp finansuojamų projektų. 2016–2020 m. laikotarpiu buvo ir iki šiol yra finansuojami 292 moksliniai tyrimai⁵⁰. 2019 m. buvo skirtas finansavimas vienam projektui, kurio pagrindinė nurodyta mokslo kryptis buvo edukologijos mokslas – „Naujojo žmogaus“ ugdymas sovietinėje mokykloje: Lietuvos atvejis“ (projekto vadovė Irena Stonkuvienė, VU).

Tarp aukšto lygio tyrėjų grupių vykdomų mokslinių tyrimų sumanios specializacijos kryptyse 2018–2021 m. laikotarpiu buvo finansuojamas edukologijos projektas „Ignalinos atominės elektrinės (IAE) regiono branduolinio edukacinio turizmo plėtojimo didaktinės technologijos“, kurio vadovė – Natalija Mažeikienė (VDU).

Tarp valstybės užsakomųjų tyrimų paminėtini reikminių tyrimų projektai. Reikminių tyrimų projektų priemonė skirta finansuoti skubius valstybės poreikiais grįstus taikamuosius trumpalaikius mokslinius tyrimus. Tai tyrimai pagal valstybei ypač aktualias mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programų temas, pasiūlytas Lietuvos Respublikos ministerijų ir kitų suinteresuotų valstybės institucijų. Tarp 2020 m. finansuotų projektų buvo edukologijos krypties projektas „Integruotas gamtamokslis ugdymas Lietuvoje: pasiekimai ir ateities perspektyvos“ (projekto vadovė Aušra Kynienė, VU). Projektas „Grįžusių į Lietuvą emigrantų vaikų kalbinė integracija: lietuvių kalbos mokėjimo lygių aprašai ir lietuvių kalbos ugdymo metodika“ (projekto vadovė Rita Juknevičienė, VU) yra filologijos mokslo krypties, tačiau susijęs ir su edukologija.

LMT, reaguodama į kilusią koronaviruso SARS-CoV-2 sukeltos ligos COVID-19 pasaulinę pandemiją ir jos padarinius, 2020 m. inicijavo vienartinį paraiškų konkursą finansuoti trumpalaikius mokslinius tyrimus, kuriuos atlikę Lietuvos mokslininkai pateiktų mokslu grįstas išvadas ir rekomendacijas dėl COVID-19 pandemijos, jos sukeltų padarinių žmogaus sveikatai, valstybės politikai, ekonomikai, visuomenės saugumui, švietimui, kultūrai ir kitoms valstybės ir visuomenės gyvenimo sritims. Vykdomi 8 tematikų 29 projektai, iš kurių du projektai susiję su mokyklinio

49 Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) užsakymo valstybės poreikiams sistemos peržiūra (2021). Vilnius: Strata, p. 10.

50 Konkurso rezultatai. Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/valstybes-uzsakomieji-tyrimai/lituanistikos-20162024-m.-programa/konkursu-rezultatai/248>.

ugdymo organizavimu karantino sąlygomis: „Ugdymas nuotoliniu būdu pandemijos ir kitų krizinių situacijų metu“ (projekto vadovė Estela Daukšienė, VDU; mokslo kryptis – edukologija) ir „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu“ (projekto vadovė Roma Jusienė, VU; mokslo kryptis – psichologija)⁵¹.

LR Vyriausybės 2021 m. vasario 3 d. nutarimu patvirtintame apraše „Dėl Europos Sąjungos fondų lėšomis tikslingų finansuoti veiksmų ir projektų“ numatytas veiksmas „Trumpalaikiai (reikminiai) tyrimai (sveikatos, socialinėje ir kitose srityse), analizė ir diagnostikos diegimas (suderinus su SAM), susiję su COVID-19“ yra skirtas finansuoti skubius trumpalaikius mokslinius tyrimus, kurie padėtų spręsti COVID-19 pandemijos sukeltus iššūkius sveikatos ir švietimo bei ugdymo srityse. Projektai finansuojami surengus paraiškų konkursą atrinkti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų ir valstybinės sveikatos priežiūros įstaigų projektus pagal šiais moksliniais tyrimais suinteresuotų švietimo, mokslo ir sporto ir Sveikatos apsaugos ministerijų pateiktą 19 temų sąrašą. Sveikatos srityje vykdomi 5 projektai, švietimo ir ugdymo srityje – 7 projektai (1 lentelė).

1 lentelė. Švietimo ir ugdymo srityje vykdomų mokslinių tyrimų projektai⁵²

Pavadinimas	Mokslo sritis ir kryptis	Vadovas (-ė), vykdančioji institucija
„Mokymuisi palankios aplinkos kūrimas: mokyklos bendruomenę įgalinančių veiksmų paieška“	Socialiniai mokslai; edukologija	Agnė Brandišauskienė, VDU
„Įtraukusis ugdymas ankstyvojoje vaikystėje: vaikų elgesio valdymo modeliavimas“	Socialiniai mokslai; psichologija	Giedrė Širvinskienė, LSMU
„Dirbtinis intelektas mokyklose: mokymosi analitikos plėtojimo scenarijai modernizuojant bendrąjį ugdymą Lietuvoje“	Socialiniai mokslai; edukologija	Julija Melnikova, KU
„Dirbtinio intelekto ir skaitmeninių technologijų panaudojimo sprendimai švietimo kokybei gerinti reaguojant į COVID-19“	Socialiniai mokslai; edukologija	Eglė Staniškienė, KTU
„Matematinio samprotavimo mokykloje tobulinimas“	Gamtos mokslai; matematika	Rimas Norvaiša, VU
„Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai“	Socialiniai mokslai; psichologija	Brigita Miežienė, VU
„Mokinių patiriami emociniai bei edukaciniai sunkumai ir jų įveika įtraukiojo ugdymo sąlygomis: COVID-19 kontekstas“	Socialiniai mokslai; edukologija	Alvyra Galkienė, VDU

Iš pateiktų duomenų darytina išvada, kad kvietimas mokslininkams vykdyti tyrimus švietimo ir ugdymo srityje susilaukė deramo dėmesio. Prie ugdymo problemų tyrimų prisideda psichologijos tyrimais ir didaktika besidomintys matematikos krypties mokslininkai. Apibendrinti duomenys apie LMT 2015–2021 m. finansuotus projektus pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. 2015–2021 m. LMT finansuoti valstybės užsakomieji tyrimai pagal mokslinių tyrimų programas

Mokslinių tyrimų programos, kvietimų metai	Projektų skaičius	Edukologijos (ugdymo) srities projektų skaičius
„Modernybė Lietuvoje“ (2017 ir 2021)	32	0
„Sveikas senėjimas“ (2015, 2016 ir 2020)	47	0
„Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ (2015 ir 2020)	17	0
„Gerovės visuomenė“ (2015–2020)	25	1
Valstybinė lituanistinių tyrimų ir sklaidos programa (2016–2021)	292	1
„Link ateities technologijų“ (2016–2021)	15	0

51 Sprendimams dėl COVID-19 padarinių skirti projektai. Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/doclib/ewhemsmtjvga-244bf6ykg9s65vd7k5>.

52 Vykdomi mokslinių tyrimų projektai. Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/trumpalaikiai-tyrimai-sveikatos-ir-svietimo-bei-ugdymo-srityse/vykdomi-moksliniu-tyrimu-projektai/3819>.

Mokslinių tyrimų programos, kvietimų metai	Projektų skaičius	Edukologijos (ugdymo) srities projektų skaičius
Reikminių tyrimų projektai (2015–2021)	29 + 6	1
„Protų pritraukimas ir reintegracija“ (2020–2022)	6	0
Aukšto lygio tyrėjų grupių vykdomi moksliniai tyrimai sumamos specializacijos kryptyse (2018–2022)	88	1
Tyrimai, skirti parengti sprendimus dėl COVID-19 pandemijos padarinių (2020)	29	2*
Trumpalaikiai tyrimai sveikatos ir švietimo bei ugdymo srityse (2021)	12	7**
Iš viso	598	13

* Vieno projekto mokslo kryptis – edukologija, kito – psichologija.

** Švietimo ir ugdymo srityje vykdomų mokslinių tyrimų projektai (mokslo kryptys: edukologija, psichologija, matematika).

Apibendrinus lentelėje pateiktus duomenis, galima konstatuoti, kad edukologijos krypties tyrimai sudaro apie 2 proc. nuo visų šioje analizėje apžvelgtų LMT finansuojamų projektų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ugdymo problemoms skirti 9 projektai buvo pradėti ir sulaukė valstybės finansavimo tik dėl kilusios pandemijos.

Trumpai apžvelgsime pačių mokslininkų inicijuotus projektus. Mokslininkų grupių projektai – tai priemonė mokslininkų ar tyrėjų grupei gauti finansavimą moksliniams tyrimams savo siūloma tema atlikti (3 lentelė).

3 lentelė. LMT finansuojami mokslininkų inicijuoti projektai

Mokslininkų inicijuotų projektų grupės ir vykdymo metai	Projektų skaičius	Edukologijos srities projektų skaičius
Aukšto lygio MTEP projektai (priešakiniai moksliniai tyrimai) (2015–2022)	58	4*
Mokslininkų grupių projektai (nuo 2017 m.)	332	4**
Individualūs MTEP (H2020) projektai (nuo 2018 m.)	9	0
Iš viso	399	8

*Projektai: „ES šalių švietimo sistemų efektyvumo ir našumo analizė naudojant antrinius didelės apimties duomenis“ (vad. Audronė Jakaitienė, VU); „Kritinis mąstymas aukštajame moksle: studijų ir darbo rinkos perspektyva“ (vad. Violeta Jegelevičienė, MRU); „Specialistų rengimo teikti visavertę pagalbą asmenims su negalia sveikatos priežiūros sistemoje tyrimas keliant tyrėjų kompetencijas“ (vad. Judith Green, KU); „Atviras nuotolinis mokymas įtinkintai skaitmeninei visuomenei“ (vad. Airina Volungevičienė, VDU).

** Projektai: „Socialinio kapitalo ir mokyklos fizinio aktyvumo politikos ryšiai su vyresnių klasių moksleivių fiziniu aktyvumu“ (vad. Arūnas Emeljanovas, LSU); „Mokytojo lyderystė mokymosi bendrakūroje su mokiniu“ (vad. Vilma Žydžiūnaitė, VDU); „Lietuvos suaugusiųjų raštingumo sąsaja su įsitvirtinimu darbo rinkoje ir mokymusi visą gyvenimą“ (vad. Jolita Dudaitė, MRU); „Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos futuristinės projekcijos“ (vad. Lilija Duoblienė, VU).

Apibendrinant LMT finansuojamus valstybės užsakomuosius projektus ir mokslininkų inicijuotus projektus kaip visumą, aiškėja, kad iš analizėje apžvelgtų 1 002 finansavimą gavusių projektų ugdymo problemoms yra skirtas 21 projektas, ir tai sudaro apie 2 proc. finansuotų projektų. Prie jų priskyrėme ir tuos projektus, kuriuose nurodytos mokslo kryptys – psichologija ir matematika (vieno projekto).

Siekdami įvertinti edukologijos ir, apskritai, ugdymo problemoms skirtų LMT finansuojamų projektų skaičių, juos palyginome su kelių kitų mokslo krypčių finansuotais LMT projektais. Peržiūrėję valstybės užsakomuosius ir mokslininkų inicijuotus projektus (tą patį sąvadą, kuriame buvo atlikta edukologijos projektų paieška), galime konstatuoti, kad finansuojamų ugdymo turinio projektų skaičius sutampa su politikos mokslų krypties (socialiniai mokslai) finansuojamų projektų skaičiumi. Fizikos krypties (gamtos mokslai) finansuojamų projektų yra maždaug 40 proc. daugiau. Medicinos krypties (medicina ir sveikatos mokslai) finansuojamų projektų yra 2,1 karto daugiau, o istorijos krypties projektų (humanitariniai mokslai) yra 6,8 karto daugiau.

Atliktas palyginimas apima ir 2020 m. bei 2021 m. pradėtus finansuoti ugdymo srities tyrimus, kurių skaičius dėl pandemijos tuo metu beveik padvigubėjo. Žvelgiant į laikotarpį iki 2020 m., akivaizdu, kad edukologijos (ugdymo

srities) vykdomų projektų skaičius gerokai nusileidžia kitų mokslo krypčių finansuojamiems projektams. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad į analizę nebuvo įtraukta dalies finansuotų mokslo programų ar projektų (pvz., tarptautinių ir tarpvalstybinių programų bei iniciatyvų), kuriuose vyrauja gamtos, technologijų ir kitų mokslų šakų projektai.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad LMT prisideda prie edukologijos plėtros, teikdama paramą edukologijos doktorantams už akademinį pasiekimą (pvz., 2018 m. paramą gavo 14 VDU, MRU, LEU, LSU, KTU ir ŠU doktorantų), finansuodama mokslines išvykas iš Lietuvos ir į Lietuvą, teikdama paramą doktorantų akademinėms išvykoms, skirdama lėšų moksliniams straipsniams paskelbti.

Edukologijos tyrimai svarbių švietimo klausimų sprendimo kontekste

Kokį poveikį praktinių švietimo politikos klausimų sprendimui turi edukologijos mokslininkų darbai, tiksliai įvardyti sunku. Tačiau šį poveikį galima iliustruoti keliais pavyzdžiais.

2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 tuometis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius patvirtino Bendrųjų programų atnaujinimo gaires (toliau – Gairės). Bendrosios programos – ypač svarbus nacionalinio lygmens ugdymo turinį reglamentuojantis dokumentas, padedantis siekti Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nustatytų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo tikslų. Apie tikrą edukologijos tyrimų poveikį Gairėms galime spręsti iš išorinių požymių.

Įvadinėje Gairių dalyje kaip planuojamos kaitos pagrindas įvardyti tik svarbiausi švietimo dokumentai, tačiau nėra jokių užuominų apie bent kiek reikšmingus mokslininkų tyrimus, leidžiančius pagrįsti pertvarkos poreikį. Specialus Gairių skyrius, pavadintas „Tyrimų apžvalga“, taip pat neleidžia kalbėti apie reikšmingesnę edukologijos mokslininkų indėlį į kaitos problemos sprendimą. Remiamasi tik sociologinės Lietuvos gyventojų moralinių vertybių kaitos analizės išvadomis⁵³, korupcijos suvokimo ir pilietinės galios indeksais, reguliariai vykdomų Lietuvos mokinių pasiekimų tarptautinių ir nacionalinių tyrimų medžiaga. Edukologijos mokslininkų indėliu šių tyrimų pavadinti negalima. Panaši situacija yra ir dėl Gairėse paminėtų vaikų sveikatos ir gyvensenos tarptautinio tyrimo rezultatų. Gana keista šiame skyriuje matyti esminę išvadą, kad „Bendrosiose programose nustatytas ugdymo turinys stokoja vidinės dermės, kai kurių dalykų programos yra siauresnės nei kitose EBPO šalyse. Dalis Bendrųjų programų nuostatų netampa ugdymo realybe“. Ši išvada gal ir teisinga, bet nėra paremta jokiais nuorodomis į patikimą šaltinį. Edukologų indėliu taip pat sunku pavadinti cituojamas Lietuvos švietimo tarybos ar ŠMSM pavaldžių institucijų progines ar reguliarias švietimo būklės apžvalgas.

Suprantama, kad nereikėtų visai nuvertinti edukologijos mokslininkų indėlio, kuris pasireiškė pasiūlymų Gairių rengėjams teikimu ar tiesiog įsitraukimu į Gairių rengimo darbo grupes. Tačiau akivaizdaus rėmimosi edukologinių tyrimų išvadomis stoka neleidžia kalbėti apie rimtesnį mokslinį šio svarbaus dokumento pagrindimą.

Kartais, nesuradus reikiamų duomenų edukologijos mokslininkų tyrimuose, tokie tyrimai įsigyjami viešųjų pirkimų būdu. Prof. P. Jucevičienė apie tokį tyrimų pobūdį yra rašiusi: „<...> viešuosius konkursus dažnai laimi nelabai kam žinomos firmelės, o ne universitetų mokslininkai. Gal jie per brangiai užsiprašo? Bet mokslo žinių kūryba taip pat kainuoja.“ Taip, būta atvejų, kai į tyrimų komandas susibūrę universitetų mokslininkai dėl savo siūlomos paslaugos kainos pralaimi konkurentams ne iš akademinių institucijų. Bet net ir šiuo atveju tuos tyrimus dažnai vykdo įvairių universitetų mokslininkai. Panagrinėkime vieną atvejį.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra 2011–2015 metais vykdė ESFA finansuotą projektą „Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo lavinimo mokyklose (modelių kūrimas)“. Pagal šį projektą buvo vykdyta daug mokslo tiriamosios veiklos, kurią, greta švietimo praktikų, atliko ir mokslininkai. Tyrimą „Lietuvos mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimo sistema: situacijos analizė ir tobulinimo galimybės“ vykdė grupė, kurioje dirbo mokslininkai dr. Gintautas Cibulskas, dr. Vilma Žydzionaitė. „Kokybiškai dirbančių mokyklų vertinimo modelio sukūrimo studiją“, „Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo modelį ir rodiklius“, „Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės

53 Žiliukaitė R., Poviliūnas A., Savicka A. Lietuvos visuomenės vertybių kaita per dvidešimt nepriklausomybės metų. Vilnius, 2016.

įsivertinimo rekomendacijas“ rengė gana didelė grupė, kurioje dirbo edukologijos mokslininkai (dr. D. Survutaitė, dr. G. Čiuladienė, dr. V. Sičiūnienė, dr. V. Vaicekauskienė, dr. J. Valuckienė). Įgyvendinant projektą sukurtas „Geros mokyklos koncepcijos“ autorių sąrašas matomi šie mokslininkai: dr. Vaiva Vaicekauskienė, habil. dr. Jonas Ruškus, habil. dr. Rimantas Želvys, dr. Berita Simonaitienė, habil. dr. Vilija Targamadžė. O ir pasibaigus projektui, bet organiškai tęsiant jo veiklas, 2018 m. tyrimą „Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją“ atliko habil. dr. Vilija Targamadžė (VU), dr. Gintautė Žibėnienė (MRU), dr. Jūratė Česnavičienė (LEU).

Taigi, galima įžvelgti ir gana realų Lietuvos edukologijos mokslininkų tiriamąjį indėlį į praktinių švietimo problemų sprendimą. Be abejo, tokie tyrimai, anot B. Bitino, dažniausiai turėtų būti vadinami ne tiek moksliniais, kiek diagnostiniais. Bet jų mokslinė vertė dėl tokio pobūdžio labai kristi neturėtų.

Tačiau ką tik paminėtas pavyzdys nepaneigia pačios problemos – kodėl edukologijos mokslo indėlis į praktinių švietimo politikos klausimų sprendimą yra palyginti menkas. Pasiremsime STRATA 2020 m. vykdytos apklausos rezultatų ataskaita „Tyrėjų darbo sąlygos Lietuvos universitetuose ir mokslinių tyrimų institutuose“⁵⁴.

Apie pusę apklaustų tyrėjų Lietuvoje visiškai nesutinka ir nesutinka, kad yra įtraukiami į politikos formavimą ir kad valdžios atstovai konsultuojasi su tyrėjais, formuodami studijų, mokslo, technologijų ir inovacijų politiką. Apie trečdalis apklaustųjų visiškai nesutinka ir nesutinka, kad tarp mokslininkų ir visuomenės vyksta dialogas. Pačių tyrėjų įsitraukimą tiek į tyrimų apskritai, tiek į politikai formuoti reikalingų tyrimų atlikimą lemia pirmiausia jiems sudarytos sąlygos. Dažniausiai tyrėjų nurodytas darbo sąlygų aspektas, kuris padėtų didinti tyrėjo profesijos patrauklumą – darbo užmokesčio padidėjimas. Mokslo darbuotojo pareigas einantys tyrėjai dažniau nurodė, kad profesijos patrauklumą padėtų didinti užtikrinamas nenutrūkstamas tyrimų finansavimas, einantieji dėstytojo pareigas – mažesnės dėstyto valandų apimtys. 62 proc. tyrėjų dažnai ir labai dažnai nerimavo dėl darbo ne darbo metu; 55 proc. tyrėjų jautėsi per daug pavargę, kad laisvalaikio užsiimtų nesusijusia su darbu veikla; 48 proc. tyrėjų darbas trukdė skirti laiko šeimai ar asmeniniam gyvenimui.

Apskritai, edukacinių tyrimų klausimas švietimo politikų, mokslininkų ir praktikų bendradarbiavimo požiūriu labai aktualus **Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijai**. LETA užėmė labai ryškią poziciją skatindama universitetų vykdomų tyrimų tinklinį bendradarbiavimą. Pavyzdžiui, 2021 metais LETA kartu su ŠMSM kas mėnesį organizavo edukologų tyrėjų, švietimo politikų, praktikų viešas diskusijas aktualiais klausimais.

4 lentelė. LETA vykdytų edukacijos forumų suvestinė

Data	Tema
2020 m. gruodžio 18 d.	„Edukologo misija – įgalinti“
2021 m. sausio 28 d.	„Moksliniais tyrimais grįsto ugdymo ir švietimo link“, skirtas prof. Leono Jovaišos 100-osioms metinėms paminėti
2021 m. vasario 25 d.	Forumas surengtas 2020 m. atliktų švietimo srities tyrimų, skirtų sprendimams dėl COVID-19 padarinių, rezultatams aptarti
2021 m. kovo 25 d.	„Kokybiško švietimo visiems visą gyvenimą UNESCO vizija: artėjame prie ar tolstame nuo jos?“
2021 m. balandžio 30 d.	„Fizinis ugdymas kaip asmens ir visuomenės gerovės pamatas: ką rodo tyrimai?“
2021 m. gegužės 27 d.	„Įtrauktis visiems: universalus dizainas mokymuisi kaip ugdymo(si) sėkmės kelias“
2021 m. birželio 22 d.	„Edukacinių tyrimų stiprinimas Lietuvoje: nacionalinių ir tarptautinių kontekstų sankirtos“
2021 m. rugsėjo 30 d.	„Kritinis mąstymas aukštojo mokslo studijose: kam ir kodėl?“
2021 m. spalio 28 d.	„Meninio ir kultūrinio ugdymo dialogai ateities švietimui. Kodėl mūzoms reikia advokatų?“
2021 m. lapkričio 25 d.	„Lietuvos švietimas: efektyvus, našus, kokybiškas ir socialiai teisingas?“
2021 m. gruodžio 30 d.	„Atskleista ugdymo realybė ir praktiniai sprendimai ateičiai“

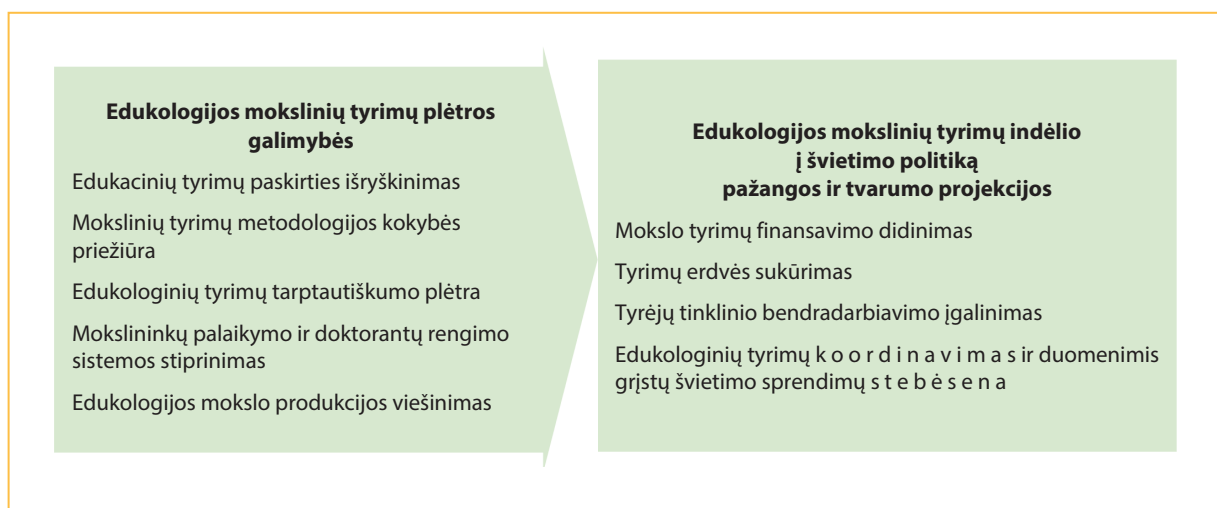
⁵⁴ Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-metai/mokslo-politika/tyreju-darbo-salygos/20210104-tyreju-darbo-salygos.pdf>.

Forumai vyko virtualiojoje aplinkoje. Tiesioginiame eteryje vidutiniškai jungėsi per 120 dalyvių. Per susitikimus gvildenta edukologo misija, edukologijos mokslo metodologijos aspektai, edukologijos tyrimų raiška nacionaliniuose ir tarptautiniuose kontekstuose. Edukacinių tyrimų kokybės, rezultatų panaudojimo sprendimams priimti ir švietimo praktikai tobulinti, taip pat kitais aktualiais klausimais buvo išsamiau diskutuota LETA 2021 metų birželio 22 dienos forume tema „Edukacinių tyrimų stiprinimas Lietuvoje: nacionalinių ir tarptautinių kontekstų sankirtos“. Pranešimų ir diskusijos įrašas pasiekiamas internete: <https://www.youtube.com/watch?v=mXRNz0D2h2o>.

Forumuose sutarta, kad edukacinių tyrimų tikslas yra plėtoti turimas žinias, pateikti skirtingus problemų sprendimus, kartu tobulinti mokymo ir mokymosi praktiką. Kokybinio tyrimo duomenų analizė atskleidė dviejų naratyvų spiečius – vienas susijęs su edukologinių tyrimų plėtros galimybėmis, o kitas – su edukologijos mokslinių tyrimų indėlio į švietimo politiką pažangos ir tvarumo projekcijomis (5 pav.). Forimų dalyviai patvirtino, kad tyrimai atlieka gyvybiškai svarbų vaidmenį plėtojant ugdymo mokslą, tobulinant praktiką ir formuojant švietimo politiką. Tačiau neveikia, atrodytų, visiškai horizontalus algoritmas: identifikuojame problemas – turime edukologų tyrėjų – atliekame tyrimus – gautus rezultatus pritaikome praktikoje – pageriname mokymą ir mokymąsi.

5 pav.

Edukologijos tyrimų plėtros problemų sprendiniai yra tiesiogiai susiję su indėlio į švietimo politiką galimybėmis ir projekcijomis

Tokio sąlyginio „neveiksmo“ prielaidų paaiškinimą galima rasti ir prof. P. Jucevičienės išsakytose mintyse apie takoskyrą tarp fundamentaliųjų ir pragmatinių tikslų, keliamų edukologams: „Dažnai nesusipratimų sukelia pernelyg akcentuojamas pragmatinis, vien tik ekonominis požiūris į šalies, organizacijų raidą, žmonių ugdymą. Ugdymo mokslo tyrinėtojai, netgi įsprausti į šiuos siaurus rėmus, juos neišvengiamai turi išplėsti, nes keliama aukšti reikalavimai edukologijai paprastai siejami su žinių ekonomika. Siekdama atitikti tuos reikalavimus edukologija kuria sudėtingas mokslo žinias, bet užsakovai joms yra nepasirengę, nes tikisi tokių žinių, kokių patirtį jau turi <...>. Kažkodėl šio mokslo žinias norima suprasti be jokio specialaus pasirengimo, nors tokie pat reikalavimai nekeliami, pavyzdžiui, medicinai, kuri lygiai taip pat reikalinga kiekvieno žmogaus gyvenime.“⁵⁵

Tyrimų poreikis ir mokslo literatūros vaidmuo keliant pedagogų kvalifikaciją

Užsienio mokslininkų paskelbtuose darbuose dažnai pažymima, kad švietimo tyrimai pirmiausia yra skirti švietimo praktikams. Didžiausią jų dalį sudaro bendrojo ugdymo mokyklų mokytojai. Todėl šios didelės pedagogų grupės pageidavimai turėtų būti itin aktualūs tyrimus atliekantiems edukologams.

⁵⁵ Jucevičienė P. Nuo pedagogikos iki edukologijos: Meilės įkvėpti. Pedagogika. 2013. Nr. 111. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Dalia/Downloads/1791-Article%20Text-6296-1-10-20200814.pdf>.

2018 m. atliktas tyrimas „Dalykinių kompetencijų tobulinimo poreikio ir turinio analizė“ atskleidė, kad daugelio mokomųjų dalykų mokytojai pageidauja įgyti žinių, galinčių padėti tobulintis arba keisti ugdymo praktiką. Akivaizdžiai matomas pageidavimas įgyti ugdymo žinių, kai jos siejamos su konkrečiu mokomuoju dalyku. Įvairių sričių – pradinio ugdymo, kalbos (gimtosios ir užsienio), matematikos ir informacinių technologijų, gamtos mokslų ir kūno kultūros, socialinių mokslų ir dorinio ugdymo, meninio ugdymo ir technologijų – mokytojai siekia profesinio augimo, tačiau pažymi, kad tobulinimosi galimybės yra ribotos. Pedagogai pageidauja mokymų, kuriuose būtų pristatomos naujausios mokslu grįstos dalyko žinios, ir kad būtų užtikrinama teorijos ir praktikos dermė. Nors mokytojai moko skirtingų dalykų, pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduriama ugdymo praktikoje, yra tie patys: susiję su mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymu, informacinių technologijų taikymu pamokose, dalykų integravimu ir mokinių asmeninės pažangos vertinimu, dalykų turinio individualizavimu ir diferencijavimu.

Todėl neatsitiktinai tyrimo autoriai pabrėžė, kad mokytojų tobulinimosi turinys turėtų būti susijęs su konkrečių mokomųjų dalykų mokytojų poreikiais, mokytojų karjeros etapais. Siūloma atlikti tyrimus, siekiant išsiaiškinti, kaip mokinių pasiekimai susiję su mokytojų dalykinių-didaktinių kompetencijų tobulinimusi. Taip pat siūloma atlikti užsakomuosius tyrimus, kuriais būtų įvertintas pedagogų kompetencijų tobulinimosi efektyvumas⁵⁶.

EBPO 2018 m. atliktas tyrimas taip pat rodo, kad Lietuvos mokytojai noriai siekia kelti savo kvalifikaciją. Kursai, seminarai ir profesinės literatūros skaitymas yra tarp populiariausių mokytojų profesinio tobulinimosi priemonių EBPO šalyse, taip pat ir mūsų šalyje. Lietuvoje 97 proc. mokytojų (EBPO – 76 proc.) nurodė dalyvavę seminaruose ar kursuose, profesinės literatūros skaitymą pažymėjo 94 proc. mokytojų (EBPO – 72 proc.)⁵⁷.

Kvalifikacijos tobulinimo tematikos požiūriu dažniausios tarp mokytojų buvo veiklos, nukreiptos į mokomojo dalyko turinį, dalyko ar bendrąją didaktiką arba pedagogiką. Dalyvavę tokio pobūdžio veiklose nurodo daugiau nei 80 proc. mokytojų Lietuvoje (EBPO – vidutiniškai apie 70 proc.). Tokie rezultatai gali būti paaiškinami tuo, kad šalyse vyksta intensyvi ugdymo turinio kaita.

Lietuvos mokyklų vadovai nurodė didelį organizacijos ir jų mokyklose dirbančių mokytojų taikomos mokymo praktikos tobulinimo poreikį. Pagrindiniai Lietuvos mokyklų vadovų profesinės veiklos tobulinimo prioritetai: duomenų panaudojimas mokyklos kokybei gerinti (šis kriterijus išsiskiria iš kitų savo ypač pabrėžiamu aktualumu Lietuvoje – didelį poreikį išreiškė 46 proc. Lietuvos mokyklų vadovų, EBPO šalyse – vidutiniškai 24 proc.), veiksmingo grįžtamojo ryšio teikimas (34 proc.), finansų (34 proc.) ir personalo (27 proc.) valdymas, taip pat mokytojų tarpusavio bendradarbiavimo gerinimas ir nuodugnesnės lyderystės žinios⁵⁸.

Nors 94 proc. mokytojų nurodo keliantys savo kvalifikaciją skaitydami profesinę literatūrą, nėra duomenų, kokia literatūra juos labiausiai domina – didaktinio pobūdžio ar mokslo darbai. Galima daryti prielaidą, kad mokytojai teikia pirmenybę didaktinio pobūdžio leidiniams, o ne mokslo literatūrai. Tokia prielaida gali būti grindžiama kitų valstybių darbo praktika (apie tai rašoma kitame šios analizės skyriuje), ją galima iš dalies grįsti ir fragmentiškais tyrimais Lietuvoje⁵⁹.

Nors dalykų mokytojai pažymi, kad labiausiai nori įgyti žinių apie naujausius tyrimus, kurie tiesiogiai siejasi su jų mokomuoju dalyku, tačiau 2020 m. atliktas dr. Rūtos Šermukšnytės (VU) tyrimas apie istorijos mokytojų domėjimąsi tyrimais rodo, jog Lietuvos mokytojai ribotai skaito mokslo darbus ir taip gilina savo kompetencijas. Tyrimas atskleidė, kad dalis istorijos mokytojų Lietuvoje mokslininką mato kaip uždarą, kantrų, vaikų ir jų psichologijos nepažįstantį, vienuose dirbantį, archyvuose ir bibliotekose siaura sritimi besidomintį specialistą, kurio pagrindinis tikslas yra mokslinis tyrimas. To rezultatas – tyrėjo profesionalumas, detalus ir smulkus savo srities išmanymas, bet neišsugdytos pedagoginės kompetencijos. Istorijos mokytojas, priešingai, piešiamas kaip gyvenimo pulsą jaučiantis, „gyvą vaiką“ matantis, „pačiupinęs“, todėl suprantantis jo interesus, prie amžiaus tarpsnio ypatybių prisitaikantis ir komunikabilus⁶⁰.

56 Sabaliauskas S., Poteliūnienė S., Česnavičienė J., Juškevičienė A. Dalykinių kompetencijų tobulinimo poreikio ir turinio analizė. Kokybinio tyrimo ataskaita, 2018, p. 115.

57 Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2018. Ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2170_aab97dbab6d652f439dd1121a2d79b1a.pdf.

58 Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2018. Ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2170_aab97dbab6d652f439dd1121a2d79b1a.pdf.

59 Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2018. Ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2170_aab97dbab6d652f439dd1121a2d79b1a.pdf.

60 Šermukšnytė R. Ar istorijos mokytojams Lietuvoje reikia akademinės istorijos ir akademinės istorikų? Istorija, 2020, t. 120, Nr. 4, p. 67–102.

Paaiškėjo, kad istorijos mokytojų ir akademinė istorikų tarpusavio bendradarbiavimas vertinamas kaip nepakankamas. Menko bendradarbiavimo priežasčių matoma nemažai. Tai savo darbais užsiėmę, bendrųjų programų neišmanantys mokslininkai, plačių bendrųjų programų įgyvendinimu susirūpinę istorijos mokytojai, bendrųjų ir aukštųjų mokyklų vadovybės abejingumas šiai problemai. Dėl to kenčia mokyklinės istorijos kokybė: mokytojai neišmano naujausių tyrimų, istorijos vadovėliuose pilna faktinių klaidų ir yra „kompiliacijų kompiliacijos“, o bendrojo ugdymo istorijos programos stokoja gylis.

Daliai tirtų mokytojų mokslinės literatūros skaitymas yra neatsiejama gyvenimo būdo dalis. Tačiau kita dalis pedagogų akademinės literatūros skaitymo nesieja su laisvalaikio praleidimo veikla. Tą lemia noras atskirti gyvenimą nuo darbo, laiko stoka, pervargimas nuo skaitymo veiklos⁶¹.

Apie tai, kad mokytojai savišvietai dažniau renkasi ne mokslo darbus, o kito turinio literatūrą, buvo konstatuota atlikus 110 pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopų įvairių dalykų mokytojų apklausą, rengiant magistro darbą Šiaulių universitete 2013 m. Darbo autorė S. Janulytė pažymi, kad mokytojai nurodė skaitantys „metodinę literatūrą“, „pedagoginę literatūrą“, „įvairių literatūrą“, „dalykinę ir pedagoginę literatūrą“, „laikraščius“, „žurnalus“, „pedagoginius straipsnius“, „ŠMM naujienas“, „seku informaciją virtualioje erdvėje“ ir kt., tačiau nė vienas respondentas neįvardijo mokslo darbų ar atliktų tyrimų⁶².

Apibendrinami pirmiau apžvelgtus tyrimus, galime įžvelgti tam tikrus prieštaravimus. Viena vertus, daugelis Lietuvos mokytojų, siekdami gilinti savo profesines kompetencijas, skaito naujausius leidinius ir domisi atliktais tyrimais. Tačiau yra nemažai tai ribojančių veiksnių – laiko stoka, nusiteikimas ateityje keisti profesiją ir kt. Kita vertus, esama tam tikro atotrūkio tarp mokslininkų ir pedagogų, nes mokslininkai tyrinėja temas, kurios neretai nėra svarbios dirbantiesiems ugdymo įstaigose.

Švietimo tyrimų poveikį švietimo kokybei gerinti Lietuvoje galbūt riboja ir dar viena aplinkybė, kuri išskirtinai būdinga mūsų šaliai. 2018 m. TALIS tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje pastebimas didelis pedagogų profesinis nuovargis. Pavyzdžiui, 45 proc. Lietuvos mokytojų nurodo, kad per artimiausius 5 metus jie norėtų palikti mokytojo darbą (EBPO vidurkis – 25 proc.)⁶³. Gyvenimo realybė yra ta, kad bet kurioje srityje dirbantys asmenys, kurie ketina keisti darbą, daug mažiau rūpinasi savo profesinės kvalifikacijos kėlimu nei tie, kurie nusiteikę siekti karjeros.

61 Šermukšnytė R. Ar istorijos mokytojams Lietuvoje reikia akademinės istorijos ir akademinė istorikų? Istorija, 2020, t. 120, Nr. 4, p. 67–102.

62 Janulytė S. Pedagogų karjeros pokyčiai nuolatinio mokymosi kontekste: pedagogų požiūris. Magistro darbas, ŠU, 2013.

63 Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2018. Ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2170_aab97dbab6d652f439dd1121a2d79b1a.pdf.

3.

Užsienio šalių patirtis atliekant švietimo tyrimus

Švietimo tyrimų įtaka švietimo praktikams kai kuriose užsienio šalyse

Apie ryšių tarp tyrimų ir švietimo politikos stiprinimą diskutuojama daugelyje Europos valstybių. Pavyzdžiui, Danijoje jau kelis dešimtmečius plačiai remiamasi tyrimų duomenimis, kai reikia priimti politinius sprendimus. Nyderlanduose duomenimis grįsta strategija buvo atsidūrusi politikų darbotvarkėje, ir Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijoje buvo įsteigtas skyrius, atsakingas už švietimo tyrimų stiprinimą. Tačiau akivaizdu, kad švietimo politikai reikalinga mokslinių tyrimų bazė yra daug mažesnė nei kitų sričių, kurioms taikoma Lisabonos strategija, pavyzdžiui, ekonomikos augimo (BVP) ar darbo rinkos (užimtumo) sričių. Skirtingai nei technologijų ar medicinos, švietimo srities tyrimams tenka nedidelė išlaidų dalis. Kodėl taip yra? Pirmiausia pasiremsime valstybės, kuri dėl susiklosčiusių politinių ir kitų aplinkybių turi panašumų su Lietuva, analize.

Rumunijos atvejis

Georgeta Ion (Barselonos universitetas, Ispanija) ir Romiță Iucu (Bukarešto universitetas, Rumunija) atliko įvairių publikacijų apžvalgą ir konstatuoja kelias priežastis, kodėl švietimo tyrimai daro mažą poveikį. Pirmą priežastį yra siejama su tyrimų aktualumu ir kokybe. Kai kuriuose darbuose apie švietimo tyrimus yra pažymėta, kad dėl trumpalaikio, nedidelės apimties „konsultacinio stiliaus“ finansavimo ir aukštojo mokslo politikos įtraukiami ir tie tyrimai, kurie sudėtingus procesus suskaido į smulkesnius ir paprastesnius, ir taip juos suprimityvina. Tokie aukštojo mokslo tyrimai laikomi „silpnai institucionalizuotais“, nes jiems stinga pastovumo ir kokybės. Apžvalgos autoriai pateikia tokią įžvalgą: kai švietimo tyrimus stengiamasi parodyti kiek įmanoma aktualesnius ir tinkamesnius švietimo politikams, jie gali pasirodyti esantys mažiau moksliski, žvelgiant iš kitų akademinės bendruomenės atstovų pozicijų. Todėl sumažėja galimybės juos paskelbti prestižiniuose mokslo žurnaluose. Antra vertus, bandymai sukurti tvirtesnę intelektualinę pagrindą, analitinę pranašumą ir tvirtesnę institucinę bazę pačioje aukštojo mokslo įstaigoje kelia grėsmę suardyti jos įtaką nacionalinės politikos formavimui ir švietimo institucijoje nusistovėjusiai praktikai⁶⁴. Antra priežastis yra siejama su mažesniu švietimo mokslinių tyrimų finansavimu, palyginti su kitomis mokslo sritimis. Trečia, egzistuoja didelė edukacinių tyrimų ir mokslininkų įvairovė. Švietimo tyrimai paremti skirtingomis disciplinomis, taigi tyrėjai gali taikyti labai skirtingas metodikas. Todėl mokslininkai tuo pačiu klausimu neretai pasiekia skirtingus ir net prieštarungus rezultatus.

Siekdami išsiaiškinti švietimo tyrimų būklę ir jų įtaką švietimo politikai Rumunijoje, Georgeta Ion ir Romiță Iucu atliko keturių svarbiausių Rumunijos universitetų (pagal šalyje nustatytą reitingavimą) tyrėjų ir švietimo politiką formuojančių asmenų iš nacionalinių agentūrų ir Švietimo ministerijos apklausą. Tyrimas atskleidė, kad susidomėjimas moksliniais tyrimais didėja, ir pirmiausia tai parodo asmenys, norintys imtis tokios veiklos. Nepaisant palankaus požiūrio, mokslinius tyrimus atliekantys asmenys susiduria su organizaciniais sunkumais – institucijose kyla daug teisinių

64 Ion, G., Iucu, R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/312862754_Does_Research_Influence_Educational_Policy_The_Perspective_of_Researchers_and_Policy-Makers_in_Romania.

ir administracinių kliūčių. Atsakydami į klausimą, kodėl taip yra ir ką reikėtų daryti, kad gerėtų tyrimus atliekančių mokslininkų ir politinius sprendimus priimančių asmenų tarpusavio ryšys, pirmiau minėti Rumunijos švietimo sistemos tyrėjai išskyrė keletą aspektų⁶⁵.

Tyrimų duomenų pateikimas. Konstatuojama, kad švietimo politikams reikia pateikti tik kokybiškai atliktų tyrimų duomenis.

Moksliniai tyrimai – tarp aktualumo ir lėšų stygiaus. Daugelis apklausos dalyvių dabartinius mokslinius tyrimus, atliekamus universitetuose, apibūdino kaip segmentuotus, nenuoseklius ir fragmentiškus. Tai lemia platus deklaruojamų tikslų spektras ir atotrūkis tarp tyrimų ir politikos. Tyrėjai dažniau orientuojasi ne į nacionalinės švietimo politikos aktualijas, bet į Europos Sąjungos politikos adaptavimo Rumunijoje problemas. Be to, mokslinių tyrimų vykdymas priklauso nuo nacionalinių ar Europos finansinių struktūrų. Mokslininkai mano, kad mokslinių tyrimų veiklai trūksta tvarumo ir kokybės, o tai lemia nepakankami finansiniai ištekliai. Be to, yra struktūrinių ir organizacinių kliūčių, trukdančių koordinuoti mokslinius tyrimus, pavyzdžiui, tyrimams skirtas biudžetas priskiriamas universiteto biudžetui.

Dar viena mokslinių tyrimų plėtros kliūtis yra **nenuoseklus valdymas** (stinga nuoseklios politikos) ir nepakankamai išvystyta tyrimų kultūra – trūksta suinteresuotumo tyrimais, atlikti tyrimai vertinami nepakankamai⁶⁶.

Tyrimų veikla – tarp pareigos ir polinkio. Kiekvieno tyrimo šerdis yra mokslininkas. Viena vertus, universitetai ir valstybės institucijos tikisi, kad mokslininkai atliks tyrimus kokybiškai ir pateiks žinių, kurios gali būti pritaikytos prie visuomenės poreikių. Kita vertus, mokslininkų aktyvumą stabdo sudėtingi instituciniai mechanizmai, išteklių trūkumas ir pusiausvyra tarp mokslinių tyrimų bei dėstymo universitetuose, kuriuose pedagoginis krūvis dažniausiai yra gana didelis. Norėdamas išgyventi, mokslininkas turi strategiškai planuoti, orientuotis į tikslus, kad atitiktų socialinius ir akademinius reikalavimus, privalo derintis prie šiuo metu propaguojamo tarpdisciplininio požiūrio. Patiriamas spaudimas rengti mokslo publikacijas ir didelis tyrimo bei dėstymo krūvis apriboja galimybes tyrimų rezultatus pritaikyti ir diegti švietimo politikoje. Anksčiau tyrimo duomenys dažniausiai būdavo pateikiami konferencijoje arba viename straipsnyje, o šiuo metu reikalaujama viešinti savo darbus leidiniuose, turinčiuose cituojamumo rodiklį duomenų bazėse.

Moksliniai tyrimai gali turėti įtakos ne tik mokyklų vadovams ir mokytojams tiesiogiai perimant naujas idėjas, bet ir diegiant vyriausybės švietimo politikos formuotojų inicijuojamus pokyčius, kurie priimami atsižvelgiant į atliktus tyrimus. Čia tyrėjų ir politikos formuotojų nuomonės sutampa: tyrimų rezultatais nėra sistemingai naudojamosi ir jie nėra įgyvendinami švietimo srityje. Tyrimo duomenų perdavimo ir jų įdiegimo į švietimo sritį mokslininkai dažniausiai nelaiko savo prioritetine veikla. Tai galima paaiškinti tuo, kad tyrimų rezultatų viešinimas reikalauja papildomų lėšų. Biurokratija yra viena iš pagrindinių kliūčių, su kuriomis susiduria mokslininkai, atlikdami mokslinių tyrimų sklaidą. Neretai kliūčių kelia ir valstybės institucijos. Pavyzdžiui, Švietimo ministerijoje nuolat vyksta valstybės tarnautojų kaita. Vieniems pradėjus vykdyti švietimo srities pertvarkas, į jų vietą atėję kiti žmonės nusprendžia tos veiklos atsisakyti. Neretai atsitinka, kad tyrimo rezultatai yra pateikiami gausiai vartojant mokslo terminus ir pan. Kartais akademiniu stiliumi parašyti tekstai išlieka sudėtingi ir asmenims, priimančioms politinius sprendimus, todėl reikalingi papildomi paaiškinimai. Visa tai tampa papildomais mokslininkų ir kitų švietimo srities atstovų tarpusavio bendravimo trukdžiais⁶⁷.

Rumunijos respondentai teigė, kad geriausia strategija, padedanti susieti mokslinius tyrimus su sprendimus priimančiais žmonėmis, yra mokslininkų ir sprendimų priėmėjų bendradarbiavimo tinklų kūrimas. Tokių tinklų kūrimas geriausiai padeda skleisti tyrimus švietimo įstaigose. Kita galimybė – straipsnių publikavimas.

65 Ion, G., Iucu, R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. Priegita per internetą: https://www.researchgate.net/publication/312862754_Does_Research_Influence_Educational_Policy_The_Perspective_of_Researchers_and_Policy-Makers_in_Romania.

66 Ion, G., Iucu, R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. Priegita per internetą: https://www.researchgate.net/publication/312862754_Does_Research_Influence_Educational_Policy_The_Perspective_of_Researchers_and_Policy-Makers_in_Romania.

67 Ion, G., Iucu, R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. Priegita per internetą: https://www.researchgate.net/publication/312862754_Does_Research_Influence_Educational_Policy_The_Perspective_of_Researchers_and_Policy-Makers_in_Romania.

Rumunijos mokslininkų ir švietimo politikų požiūriu, pavieniai tyrimai neturi reikšmingo poveikio. Reikalingos literatūros apžvalgos ir straipsniai, kuriuose tyrimai prieinama forma būtų sintezuojami sprendimus priimančioms žmonėms. Todėl rekomenduojama vykdyti tokias tyrimo programas, kurios suburia bendrai veiklai mokslininkus ir politikos formuotojus.

Taigi, Georgetos Ion ir Romiță'o lucu atliktas tyrimas parodė, kad Rumunijos mokslininkai pageidauja didesnio dėmesio iš politikos formuotojų ir nori būti įtraukti į politinių sprendimų priėmimą. Kita vertus, viena iš neveiksmingo mokslinių tyrimų įgyvendinimo Rumunijoje priežasčių yra tai, kad atlikta nedaug taikomųjų tyrimų, be to, pasireiškia Rumunijos tyrinėtojų mentalitetas, t. y. nenoras taikyti tarptautiniu mastu priimtus kokybės kriterijus.

Georgeta Ion ir Romiță lucu suformulavo keletą gairių švietimo srities tyrėjams ir švietimo politikams, kurios padėtų užtikrinti glaudesnę tyrėjų, pedagogų ir švietimo politiką formuojančių asmenų bendradarbiavimą. Šios preliminaros gairės yra pateiktos orientuojantis į tris lygmenis⁶⁸.

5 lentelė. Bendradarbiavimo gairės pagal lygmenis

Lygmuo	Gairės
Mikro- arba tyrėjo lygmuo	Tyrėjas atsako už mokslinių tyrimų atlikimą ir tyrimo rezultatų perdavimą kitiems asmenims. Kadangi tyrėjai yra profesionalai, jie turi pateikti visavertiškus rezultatus ir prisidėti prie švietimo pasiekimų gerinimo. Norint pasiekti gerų rezultatų, taikomų švietimo politikai, reikia įgyti patirties, be to, turi pasikeisti akademinio tyrėjo profilis, kad būtų rasta pusiausvyra tarp dėstymo, mokslinių tyrimų ir administracinių uždavinių vykdymo.
Organizacinis lygmuo	Tyrimai atveria kelią nuodugniai organizacinių veiksmų, kurie gali turėti įtakos mokslinių tyrimų veiklai ir duomenų perdavimui, analizei. Svarbu sustiprinti tyrėjų įsitraukimą, kuris priklauso nuo organizacijų ir jų narių požiūrio į mokslinius tyrimus, politinio ir vadybinio konteksto, įgalinančio mokslinių tyrimų sklaidą, taip pat finansinės padėties, skatinančios siekti kokybiškų rezultatų. Be to, šie instituciniai mechanizmai gali palengvinti mokslinių tyrimų įgyvendinimą ir perdavimą suinteresuotosioms institucijoms. Vis labiau reikia aiškesnės akademinės misijos, orientuotos į aukštos kokybės mokslinius tyrimus, gerai išvystytus skaidrumo ir socialinės atsakomybės mechanizmus. Akademinės bendruomenės vadovybė turi skatinti mokslininkus vykdyti efektyvius mokslinius tyrimus, o tyrimų rezultatus perteikti visuomenei.
Makrosisteminis švietimo politikos lygmuo	Mokslinių tyrimų vaidmuo keičiasi – nuo simbolinio tyrimų rezultatų panaudojimo pereinama prie duomenimis grįstos švietimo politikos. Politiniai padariniai gali būti siejami su kokybės užtikrinimo mechanizmais, kuriais galima įvertinti ir patvirtinti tyrimų rezultatus. Visa tai turėtų skatinti pateikti mokslinius tyrimus vietos, regiono ir tarptautiniu mastu. Be to, turi būti įdiegti atliktų tyrimų susiejimo mechanizmai, taip pat sudarytos teisingos galimybės naudotis mokslinių tyrimų fondais ir infrastruktūra. Ryšiai tarp dviejų kontekstų, tiek formaliu, tiek neoficialiu lygmeniu, gali suteikti papildomos vertės ryšiui tarp mokslinių tyrimų ir jų duomenų perdavimo bei naudojimo. Tai gali sustiprinti visų subjektų atsakomybės jausmą, jei tai grindžiama lygybe, abipuse pagarba ir bendra atsakomybe.

Australijos atvejis

Siekiant stiprinti tyrimais (duomenimis) grįstą švietimą, 2018 m. buvo atliktas tyrimas, kurį bendradarbiaudamos vykdė trys asociacijos: Australijos mokytojų švietimo asociacija, Australijos švietimo tyrimų asociacija ir Australijos švietimo dekanų taryba. Atliekant tyrimą buvo keliami keturi pagrindiniai klausimai.

1. Kiek švietimo specialistai remiasi mokslo tyrimais savo profesinėje veikloje?
2. Kokios kliūtys trukdo dalyvauti ir įtraukti juos į švietimo mokslininkų atliekamus tyrimus?
3. Kokios yra nerealizuotos galimybės dalyvauti ir įsitraukti į mokslinius tyrimus?
4. Kokios yra švietimo tyrėjų rekomendacijos, kaip įveikti kliūtis ir įgyvendinti šias galimybes?

68 Ion, G., Lucu, R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/312862754_Does_Research_Influence_Educational_Policy_The_Perspective_of_Researchers_and_Policy-Makers_in_Romania.

Iširtos trys grupės: 1) mokytojai, dirbantys ikimokyklinėse įstaigose, pradinė ir vidurinių mokyklų mokytojai, 2) mokytojus rengiančių įstaigų dėstytojai ir mokslininkai, administracijos atstovai (dekanai), 3) švietimo lyderiai – mokyklų vadovai, dirbantieji švietimo departamentuose. Vykdam tyrimą buvo nustatyta Australijos švietimo sistemos būklė pasirinktu aspektu ir suformuluoti trys esminiai teiginiai⁶⁹.

1. Mokslinius tyrimus labai vertina švietimo sistemos darbuotojai, mokytojai, mokytojų rengėjai ir mokslininkai.

Visos trys tyrimo dalyvių grupės konstatavo, kad labai vertina atliekamus tyrimus ir juos vykdant gautais duomenimis remiasi savo profesinėje veikloje. Tačiau visos grupės šiek tiek skirtingai nurodė, kaip susipažįsta su atliktų tyrimų rezultatais (5 priedas).

Nepaisant išsakytos palankios nuomonės dėl švietimo tyrimų naudos, buvo konstatuota, kad švietimo tyrimams būdingas bendras žemas statusas. Daugiau kaip pusė respondentų pritarė arba labai pritarė teiginiui „švietimo tyrimai turi žemą statusą“. Pažymėtina, kad mokytojai ir švietimo lyderiai (vadovai) pateikė argumentų, kodėl jie turėtų būti daugiau įtraukti į atliekamus tyrimus, be to, jie teigė, jog reikėtų numatyti mechanizmus, kurie turėtų paskatinti juos įsitraukti į atliekamus tyrimus⁷⁰.

Apklausa išryškino skirtumus tarp atskirų grupių dėl to, kaip suprantama sąvoka „tyrimas“. Antai švietimo lyderiai daugiau kalbėjo apie „įrodymais grįstą“ tyrimą, o mokytojai labiau vertino tuos tyrimus, kurie padeda jiems spręsti neatidėliotinus klausimus, išylančius dirbant su mokiniais. Skirtumai dėl mokslinių tyrimų išryškėjo ir kitais klausimais: dėl kokybinių ir kiekybinių metodų vaidmens atliekant tyrimą, dėl suvokimo, ką reiškia „dalyvauti tyrime“ ir „būti pačiam tiriamam“, dėl nekritiško tyrimo duomenų vertinimo ir pan. Švietimo srities atstovų, kurie dirba kaimiškuose regionuose, požiūriu, švietimo tyrimai neatspindi jų darbo specifikos, kadangi dažniau yra orientuoti į darbo sąlygas dideliuose miestuose, yra europocentiški ir orientuoti į angliškai kalbančiuosius.

2. Mokslinis raštingumas skatina labiau įsitraukti ir geriau suprasti mokinių mokymąsi.

Norint tobulinti švietimo sistemą, reikia siekti, kad mokytojai, švietimo lyderiai (vadovai) ir tyrėjai gebėtų įsitraukti į įvairias su tyrimais susijusias veiklas. Tos veiklos gali būti skirtingos: skaitymas, vertinimas, duomenų analizė ir valdymas, situacijos tyrimas remiantis išleista literatūra, pokalbiai apie tyrimą viešumoje arba darbo grupėje, įžvalgų dėl tyrimų duomenų sklaidos pateikimas, tyrimo duomenų taikymas tiek nacionaliniame, tiek ir vietos kontekste ir kt. Visi tyrimo dalyviai nurodė, kad iškilo aktualus klausimas, kaip koordinuoti ir stiprinti bendradarbiavimą atliekant tyrimus. Tuos ryšius būtina plėtoti tiek pirminio mokytojų rengimo etapu, tiek ir tobulinant jų kvalifikaciją. Absoliuti dauguma respondentų pritarė minčiai, jog mokytojai turi būti rengiami taip, kad gebėtų įsitraukti į tyrimus ir mokėtų atlikti nesudėtingus tyrimus savo kasdienėje veikloje.

Siekiant gerinti mokinių mokymosi rezultatus, remiantis moksliniu pažinimu, mokytojai, politikos formuotojai ir mokytojų rengėjai privalo gebėti pasisemti žinių iš skirtingų šaltinių, kad tas žinias galėtų pritaikyti savo kasdienėje veikloje. Buvo konstatuota, kad vis dar iškyla sunkumų, kai mokytojams tenka analizuoti tyrimų duomenis ir daryti išvadas. Visuomet išlieka galimybė tyrimo duomenis suprasti neteisingai, todėl iš to galima padaryti prieštaringas išvadas. Iš gautų duomenų išryškėja požiūris, kad atliekami tyrimai turi ne tik suteikti informacijos apie esamą padėtį, bet ir pateikti kylančių iššūkių sprendimų, remiantis keliomis perspektyvomis⁷¹.

3. Mokslinio raštingumo didinimas yra kiekvieno pedagogo reikalas.

Norint tobulinti švietimo sistemą, švietimo srities atstovai privalo gebėti mokslinių tyrimų duomenis taikyti savo kasdienėje veikloje ir ypač tada, kai susiduria su kokiomis nors naujomis veiklomis. Tyrimas parodė, kad didesnę dėmesį reikia skirti pedagogų kompetencijai, kuri reikalinga jų profesinėje veikloje, o ne komercinio pobūdžio tyrimams arba kelių išorės ekspertų aiškinimams apie jų mokinių pasiekimus, remiantis gautais duomenimis. Todėl mokytojai turėtų įgyti daugiau įgūdžių, kaip atlikti tyrimą, analizuoti ir interpretuoti, jie turėtų gebėti taikyti žinias,

69 White, S., Nuttall, J., Down, B. Strengthening a Research-Rich Teaching Profession for Australia: Final Report (2018). Prieiga per internetą: <https://www.aare.edu.au/assets/documents/Strengthening-a-research-rich-teaching-profession-FOR-RESEARCH-PAGE-v2.pdf>.

70 White, S., Nuttall, J., Down, B. Strengthening a Research-Rich Teaching Profession for Australia: Final Report (2018). Prieiga per internetą: <https://www.aare.edu.au/assets/documents/Strengthening-a-research-rich-teaching-profession-FOR-RESEARCH-PAGE-v2.pdf>.

71 White, S., Nuttall, J., Down, B. Strengthening a Research-Rich Teaching Profession for Australia: Final Report (2018). Prieiga per internetą: <https://www.aare.edu.au/assets/documents/Strengthening-a-research-rich-teaching-profession-FOR-RESEARCH-PAGE-v2.pdf>.

kaip veiksmingai dirbti klasėje, mokykloje ar bendruomenėje. Tuo tikslu reikėtų sustiprinti visų švietimo institucijų bendradarbiavimą, taip pat glaudžiau bendradarbiauti mokykloje dirbantiems, politinius sprendimus priimančioms ir tyrimus atliekančioms asmenims⁷².

Anglijos atvejis

Švietimo srities mokslininkai savo tyrimus dažniausiai siekia viešinti mokslo žurnaluose. Tai yra viena iš įprasciausių universitetų atstovų veiklos sričių. Tačiau kiek jų atlikti tyrimai pasiekia mokytojus ir kiek naujausi mokslininkų pateikti duomenys ir išvados keičia ugdymo kokybę?

Durhamo (Anglija, Jungtinė Karalystė) universiteto tyrėjai atliko kiek neįprastą eksperimentą. Jie pakvietė į mokymus devynių pradinių mokyklų atstovus – direktorius, vyresnius mokytojus ir dalykų mokytojus. Tada mokyklų atstovai grįžę į savo mokyklas turėjo išmokyti bendradarbius⁷³.

Per mokymus buvo remtasi 2007 m. Johno Hattie ir Helenos Timperley atliktu tyrimu apie grįžtamojo ryšio svarbą ugdytiniais ir aiškinasi apie įvairias jo taikymo strategijas dirbant su mokiniais. Per sumanytą eksperimentą nesiekta išsiaiškinti, kiek pagerėjo mokymuose dalyvavusių atstovų iš devynių mokyklų mokinių pasiekimai. Eksperimento tikslas buvo nustatyti, kaip mokytojai įdiegia švietimo tyrimus ir kiek jais remiasi ugdymo procesui gerinti. Po tam tikro laiko Durhamo universiteto tyrėjai nuvyko į mokyklas, kur stebėjo vedamas pamokas, kalbėjosi su mokyklų vadovais ir mokytojais, taip pat siekė palyginti mokinių ankstesnius pasiekimus su tais, kurie buvo nustatyti praėjus keliems mėnesiams po surengtų mokymų. Tyrėjai padarė išvadą, kad mokinių pasiekimai iš esmės nepasikeitė, nors Johno Hattie ir Helenos Timperley tyrimas rodė, jog jie turėjo akivaizdžiai pagerėti⁷⁴.

Durhamo universiteto tyrėjai įvardijo kelias priežastis, kodėl paskelbti tyrimai nedavė teigiamų rezultatų. Viena jų – akademiniai darbai nėra tinkami švietimo srities darbuotojams. Apibendrinant priežastis, kodėl švietimo srities atstovai ribotai naudojami mokslo darbais, įvardijami trys trukdžiai. Pirma, ribota prieiga prie mokslo darbų. Tam turi įtakos ir tai, kad už prieigą prie mokslo straipsnio reikia sumokėti. Antra, prieš pasirinkdamas kurį nors mokslo darbą, skaitytojas nežino, ar skaitydamas, neretai didelės apimties, darbą suras sau naudingos informacijos, kuri bus praversti jo kasdieniame darbe. Trečia – mokslo darbo sudėtingumas.

Tyrimais pagrįsti darbai yra daugiau skirti mokslininkams nei pedagogams. Taip yra todėl, kad kiekvienas tyrėjas ne tik paskelbia naują informaciją (suteikia naujų žinių), bet ir atskleidžia, kaip tyrimo duomenys buvo surinkti, kaip jie buvo analizuojami ir pan. Visa tai nėra švietimo praktikams būtina informacija. Todėl tyrėjai turėtų pasirūpinti savo tyrimų rezultatų sklaida ir mokytojams. Priešingu atveju, jų paskelbtas mokslo straipsnis gali būti traktuojamas kaip atlikta tik pusė darbo. Todėl neatsitiktinai buvo išsakyta siūlymas – švietimo žurnaluose paskelbtus mokslo straipsnius turėtų papildyti ir mokytojams skirtos santraukos.

Daroma išvada, kad Anglijos mokytojai nėra nusiteikę eikvoti savo laiką ir skaityti mokslo tyrimus, o mokyklų vadovai nėra nusiteikę reikalauti, kad mokytojai skaitytų mokslo darbus. Tai dar kartą rodo, kad tarp atliekamų mokslinių tyrimų ir švietimo srities praktikų veiklos yra ryški takoskyra⁷⁵.

72 White, S., Nuttall, J., Down, B. Strengthening a Research-Rich Teaching Profession for Australia: Final Report (2018). Prieiga per internetą: <https://www.aare.edu.au/assets/documents/Strengthening-a-research-rich-teaching-profession-FOR-RESEARCH-PAGE-v2.pdf>.

73 MacLellan, P. (2016). Why don't teachers use education research in teaching? Prieiga per internetą: <https://edu.rsc.org/analysis/why-dont-teachers-use-education-research-in-teaching/2010170.article>.

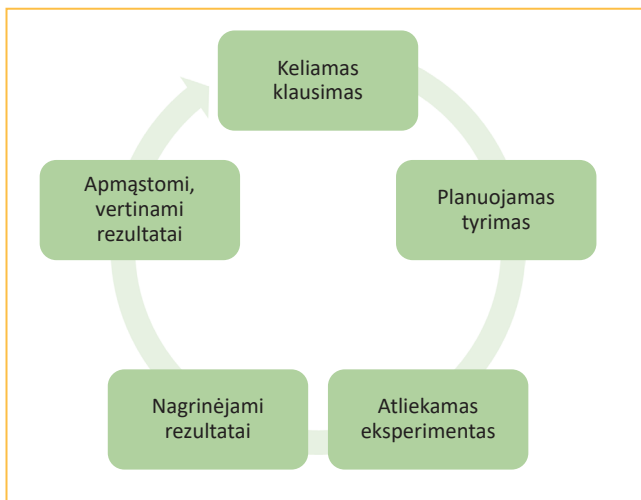
74 MacLellan, P. (2016). Why don't teachers use education research in teaching? Prieiga per internetą: <https://edu.rsc.org/analysis/why-dont-teachers-use-education-research-in-teaching/2010170.article>.

75 MacLellan, P. (2016). Why don't teachers use education research in teaching? Prieiga per internetą: <https://edu.rsc.org/analysis/why-dont-teachers-use-education-research-in-teaching/2010170.article>.

Švietimo tyrimų procedūra ir duomenų kokybės klausimas

Duomenimis grįsta veikla yra procesas, susidedantis iš kelių etapų. Pirmiausia yra formuluojamas tyrimo klausimas ar problema, kurią reikia paaiškinti, išspręsti. Toliau seka reikalingos informacijos rinkimas, tyrimo plano sudarymas. Atlikus pasirengimo darbus pereinama prie bandymų, eksperimentų ar kitų suplanuotų veiklų. Tada atliekama gautų duomenų analizė, apibendrinimas, rengiama ataskaita. Galiausiai pereinama prie gautų rezultatų įvertinimo, galutinių išvadų ir apmąstymo, ką galima taikyti tolimesnėje profesinėje veikloje. Šis procesas pavaizduotas 6 pav.

6 pav. Tyrimais grįstas procesas

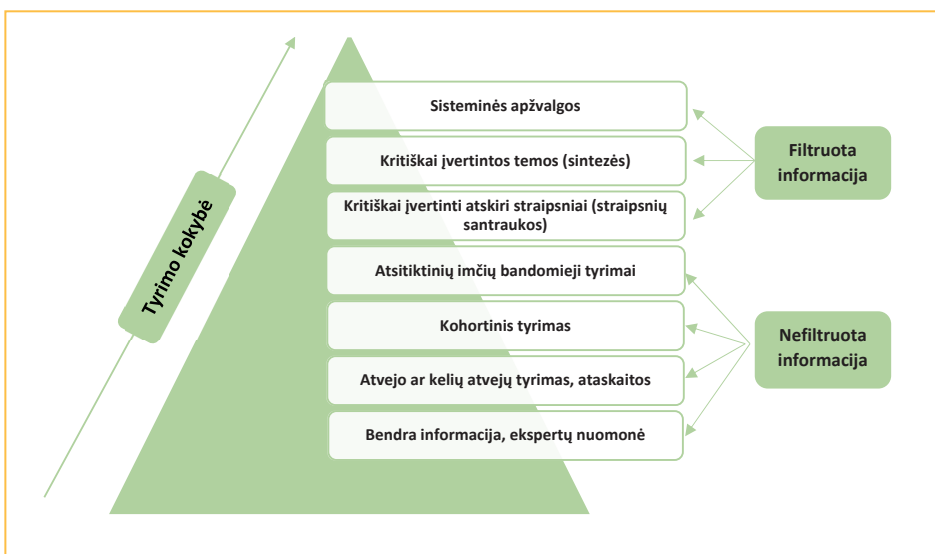

Pagal: O' Mally, 2019

Tyrimų būna skirtingų, todėl tiriant gaunami įvairaus pobūdžio duomenys. Kyla klausimas: ar visi jie kaip įrodymai yra vienodai reikšmingi? Tikrovėje egzistuoja duomenų hierarchija, ir tai yra pagrindinis duomenimis grįstos praktikos principas. Duomenų hierarchija padeda rasti patikimų įrodymų, todėl paiešką pirmiausia siūloma pradėti nuo aukščiausio lygmens duomenų, t. y. sisteminių apžvalgų. Jei tokių nepavyksta rasti, siūloma pereiti prie žemesnio lygmens duomenų.

Duomenų hierarchija yra sudaryta remiantis atliekamo tyrimo kokybe, kadangi skirtingo sudėtingumo klausimams išsiaiškinti taikomi skirtingi tyrimo metodai. Neretai ekspertų nuomonės išsiskiria dėl susistemintų duomenų hierarchijos, kurią yra pateikusi Nacionalinė sveikatos ir medicinos tyrimų taryba (7 pav.)

7 pav. Duomenų hierarchija, parodanti duomenų kokybę⁷⁶

Pagal: National Health, 2009

76 Evidence-Based Practice in Health. Prieiga per internetą: <https://canberra.libguides.com/c.php?g=599346&p=4149721>.

Schemoje vartojami terminai – „filtruota“ ir „nefiltruota“ informacija. Ką tai reiškia? **Filtruota informacija** yra tokia, kuri patvirtina atlikto tyrimo kokybę ir jį vykdant gautų duomenų pagrįstumą. Kadangi kritinis vertinimas buvo atliktas, filtruota informacija galima remtis priimant klinikinius sprendimus gydymo vietoje (analogiškai tai turi būti taikoma ir švietimo darbuotojams). Filtruota informacija padeda sutaupyti laiko, nes dažnai pateikia tikslesnį atsakymą nei atskiros tyrimų ataskaitos. **Nefiltruota informacija** yra originalūs tyrimai, kurie nėra sintetinti. Todėl juos sunkiau perskaityti, interpretuoti ir pritaikyti praktinėje veikloje⁷⁷.

2015 m. JAV patvirtinus švietimo įstatymą „Kiekvieno mokinio sėkmės aktas“ (angl. „Every Student Succeeds Act“), buvo konstatuojama, kad intervencijos į švietimą yra grindžiamos keturių lygmenų duomenimis⁷⁸. Taip suskirstant įrodymus, mokykloms ir politikos formuotojams siekta suteikti didesnės kontrolės įrankius, kadangi jie gali pasirinkti pageidaujamus duomenis, atsižvelgdami į jų lygmenį.

6 lentelė. Intervencijos į švietimą duomenų lygmenys

1 lygmuo. Stiprūs duomenys	Paremti vienu ar keliais gerai suplanuotais ir tinkamai įgyvendintais atsitiktinių imčių (kontroliuojamais) eksperimentiniais tyrimais
2 lygmuo. Vidutiniai duomenys	Paremti vienu ar daugiau gerai suplanuotų ir tinkamai įgyvendintų beveik eksperimentinių tyrimų
3 lygmuo. Perspektyvūs duomenys	Paremti vienu ar keliais gerai suplanuotais ir tinkamai įgyvendintais koreliaciniais tyrimais (būdingas statistinis pasirinkimo šališkumas)
4 lygmuo. Iš esmės pagrįsti duomenys	Tyrimas, turintis aiškiai apibrėžtą loginį modelį ar veikimo teoriją, paremtą moksliniais tyrimais, ir siejamas su valstybinių ar vietos švietimo agentūrų arba kitų mokslinių tyrimų organizacijų veiklos efektyvumo nustatymu

Pastaraisiais metais Vakarų šalyse vykdant švietimo reformą vis labiau atsižvelgiama į objektyvius švietimo duomenis. Mokyklose nuolatos remiamasi įvairiais mokslo tyrimais ir jų duomenimis, siekiant nustatyti stipriąsias ir silpnąsias įstaigos puses, rengiant mokymo programas arba reikalaujant, kad mokyklos ir mokytojai prisiimtų atsakomybę už geresnius mokinių mokymosi rezultatus. Pedagogai šiuo metu vis dažniau remiasi duomenimis, kadangi yra sukurtos priemonės prie objektyvesnės ir tikslesnės informacijos apie mokinių mokymosi trukdžius, pasiekimus ir kt.

Anksčiau pateikti teiginiai apie duomenimis grįsto švietimo raišką rodo, kad pastaruoju metu tarptautiniu lygmeniu jam skiriama daug dėmesio, be to, laikomasi pozicijos, kad tai yra svarbus veiksnys, padedantis gerinti švietimo sistemos veiksmingumą.

Prioritetinės švietimo tyrimų temos: nustatymas, atlikimas ir priežiūros užtikrinimas

Australijos švietimo tyrimų tarnyba

Siekiant plėtoti duomenimis grįstą švietimą Australijoje, 2020 m. gruodžio mėn. buvo priimtas sprendimas įsteigti Australijos nepriklausomą švietimo tyrimų organizaciją (angl. *Australian Education Research Organisation* – AERO). Įsteigtos organizacijos vizija – siekti, kad remiantis per tyrimą gautais duomenimis, būtų pasiekti geri vaikų ir jaunimo ugdymosi rezultatai⁷⁹. AERO atlieka įvairių rūšių švietimo tyrimus:

- tiesioginius tyrimus (t. y. duomenys gaunami iš pirminių arba tiesioginių šaltinių) ir anksčiau atliktų tyrimų apžvalgą, padedančią nustatyti esamas švietimo problemas ir prioritetines temas;

77 Evidence-Based Practice in Health. Prieiga per internetą: <https://canberra.libguides.com/c.php?g=599346&p=4149721>.

78 Understanding ESSA: What does Evidence-Based Really Mean? Prieiga per internetą: <https://www.lexialearning.com/blog/understanding-essa-what-does-evidence-based-really-mean>.

79 Australian Education Research Organisation (AERO). Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/about-us>.

- kai kurie tyrimai suteikia duomenų, kuriais papildoma švietimo sričių, atitinkančių tais metais numatytas tyrimo kryptis, duomenų bazę;
- kai kuriais tyrimais įvertinamas ugdymo veikloje taikomų mokymo metodų veiksmingumas arba atliekama jų sintezė, kad metodai būtų labiau suprantami ir plačiau taikomi;
- kai kurių mokslinių tyrimų projektų tikslas yra sustiprinti švietimo tyrimo duomenų naudojimą mokyklose ir ankstyvojo ugdymo tarnybose. Šie tyrimų projektai leidžia suprasti, kaip švietimo specialistai ir politikos formuotojai remiasi tyrimų duomenimis, siekdami pagerinti vaikų ir mokinių rezultatus, kaip pasitelkia pagalbą ir išteklius, kurie gali padėti kokybiškai naudotis duomenimis⁸⁰.

AERO vykdo švietimo tyrimus, vadovaudamasi nustatyta procedūra. Kiekvienais metais nustatant prioritetines tyrimų sritis yra atsižvelgiama į tris pagrindinius veiksnius:

- poreikį – kiekvienais metais AERO apklausia Australijos švietimo bendruomenę ir siekia išsiaiškinti jos interesus bei prioritetus. Švietimo tyrimams vykdyti AERO nusprendė suburti tikslines grupes, kurias sudaro pedagogai ir mokyklų vadovai. Taip siekiama gauti informaciją iš tų žmonių, kurie geriausiai išmano švietimui kylančias problemas;
- poveikį – atsižvelgiama į esamas švietimo duomenų spragas ir tyrimų sritis, kurios gali turėti didžiausią poveikį;
- įgyvendinamumą – atsižvelgiama į tyrimo atlikimo galimybes, įskaitant išteklių, duomenų, patirties ir kt. prieinamumą.

Projektai pradedami vykdyti išsamiai konsultuojantis su atitinkamomis švietimo suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant tyrėjus, politikos formuotojus, mokytojus ir švietimo srities atstovus. Projektus peržiūri AERO tyrimų komitetas ir ekspertų grupė, turinti įgūdžių ir patirties, siekdami įvertinti, ar tyrimai atliekami kruopščiai, ir jų poveikis duos rezultatų.

AERO prie mokslinių tyrimų prisideda trimis būdais: 1) rengia mokslinių tyrimų projektus; 2) paveda kitoms organizacijoms ar tyrėjams vykdyti mokslinių tyrimų projektą arba kurio nors tyrimų projekto dalį; 3) bendradarbiauja su kitomis organizacijomis ar tyrėjais, siekdama atlikti tyrimų projektų sklaidą.

AERO, bendradarbiaudama su pedagogais, švietimo politikais ir tyrėjais, sudarė prioritetinių švietimo tyrimų temų sąrašą. Temos įvardytos atsižvelgiant į jų poreikį ir galimą didžiausią poveikį⁸¹ (6 priedas).

AERO stengiasi užtikrinti, kad **tyrimas būtų atliktas kokybiškai** ir atitiktų aukštus standartus. Tuo tikslu organizacija atlieka pagrindinių tyrimų etapų priežiūrą ir užtikrina nuolatinį grįžtamąjį ryšį. Tai daroma taikant tris pagrindinius mechanizmus:

1. išorinę priežiūrą, kurią atlieka AERO tyrimų komitetas ir švietimo tyrėjų ekspertų grupė, turinti įgūdžių ir patirties, reikalingų įvertinti tyrimų pasiūlymų, metodų, analizės kokybę ir gebanti patikrinti, ar laikomasi atsakingo tyrimo principų ir etikos;
2. išorinę priežiūrą, kurią atlieka projekto patarėjų grupė, susidedanti iš tyrėjų, praktikų ir politikos formuotojų. Jie atrenkami atsižvelgiant į asmenų kompetenciją ir patirtį, siejamą su atliekamo tyrimo sritimi;
3. vidinę priežiūrą, kurią atlieka AERO tyrimų grupės nariai.

Trys grįžtamojo ryšio mechanizmai veikia kiekvienu tyrimo etapu. Tyrimai yra skelbiami tik atlikus atitinkamą ekspertų tarpusavio vertinimą (arba per AERO tyrimų komitetą, valdybą ar kitus paskirtus ekspertų patarėjus), siekiant užtikrinti deramus tyrimų standartus ir etišką elgesį. Konkretaus proceso eiga skiriasi, priklausomai nuo kiekvieno tyrimo projekto tipo ir trukmės.

AERO valdyba prižiūri visą kokybės užtikrinimo procesą ir prireikus imasi veiksmų, užtikrindama, kad būtų laikomasi kokybės standartų⁸².

80 Prioritising and undertaking research. Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/prioritising-and-undertaking-research>.

81 Areas of research. Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/areas-research>.

82 How do we produce quality research? Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/producing-quality-research>.

7 lentelė. Kokybės kontrolės etapai

	Tyrimo parengimas	Tyrimo metodai	Analizė	Rašymo būdas	Publikacija
Kokybės kontrolės siekis	Užtikrinti, kad tyrimas būtų susijęs su AERO vizija ir uždaviniais	Užtikrinti, kad tyrimo metodologija būtų patikima, o duomenų rinkimo metodai neprieštarautų etikos normoms	Užtikrinti, kad per tyrimą gauti duomenys derėtų su išsikeltais uždaviniais, o išvados ir rekomendacijos išplauktų iš gautų duomenų	Užtikrinti, kad tyrimas būtų lengvai suvokiamas ir visiems prieinamas	Užtikrinti, kad remiantis tyrimu parengta publikacija atitiktų AERO nustatytus standartus

Švedijos švietimo tyrimų institutas

Švietimo tyrimais skatinti tobulėjimą, gerinti vaikų ir mokinių mokymosi pasiekimus Švedijos mokyklose yra pavesta Švedijos švietimo tyrimų institutui (angl. *Swedish Institute for Educational Research* – SIER). Minėta institucija yra vyriausybinių agentūra, kurios svarbiausias tikslas yra sudaryti sąlygas Švedijos mokyklų sistemoje dirbantiems asmenims planuoti, vykdyti ir vertinti mokymą(si), remiantis tyrimų duomenimis grindžiamais metodais ir procedūromis.

Siekiant užsibrėžto tikslo, įgyvendinamos šios priemonės:

1. finansuojami tyrimai apie mokymą ir mokymąsi ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir mokyklose;
2. rengiamos tyrimų apžvalgos⁸³.

Tyrimų finansavimas. SIER skiria lėšų tyrimams, o finansuojami projektai pirmiausia yra orientuoti į ugdymo planavimo ir įgyvendinimo, taip pat vertinimo plėtros ir tobulinimo būdus. Pabrėžiama, kad labai svarbu atsižvelgti į mokytojo, mokyklos vadovo ir kitų mokyklos darbuotojų kasdienius iššūkius. Ypač palankiai vertinamas mokytojų ar kitų ugdymo įstaigų specialistų įtraukimas į tyrimų grupes. Paties vykdomo mokslinio projekto aktualumas yra ypač svarbus aspektas, ir jo svarba vertinama taip pat, kaip ir įgyvendinamo projekto mokslinė kokybė.

Instituto finansuojamų projektų mokslinei kokybei keliama tie patys reikalavimai, kaip ir kitų Švedijos mokslinių tyrimų tarybų finansuojamų projektų kokybei. Paraiškų atranka vykdoma dviem etapais. Pirmąjį etapą atlieka SIER, ir jis yra susijęs tik su formaliais reikalavimais. Antrasis etapas – išorės tyrėjų grupės vertinimas, susijęs su tyrimo aktualumu ir mokslo standartais. SIER siekia, kad švietimo tyrimai būtų atliekami taikant kokybinius ir kiekybinius metodus, ir ypač pabrėžia šių metodų dermės svarbą.

Švedijoje lėšas švietimo tyrimams skiria trys pagrindiniai finansuotojai: *Vetenskapsrådet* (Švedijos tyrimų taryba), *Riksbankens Jubileumsfond* (Švedijos banko teritorinis fondas) ir FAS (Švedijos darbo apsaugos ir socialinių tyrimų taryba). Pavyzdžiui, 2005–2010 m. laikotarpiu dotacijų suma 345 projektams ir programoms sudarė 1,3 mlrd. Švedijos kronų, iš kurių 75 proc. skyrė *Vetenskapsrådet*. Daugumą dotacijų (75,4 proc.) gavo seniau įsteigti universitetai (Stokholmo, Geteborgo, Upsalos, Linšiopingo, Lundo ir Umėjaus). Beveik dešimt procentų lėšų buvo paskirstyta „jaunesniems“ universitetams, 10,2 proc. atiteko universitetinėms kolegijoms. Mažesnę dotacijų dalis (3,5 proc.) buvo paskirstyta profesinėms kolegijoms, 1,0 proc. – mokslo institutams. Švietimo tyrimams skirtos dotacijos šiuo laikotarpiu buvo paskirstytos visoms disciplinoms: švietimui (26,5 proc.), didaktikai (26,4 proc.), sociologijai (9,0 proc.), kitiems socialiniams mokslams (7,7 proc.), kalbotyrai (6,3 proc.), kitiems humanitariniams mokslams ir religijos studijoms (6,1 proc.), istorijai (5,2 proc.), „kitam išsilavinimui ir kt.“ (3,3 proc.), psichologijai (3,1 proc.), politikos mokslams (2,9 proc.), ekonomikai (1,4 proc.) ir kitoms disciplinoms (2,1 proc.)⁸⁴.

83 Swedish Institute for Educational Research. Prieiga per internetą: <https://www.skolfi.se/other-languages/english/>.

84 The State of Educational Research in Sweden. Prieiga per internetą: <https://eera-ecer.de/about-eera/membership/sweden-nera/>.

Vienas iš pagrindinių SIER uždavinių – rinkti ir apibendrinti tyrimų rezultatus. Todėl yra parengtos sisteminės apžvalgos šiomis temomis:

- Gamtos mokslo tyrinėjimas, tyrimas ir mokymas(is) ikimokykliniame amžiuje;
- Kritinis mąstymas ir šaltinio kritika – pilietinis ugdymas;
- Prieinama mokymosi aplinka visiems fizinio ugdymo ir sveikatos srityse;
- Gamtamokslinio ugdymo laboratorinis darbas;
- Individualus suaugusiųjų švietimas (daugiausia dėmesio skiriama skaitmeninėms priemonėms);
- Skaitymo supratimo ir mokymo skaityti strategijos;
- Vaikų socialinių įgūdžių stiprinimas ir skatinimas žaidžiant – mokymas ikimokykliniame amžiuje;
- Antrosios kalbos besimokančiųjų raštingumas ir žinių įgijimas gamtos mokslų ugdymo srityje;
- Grįžtamasis ryšys mokant rašyti;
- Skaitmeniniai mokymosi ištekliai ugdant matematikos gebėjimus (pradinio ir vidurinio ugdymo rezultatai) ir skaitmeniniai matematikos mokymosi ištekliai ugdant ikimokyklinukus;
- Klasės dialogas ugdant matematikos gebėjimus⁸⁵.

Parengtos atliktų tyrimų apžvalgos nepateikia konkrečių atsakymų į klausimą, kas efektyviai veikia mokant vaikus, tačiau jos yra pagrindas, padedantis numatyti tam tikras galimybes ir priimti sprendimus dėl ugdymo veiklų. Pažymėtina, kad sisteminėje apžvalgoje suregistruojami, kritiškai išanalizuojami ir sintezuojami tyrimai. Joje paprastai pateikiamas aiškus apžvalgos klausimas ir iš anksto nustatyti atrankos kriterijai, taikomi aiškūs ir skaidrūs metodai, vykdoma sisteminga paieška, kuria siekiama nustatyti visus tyrimus, atitinkančius tinkamumo kriterijus.

Be sistemingų apžvalgų, SIER taip pat atvaizduoja įvairių sričių tarptautinių tyrimų sąveiką. Be to, institutas stebi sistemingas tarptautines apžvalgas, kad rezultatai būtų prieinami ir naudingi Švedijos ugdymo įstaigų pedagogams. Apžvalgų tikslas – padėti mokytojams plačiai pritaikyti tyrimų rezultatus tobulinant mokymą. Be įvardytos veiklos, siekdamas nustatyti švietimo srities atstovų poreikius, SIER atlieka poreikių analizę, dalyvauja nacionalinėse ir regioninėse konferencijose ir bendradarbiauja su agentūromis bei organizacijomis, kad būtų galima pasimokyti iš jų patirties⁸⁶.

Naujosios Zelandijos mokymo ir mokymosi tyrimų iniciatyvos fondas

Naujosios Zelandijos vyriausybė, siekdama sustiprinti švietimo tyrimų ir švietimo praktikų sąveiką, 2003 m. įsteigė Mokymo ir mokymosi tyrimų iniciatyvos fondą (angl. *Teaching and Learning Research Initiative* – TLRI). TLRI yra vyriausybės fondas, skirtas tyrimams, susijusiems su mokymu ir mokymusi ankstyvojoje vaikystėje, mokykloje ir universitete⁸⁷. TLRI bendruomenė dabar apima daugiau nei 400 tyrinėtojų ir praktikų, 167 projektus, per 150 paskelbtų tyrimų ataskaitų ir kelis kartus daugiau susijusių leidinių bei pristatymų. Švietimo ministerijos vardu TLRI priežiūrą atlieka Naujosios Zelandijos švietimo tyrimų taryba. Fondas teikia pirmenybę šioms švietimo sritims:

- strateginės svarbos ankstyvojo vaikų ugdymo ir (arba) privalomojo ugdymo mokyklų sričių temų tyrimams;
- tyrimams, kuriais remiama maorių besimokančiųjų sėkmė bet kurioje srityje;
- tyrimams, kuriais remiama Ramiojo vandenyno šalių besimokančiųjų sėkmė bet kurioje srityje⁸⁸.

Norint gauti paramą, fondui kartu su partneriais reikia pateikti pasiūlymus – kartu turi dalyvauti švietimo specialistai ir tyrėjai. Siekiama, kad mokslininkų ir praktikų partnerystė būtų neatsiejama projekto dalis. Norima sutelkti dėmesį į tai, kad komandos nariai turėtų galimybę mokytis vieni iš kitų. Vykstant šiam bendradarbiavimui, specialistai praktikai gali imtis patarėjų, duomenų rinkėjų, informatorių ar kitų vaidmenų ir nebūtinai būti susiję su visomis tyrimo veiklomis.

85 Research summaries. Prieiga per internetą: <https://www.skolfi.se/other-languages/english/research-summaries/>.

86 The State of Educational Research in Sweden. Prieiga per internetą: <https://eera-ecer.de/about-eera/membership/sweden-nera/>.

87 Teaching and Learning Research Initiative (TLRI). Prieiga per internetą: <http://www.tlri.org.nz/>.

88 Research projects to improve outcomes for learners share \$1.5 million in funding. Prieiga per internetą: <http://www.tlri.org.nz/about-tlri/news-archive/research-projects-improve-outcomes-learners-share-15-million-funding>.

TLRI gali dalyvauti mokslininkai, dirbantys organizacijose arba savarankiškai. Tačiau TLRI nesudaro sutarčių su pavieniais asmenimis; reikalaujama, kad sutartys būtų sudarytos su juridiniais asmenimis. Pareiškėjai iš institucijų, neturinčių galimybės bendradarbiauti su patyrusiu tyrėju, gali kreiptis į TLRI, kuris gali padėti susisiekti su tinkamu asmeniu. Doktorantai gali dalyvauti projekto komandose, tačiau TLRI negali tiesiogiai finansuoti doktorantūros studijų.

Nuo 2020 m. taikomi du finansavimo būdai. Pirmas – atviras; gali dalyvauti įvairaus turinio projektai, atitinkantys bendrąsias skelbiamo projekto nuostatas. Antras būdas – paraiška turi atitikti konkrečius projekto, skirto maorių švietimo tematikai, kriterijus.

TLRI skatina teikti paraiškas dėl skirtingo finansavimo lygio projektų. Prašomas finansavimo lygis turi atitikti siūlomo tyrimo mastą ir apimtį (pvz., nedidelis bandomasis tyrimas arba didelio masto projektas, apimantis kelias vietas). Projektus numatoma finansuoti vienus, dvejus ar trejus metus. Būsimas finansavimas priklauso ir nuo to, ar pasiekti patenkinami rezultatai pirmaisiais metais.

Pasiūlymai teikiami dviem etapais. 1-uju etapu pateikiamas susidomėjimo pasiūlymas, o 2-uju pateikiama visa paraiška. Remiantis susidomėjimo pasiūlymais, sudaromas kandidatų, kurie bus pakviesti pateikti visą paraišką, sąrašas. Šiame etape vertina atrankos grupė, kuriai vadovauja Naujosios Zelandijos švietimo tyrimų taryba. Atrinktiems kandidatams siūloma pateikti išsamų projekto pasiūlymą. Visos paraiškos pateikimo etape pareiškėjai turi įrodyti, kad tarp mokslininkų ir praktikų yra sudarytas partnerystės susitarimas. Dviejų etapų procesas suteikia laiko tokiems susitarimams sudaryti. Šiame etape ekspertų priimti sprendimai nepriklauso nuo TLRI komandos. Grįžtamasis ryšys teikiamas visiems pareiškėjams, o atrankos procesą tikrina nepriklausomas auditas.

Nyderlandų švietimo tyrimų iniciatyva

Pagrindinis inovacijų ir švietimo tobulinimo koordinavimo veikėjas Nyderlanduose yra Nyderlandų mokslinių tyrimų organizacija (angl. *The Netherlands Organisation for Scientific Research*), kurios vienas iš padalinių – Nyderlandų švietimo tyrimų iniciatyva (angl. *The Netherlands Initiative for Education Research*, ol. santrumpa – NRO). NRO įkurta 2012 m. ir nuo 2014 m. turi fiksuotą metinį biudžetą – 15 mln. Eur. NRO yra atsakinga už švietimo tyrimų koordinavimą ir finansavimą, taip pat ryšių tarp švietimo praktikos ir tyrimų palengvinimą.

8 pav.

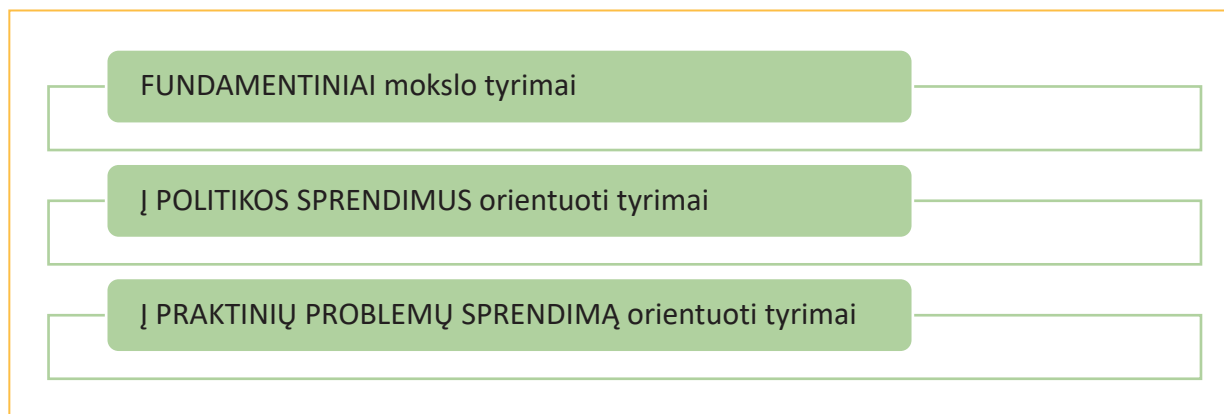
Trys pagrindiniai NRO uždaviniai⁸⁹

- Inicijuoti, užtikrinti, prižiūrėti švietimo tyrimų nuoseklumą ir kryptingumą nacionaliniu lygmeniu
- Skirti finansavimą (dotacijas) aukštos kokybės moksliniams tyrimams
- Užtikrinti žinių taikymą, gerinant mokslo ir praktikos ryšius

⁸⁹ Netherlands Initiative for Education Research (NRO). Prieiga per internetą: <https://www.nwo.nl/en/netherlands-initiative-education-research-nro>.

NRO atsakinga už ilgalaikę mokslinių tyrimų programą, kurią sudaro trijų rūšių tyrimų derinys.

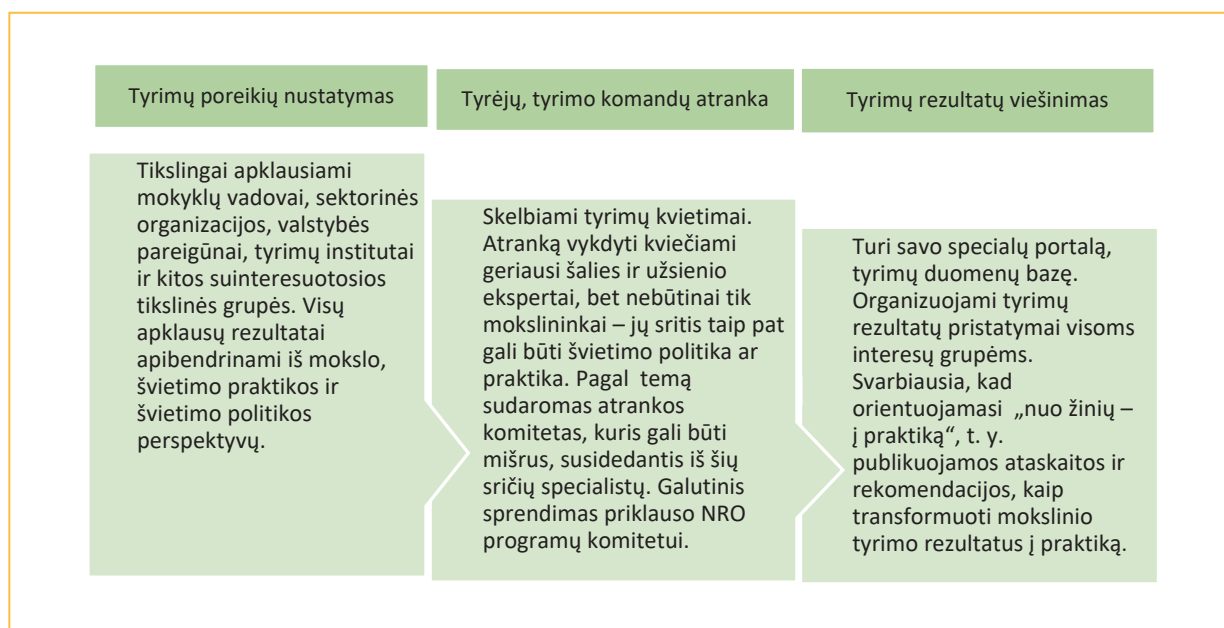
9 pav. NRO prižiūrimų tyrimų rūšys

NRO veiklos pagrindiniai principai:

- tyrimai turi atitikti mokslinius reikalavimus;
- turi būti užtikrinamas ryšys tarp tyrimų ir praktikos:
 - įtraukiant praktikus ir politikos formuotojus į **tyrimų poreikių planavimą**;
 - įtraukiant tyrėjus į **tyrimų poreikių planavimą**;
- apimamos tyrimų sritys ir tarpdiscipliniškumas:
 - nuo ikimokyklinio ugdymo iki universitetinių studijų, specialiojo ugdymo, suaugusiųjų švietimo, kvalifikacijos tobulinimo ir profesinio augimo;
 - edukologija ir susijusios tarpdisciplininės mokslų kryptys: psichologija, pedagogika, sociologija, teisė, ekonomika ir kt.;
 - įvairios švietimo tyrimų temos, kurias galima plačiai skirstyti pagal skirtingus tyrimų objekto lygmenis: klasės, mokyklos, visuomenės⁹⁰.

10 pav. NRO veiklos ciklas

90 Netherlands Initiative for Education Research (NRO). Prieiga per internetą: <https://www.nwo.nl/en/netherlands-initiative-education-research-nro>.

2016–2019 m. NRO programoje yra nurodytos septynios pagrindinės tyrimų temos (7 priedas). Be to, skiriamas finansavimas papildomiems tyrimams, tiesiogiai nesusijusiems su šia programa, pavyzdžiui: žmonių grupių tyrimams, tarptautiniams lyginamiesiems tyrimams (įskaitant PIRLS ir TIMSS), švietimo tyrimams pagal po doktorantūros studijų (angl. *postdoc*) vykdomas programas ir kt.

Apskritai kiekvienos tyrimų krypties paraiškas svarsto jai skirtas komitetas. Jei tyrimai apima keletą sričių, sudaromas mišrus komitetas.

8 lentelė. Tyrimų paraiškų svarstymas

	Fundamentiniai	Politikos	Praktikos
Bendrieji reikalavimai	Atitinka mokslo reikalavimus Aktualūs pedagoginei praktikai		
Tyrimų poreikis	Tyrimo klausimas	Politikos klausimas	Praktinis klausimas
Tyrimų vykdytojai (galimi teikėjai)	Tyrėjai	Tyrėjai ir (arba) universitetų, neakademiinių institutų konsorciumas	Universitetų, tyrimų institutų tyrėjai ir švietimo įstaigų atstovai
Produktų pavyzdžiai	Anotuojamas straipsnis, tezės, specializuotas straipsnis	Politikos analizė, rezultatų stebėseną, <i>pre-policy</i> analizė	Praktinė publikacija, apžvalga, veiksmų planas, vadovas (rekomendacijos)
Reikalavimai	Patirties turintys universitetų ar tyrimo institutų tyrėjai	Politikos analizių patirtis. Švietimo politikos formuotojų pritarimas ir rekomendacija dėl tyrimo poreikio	Į praktiką orientuoto profilio tyrėjai. Švietimo institucijų ar praktinių pritarimas ir rekomendacija dėl tyrimo poreikio

Pagal: The Dutch Research Council (<https://www.nwo.nl/>)

Rengiamos tyrimų programos Estijoje ir Latvijoje

Baltijos valstybėse – Estijoje ir Latvijoje – šiuo metu atliekami parengiamieji darbai, pereinant prie tyrimų programų įgyvendinimo. Estijos švietimo ir mokslo ministerija 2021 m. rengė Nacionalinę edukologijos mokslinių tyrimų programą. Planuojama, kad pagrindinės priemonės bendradarbiavimui inicijuoti bus ilgalaikės mokslinių tyrimų dotacijos (trunkančios maždaug 3 metus, vienai dotacijai skiriama apie 300 000 Eur), taip pat galimos priemonės remti mokytojų kvalifikacijos kėlimą ir galbūt įsteigti naujas doktorantūros vietas konkrečioms temoms analizuoti (ypač tarpdisciplininėms). Programa bus finansuojama iš nacionalinio biudžeto, ateityje bus galima papildomai pridėti lėšų iš ES struktūrinių fondų. Švietimo ir mokslo ministerija yra institucija, atsakinga už programos parengimą, o programą (bent iš dalies) įgyvendins Estijos mokslo taryba. 2021 m. pavasarį jau buvo pradėta skelbti kvietimus tyrimams ministerijai aktualiomis temomis atlikti (pvz., skaitmeninių priemonių naudojimo įtaka mokymosi rezultatams).

Be jau minėtos Nacionalinės edukologijos mokslinių tyrimų programos, ministerija taip pat inicijuoja kvietimus dėl taikomųjų tyrimų, kurie dažniausiai yra vieno metų trukmės ir aprėpia specifiskesnes temas. Šio tipo tyrimus paprastai atlieka arba mokslo įstaigos, arba agentūros. Be to, atliekant apklausas bendradarbiaujama su Statistikos tarnyba, o kai kuriuos didelio masto tyrimus vykdo ministerijos agentūra – Švietimo ir jaunimo valdyba⁹¹.

Pagal Latvijoje vykdomą projektą „Švietimo kokybės stebėsenos sistemos sukūrimas ir įgyvendinimas“ yra numatyta veikla – nacionaliniai švietimo tyrimai. Iki projekto pabaigos 2023 m. yra numatyti 9 tyrimai (įgyvendinimo laikotarpis – 12–36 mėnesiai). Projekto tikslas – aprobuoti pagrindinius valstybinės mokslinių tyrimų programos principus, nes siekiama ne tik gauti mokslinius rezultatus, bet ir organizuoti tyrimus, siekiant plėtoti duomenimis grįstą švietimo politiką, kurti tyrimų tinklus Latvijoje ir tarptautiniu mastu, taip pat stiprinti jaunųjų tyrėjų kartą.

Pradiniame (aprobacijos) etape yra išbandomi įvairūs mokslinių tyrimų organizavimo principai, pasirenkamas bendradarbiavimo partneris (instituciškai ar formuojant konsorciumą mokslo įstaigoje) arba vykdoma pirkimo procedūra.

91 Estijos švietimo ir tyrimų ministerijos Analizės departamento patarėjos Anneli Kährrik Jurgitai Petrauskienei pateikta informacija (2021).

Vykstant projektui Latvijos švietimo ir mokslo ministerija sulaukia naujų įžvalgų apie tai, kaip užsakyti mokslinius tyrimus: nustatyti poreikius, pritaikyti rezultatus, apsikeisti nuomonėmis tarp tyrėjų ir švietimo ekspertų (sutelkti dėmesį į darbą ir tirti esamas problemas), remtis rezultatais formuojant švietimo politiką ir kt.

Nuo 2024 m. Latvijos švietimo ir mokslo ministerija planuoja įgyvendinti valstybinę švietimo mokslų (edukologijos) tyrimų programą. Taip bus siekiama švietimo srityje surasti pusiausvyrą tarp mokslinių tyrimų ir gautų duomenų taikymo, siekiant formuoti politiką ir priimti novatoriškus sprendimus. Numatant švietimo tyrimų organizavimo procedūras, bus taikomos atitinkamų nacionalinių valstybinių tyrimų programų nuostatos⁹².

Švietimo tyrimų sklaida ir pritaikymas praktikams

Džono Hopkinso universiteto Švietimo tyrimų ir reformos centras

Vertingą patirtį skleidžiant švietimo tyrimų metu gautus duomenis sukaupė Džono Hopkinso universitetas Baltimorėje, Merilando valstijoje. Šis universitetas yra privatus, orientuotas į mokslinius tyrimus. Nuo 2004 m. universitete veikiantis Švietimo tyrimų ir reformų centras (angl. *Center for Research and Reform in Education*) du kartus per mėnesį leidžia el. naujienlaiškį „Trumpai apie geriausius duomenis“ (angl. „Best Evidence in Brief“). Sukurta interneto svetainė „Geriausiu duomenų enciklopedija“ (angl. „Best Evidence Encyclopedia“) yra kaip archyvas, į kurį dedami pasirodę straipsniai apie atliktus švietimo tyrimus. Straipsniai yra skirti visų pakopų mokykloms. Pagal tematiką tyrimai yra susisteminti į atskirus blokus: matematika, skaitymas, rašymas, gamtos mokslai, bendrojo ugdymo mokyklos reforma, ankstyvosios vaikystės edukacija, taip pat ir integruojančios temos, tokios kaip technologijų veiksmingumas, skaitymo sunkumų įveikimas.

Svetainė sutvarkyta taip, kad naudojant raktinius žodžius, galima būtų lengvai rasti atrinktas tyrimų apžvalgas dominančia švietimo tema. Pavyzdžiui, pasirinkus raktinį žodį „Algebra“, skaitytoji pateikiama glaustai aprašyta keturių tyrimų (paskelbtų mokslo straipsnių) apžvalga, pasirinkus raktinį žodį „Motyvacija“ – glausta trylikos tyrimų apžvalga, „Klasės valdymas“ – vienuolikos straipsnių, „Anglų kalba, kaip antroji kalba“ – aštuoniolikos straipsnių, „Namų darbai“ – vienuolikos straipsnių, „Rašymas“ – septyniolikos straipsnių apžvalga. Kiekvienos apžvalgos paskirtis – supažindinti švietimo srities darbuotojus su atliktų tyrimų rezultatais ir jais grįstomis mokslininkų rekomendacijomis. Visa Džono Hopkinso universiteto interneto svetainėje pateikta edukacinė medžiaga suskirstyta į 423 temas, kurias pristato tiek pat raktinių žodžių⁹³.

Miuncheno technikos universiteto Švietimo mokykla

Miuncheno technikos universitete Vokietijoje yra įkurtas Švietimo tyrimų sklaidos informacijos centras. Šio universiteto Švietimo mokykla įgyvendino projektą „Kliringo namų pamokos“ (vok. „Clearing House Unterricht“), kuriuo siekiama užtikrinti glaudesnę mokslo tyrimų ir švietimo srities darbuotojų sąveiką. Projekto tikslas – pristatyti edukacijos mokslininkų atliktų tyrimų rezultatus, kuriais remiantis būtų siekiama tobulinti pedagogų rengimą. Tam atrenkami vykdyti tarptautiniai moksliniai tyrimai ir supažindinama su jų rezultatais. Tyrimo rezultatai yra pateikti glaustai ir suprantamai, laikantis bendros struktūros:

- Įvadas
- Apie ką yra šis tyrimas?
- Ką rodo šis tyrimas?
- Kaip informacijos centro („kliringo namų“) tyrėjai vertina šį tyrimą?

92 Latvijos švietimo ir mokslo ministerijos vyr. ekspertės Intos Jaunzemes Jurgitai Petrauskienei pateikta informacija (2021).

93 About Best Evidence in Brief. Prieiga per internetą: <https://beindex.wordpress.com/about/>.

- Išvados dėl pritaikymo praktikoje
- Tyrimo pavyzdys
- Šaltiniai ir nuorodos

Pateikiame keletą atliktų tyrimų pavyzdžių (temų).

- „Skaitmeniniai įrankiai klasėje: kokie yra jų tipai ir kaip juos efektyviai naudoti?“
- „Kiek veiksminga atvirkštinė klasė? Pirmosios mokslinės išvados vidurinei mokyklai“

(Tyrimo apie „atvirkštinę klasę“ yra aprašoma ugdymo praktika, kai mokiniai su nauja tema pirmiausia turi susipažinti ne klasėje, bet nagrinėja medžiagą namuose individualiai ir savarankiškai, dažnai žiūrėdami mokomuosius vaizdo įrašus, o vėliau, atėję į mokyklą, kartu su mokytoju per pamoką pagilina supratimą apie mokymo turinį, nes mokytojas paaiškina tai, ko jie nesuprato dirbdami namuose.)

- „Mokomosios medžiagos dizainas: kaip lengviau integruoti vaizdus ir tekstą“

Kadangi atliktų tyrimų yra daug ir jų turinys labai įvairus, pateiktų tyrimų duomenys yra susisteminti pagal tokias temas: „Požiūris ir motyvacija“, „Mokymasis tiriant“, „Lyčių skirtumai“, „Mokymo strategijos“, „Mokymasis grupėmis“, „Mokymasis naudojant skaitmenines medijas“, „Savireguliacinis mokymasis“, „Žaidimu grįstas mokymas“⁹⁴.

Danijos švietimo tyrimų informacijos centras

Danijos švietimo universitetas kartu su Danijos mokslo, technologijų ir inovacijų ministerija ir Danijos švietimo ministerija 2006 m. nusprendė įsteigti Danijos švietimo tyrimų informacijos centrą (angl. *Danish Clearinghouse for Educational Research*)⁹⁵. Danijos švietimo tyrimų informacijos centras yra Danijos Orhuso universiteto Švietimo mokyklos padalinys. Jo tikslas yra nustatyti kokybišką švietimo praktiką. Informacijos centras politikams ir praktikams sudaro galimybę gauti patikimų duomenų apie auklėjimą, mokymą ir švietimą, kuriuos galima pritaikyti švietimo praktikoje ir formuojant švietimo politiką.

Tyrimų informacijos centras atlieka tris funkcijas. Pirmiausia, renka informaciją apie pavišintus mokslo tyrimus, eksperimentus ir taikomojo pobūdžio veiklą iš Danijos, Skandinavijos ir kitų šalių dokumentų arba leidinių. Antra, atlieka kruopščią mokslinių darbų analizę. Trečia, vykdo tyrimų duomenų sklaidą įvairioms švietimo srities grupėms – mokytojams (praktikams), mokslininkams, politikams ir kt.⁹⁶

Danijos švietimo tyrimų informacijos centro pateikiamos apžvalgos duoda teigiamų rezultatų.

- Pateikiant sistemines apžvalgas, Danijos ar kitų Skandinavijos šalių švietimo tyrimai, paskelbti nacionalinėmis kalbomis, pavišinami tarptautiniu lygmeniu, kadangi jie pateikiami ne tik danų, bet ir anglų kalba. Pasaulyje pastebimas susidomėjimas Skandinavijos valstybių švietimu, todėl tyrimai tampa prieinami kitų šalių švietimo atstovams.
- Apžvalgoje pateikiami kitų šalių švietimo tyrimai, kuriuos dažniausiai pakartotinai pavišina kitų šalių švietimo institucijos ar organizacijos. Tačiau Danijos švietimo tyrimų informacijos centras gali atlikti tarptautinių tyrimų apžvalgas ir savo nuožiūra. Taip svarbūs pasaulio švietimo srities duomenys yra perteikiami Danijos švietimo specialistams, atsižvelgiant į tai, kas aktualu Danijai.
- Atliekant tyrimų apžvalgą išryškėja, kokie švietimo aspektai yra ištirti ir kurie vis dar išlieka kaip „baltosios dėmės“. Todėl informacijos centro veikla padeda išvengti skirtingų institucijų atliekamų tyrimų dubliavimosi, numatyti švietimo tyrimų prioritetus, strategijas.
- Informacijos centro pateikta apžvalga išplečia pačių tyrėjų parengtą tyrimo santrauką. Tyrimą atlikęs asmuo dažniausiai pateikia savo suformuluotas išvadas, o informacijos centro ekspertai remiasi tyrimą atlikusio asmens suformuluotais teiginiais ir vertina atlikto tyrimo kokybę iš šalies.

94 Wissenschaftliche Evidenz für die Lehrerbildung. Prieiga per internetą: <https://www.clearinghouse.edu.tum.de>.

95 Evidence Informed Policy and Practise in Education in Europe (EIPPEE). Prieiga per internetą: <http://www.eippe.eu/cms/Default.aspx?tabid=3179>.

96 Danish Clearinghouse for Educational Research (2017). Prieiga per internetą: <https://www.videnomlaesning.dk/media/2176/what-enables-or-hinders-the-use-of-research-based-knowledge-in-primary-and-lower-secondary-school-a-systematic-review-and-state-of-the-field-analysis.pdf>.

- Kai tenka vertinti šalyje atliktą tyrimą kuria nors ugdymo arba švietimo politikos tema, grupės mokslininkų gali būti paprašyta išsakyti savo nuomonę tuo klausimu. Tokiu atveju kurio nors tyrėjo pateiktus įrodymus įvertina nepriklausomi ekspertai. Tai padeda užtikrinti, kad tyrimo duomenys būtų patikimi, o tyrėjo išvados – pagrįstos.
- Informacijos centras sudaro tam tikrą Danijos ir kitų Skandinavijos valstybių atliktų švietimo tyrimų registrą ir kartu prisideda prie sistemingų Skandinavijos šalių švietimo tyrimų.
- Švietimo tyrimus atliekantiems mokslininkams reikalinga įvairiapusė pagalba, numatant aktualias tyrimo temas, renkant duomenis arba pateikiant tyrimo duomenis skirtingų švietimo srities grupių atstovams. Todėl užsimezga glaudesnis ryšys tarp mokslininkų ir švietimo politikų, kurie dažniausiai kaip tik ir yra aktualių tyrimo temų užsakovai.
- Švietimo tyrimų plėtra ir sklaida padeda stiprinti švietimo tyrėjų, švietimo tyrimus vykdančių institucijų ir universitetų edukacijos specialistų bendradarbiavimą⁹⁷.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, Džono Hopkinso universiteto Švietimo tyrimų ir reformos centras, Miuncheno technikos universiteto Švietimo mokykla ir Danijos švietimo tyrimų informacijos centras vykdo švietimo tyrimų duomenų sklaidą praktikams, laikydamiesi savo susikurtų strategijų. Tačiau visiems jiems būdinga tai, kad jie atlieka labai svarbią funkciją, padėdami gerinti ugdymo kokybę bet kurios valstybės ugdymo įstaigoje.

97 Danish Clearinghouse for Educational Research (2017). Prieiga per internetą: <https://www.videnomlaesning.dk/media/2176/what-enables-or-hinders-the-use-of-research-based-knowledge-in-primary-and-lower-secondary-school-a-systematic-review-and-state-of-the-field-analysis.pdf>.

Išvados

1. Išnagrinėjus duomenimis grįstos švietimo politikos paskirtį, poreikį ir esminius ypatumus, galima teigti, kad duomenimis grįsto švietimo idėja sustiprėjo XX–XXI a. sandūroje, kai imta lygiuotis į medicinoje taikomą praktiką – naudoti tik tai, kas veikia. Todėl daugelyje valstybių platesnį mastą įgavo švietimo tyrimai. Atliekant tyrimus gauti duomenys ir jais grįstos išvados yra skirti iš esmės trims švietimo srities subjektų grupėms: priimančiesiems politinius sprendimus, administruojantiems įvairių lygmenų švietimo įstaigas ir ugdantiesiems mokinius tiesiogiai ugdymo įstaigose. Praktiškai visuose Lietuvos Respublikos švietimo strateginiuose dokumentuose keliama idėja, kad švietimo tyrimais turi būti grindžiamos mokomųjų dalykų ugdymo programos, mokymo(si) priemonių rengimas, pedagogų rengimas ir jų kvalifikacijos tobulinimas, taip pat ir įgyvendinamos švietimo reformos.

2. Išanalizavus informaciją apie Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) finansuojamus mokslo tiriamuosius projektus, edukologijos daktaro disertacijų duomenų bazę ir atliktas analizes, galima konstatuoti, kad:

- edukacinių tyrimų apimtys Lietuvoje yra sąlyginai mažos, nes a) mokslininkų pajėgos išskaidytos atskiruose universitetuose; b) patys tyrimai vykdomi gana fragmentiškai, ir tai priklauso nuo edukologijos mokslo darbuotojų institucinių ir asmeninių interesų, pedagoginės veiklos patirties stokos; c) trūksta ilgalaikio užtikrinto finansavimo šaltinių;
- valstybė gana inertiškai finansuoja valstybės poreikiams atliepti skirtus mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) darbus, be to, suinteresuotosios pusės nedalyvauja nustatant MTEP finansavimo kryptis, t. y. nesukurta aukšto lygio edukologijos krypties tyrimų organizacinė sistema, kuri padėtų numatyti bendrosios švietimo politikos kryptį, švietimo politikai aktualias tyrimų temas, leistų modernizuoti mokymo programas ir mokymo medžiagą;
- Lietuvos edukologijos mokslininkai nepakankamai aktyviai įsijungę į tarptautinius tinklus, trūksta tarptautinės veiklos, kuri būtina stiprinant edukologijos krypties doktorantūrą. Dėl santykinai prasto finansavimo nėra galimybių doktorantūros studijose pritraukti aukščiausios kompetencijos tyrėjų ir dėstytojų iš užsienio.

3. Išnagrinėjus kelių užsienio valstybių patirtį, nustatant švietimo tyrimų tematiką, tyrimus vykdančias institucijas ir užtikrinant tyrimų kokybę, paaiškėjo, kad:

- švietimo tyrimų tematika yra nustatoma dviem pagrindiniais būdais – įvardijant švietimo problemines sritis „iš viršaus“, žvelgiant į ilgesnę perspektyvą, arba sudarant tikslines grupes ir remiantis jų nuomone, kokių tyrimų labiausiai reikia švietimo praktikams arba švietimo administratoriams;
- nėra glaudaus bendradarbiavimo tarp švietimo politikų, švietimo srities mokslininkų ir pedagogų. Mokslininkai dažniausiai teigia, kad švietimo politikai neatsižvelgia į jų tyrimus, mokslo politika neskatina orientuotis į nacionalinio lygmens švietimo problemų tyrimą, o tarpusavio bendravimą neretai veikia politinės ir ideologinės nuostatos;
- ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai mažai domisi švietimo tyrimais dėl ribotų galimybių susirasti tinkamą tyrimą, be to, jiems sunku suprasti akademinio stiliaus parašytus tekstus. Tai taikytina ir politikams, kurie neretai dar išsako abejonių dėl atliktų tyrimų kokybės ir patikimumo;
- švietimo tyrimams būdinga įvairovė gali lemti jų rezultatų kokybės vertinimą. Taikant įvairius metodus ir skirtingomis aplinkybėmis atliktų tyrimų duomenys yra skirtingų lygmenų – nuo labai patikimų iki keliančių tam tikrų abejonių. Daugelyje šalių stengiamasi

užtikrinti švietimo tyrimų kokybę, todėl numatoma sisteminga priežiūros procedūra. Švietimo praktikoje gautus duomenis pradėta skirstyti į filtruotą informaciją, kai iš šalies pakviesti ekspertai atlieka kritinį tyrimo įvertinimą, ir nefiltruotą informaciją – tai yra originalūs atlikti tyrimai, todėl jų duomenys gali būti mažiau validūs.

4. Remiantis kitų valstybių patirtimi, matomos įvairios veiksmingos edukacinių tyrimų sklaidos švietimo politikams ir ugdymo praktikams priemonės:

- švietimo ekspertai įvertina mokslinių tyrimų aktualumą ir validumą;
- švietimo ekspertai, kartais – tarpininkai – pateikia svarbiausią informaciją apie atliktą tyrimą, adaptuoja pagrindines išvadas, kad švietimo politikos formuotojams, administratoriams ir pedagogams būtų kuo paprasčiau pasinaudoti informacija;
- sukuriamas interneto portalas, kuriame tyrimų medžiaga susisteminama, be to, sukuriamas patogus atliktų tyrimų ir jais grįstų išvadų paieškos sistema.

Rekomendacijos

1. Kadangi aukštųjų mokyklų ir valdžios sektoriaus MTEP išlaidos atsilieka nuo ES vidurkio, MTEP veiklų finansavimas yra menkas ir nepastovus. Todėl būtina siekti, kad Lietuvoje būtų įgyvendintas nacionalinis tikslas – MTEP veikloms skiriamos lėšos turi sudaryti 2,2 proc. BVP. Turėtų būti finansuojami didesni ir ilgiau trunkantys projektai, taip didinant Lietuvos mokslo ir studijų institucijų (toliau – MSI) MTEP veiklų finansavimo pastovumą.

2. Kadangi Lietuvos universitetuose dirbantys edukologai, palyginti su kitų mokslo krypčių tyrėjais, vykdo mažai LMT finansuojamų valstybės užsakomųjų tyrimų, daugiau dėmesio reikėtų skirti būtent valstybės užsakomiems edukaciniams tyrimams. Į ilgalaikių konkursinių projektų programas turėtų būti įtraukti tikslingai ir iš anksto planuojami edukologijos krypties moksliniai tyrimai. Konkursų tvarkaraštis turėtų būti tinkamai suplanuotas, iš anksto skelbiamas, kad MSI galėtų tinkamai pasiruošti, jungtis į konsorciumus, planuoti galimas pajamas. Tai skatintų telkti išteklius, įskaitant edukologijos doktorantūros stiprinimą ir tinklaveiką.

3. Dėl Lietuvos universitetuose esančio netolygaus edukologijos mokslinio potencialo pasiskirstymo (įvairuoja tyrėjų skaičius ir jų kompetencijos), universitetuose tiriamų ugdymo temų netolygaus pasiskirstymo ir atskiroms švietimo šakoms teikiamo skirtingo dėmesio, siūloma siekti, kad švietimo tyrimai būtų vykdomi sutelktomis visų universitetų edukologų pajėgomis.

4. Atsižvelgiant į tarptautinę ir Lietuvos praktiką, kad edukaciniai tyrimai ne visada atliekami kokybiškai, ir kyla abejonių dėl jų rezultatų validumo, būtina numatyti priemones, padėsiančias užtikrinti, kad atliekant tyrimus būtų laikomasi tarptautinių mokslo standartų. Tuo tikslu numatyti tyrimus atliekančių asmenų savitarpio (vidinės) kontrolės procedūrą, taip pat ir išorinę priežiūrą atliekančių institucijų bei ekspertų kontrolės mechanizmus. Svarstyтина idėja dėl itin aktualių švietimo tyrimų rezultatų peržiūros, kad kompetentingi (galbūt – užsienio) ekspertai įvertintų atliktų tyrimų procedūrą, o darbo grupės parengtų išvadas arba pateiktų rekomendacijų pagrįstumą.

5. Būtina numatyti priemones, kaip stiprinti švietimo politiką, švietimo tyrimus vykdančių mokslininkų ir pedagogų tarpusavio bendradarbiavimą. Siūlyti įteisinti praktiką, kad priimančieji politinius sprendimus glaudžiau bendradarbiautų su tyrimus atliekančiais edukologijos mokslininkais. Savo ruožtu, edukologams tyrėjams atliekant tyrimus būtų pravartu glaudžiau bendradarbiauti su pedagogais ir švietimo įstaigų administratoriais – juos įtraukti į tyrimų grupės veiklas. Glaudesnis bendradarbiavimas švietimo praktikams atvertų platesnes galimybes išsakyti savo lūkesčius ir gauti pagrįstas rekomendacijas ugdymo kokybei gerinti.

6. Siekiant užtikrinti deramą atliktų švietimo tyrimų rezultatų sklaidą, Lietuvoje reikia įdiegti tarptautinę praktiką, kai visi reikšmingi edukacinių tyrimų rezultatai glausta forma (adaptuoti) yra pateikiami interneto portaluose. Portaluose vertėtų viešinti Lietuvos edukologų atliktus tyrimus, tiesiogiai susijusius su mūsų šalies švietimo būkle. Taip pat derėtų viešinti ir kitų valstybių švietimo tyrimus, kurie būtų naudingi Lietuvos švietimo bendruomenei, jeigu tokį sprendimą priimtų sudaryta ekspertų grupė, įvertinusi tyrimo aktualumą. Tuo pat metu daugiau dėmesio skirti duomenimis grįstos švietimo politikos ir ugdymo praktikos sklaidai įprastomis priemonėmis – per seminarus, kursus, konferencijas, pedagogams skirtuose leidiniuose ir žiniasklaidoje.

7. Norint geriau planuoti galimus valstybės užsakymus dėl tikslinių edukacinių tyrimų, reikėtų pagalvoti apie tam tikro tarpininko (žinių *brokerio*, švietimo tyrimų informacinio centro) įsteigimą ŠMSM arba jos įgaliotoje, paskirtoje institucijoje. Toks tarpininkas (tarp politikų, praktikų ir mokslininkų) galėtų tikslingai pagal poreikį organizuoti edukacinius tyrimus, padėti planuoti valstybės užsakymus, rūpintis edukacinių tyrimų rezultatų sklaida.

- ▶ Edukologijos tyrimai turėtų padėti švietimo politikams ir praktikams gerinti ugdymo kokybę. Kadangi švietimo problemų spektras yra gana platus, reikėtų diskusijų, padedančių apsispręsti, **kaip aprėpti įvairių švietimo bendruomenės grupių poreikius, kas gali juos išsakyti ir kas turi teikti siūlymus dėl konkrečių edukologijos tyrimų reikalingumo.**
- ▶ Siekiant stiprinti edukologijos tyrimus ir duomenimis grįstos švietimo politikos plėtrą, reikėtų diskusijų apie tai, **kaip suburti Lietuvos universitetuose dirbančius edukologus bendriems tyrimams atlikti, kaip pasiekti, kad kuo daugiau Lietuvos edukologijos mokslininkų įsitrauktų į tarptautinius tyrimus** – nagrinėtų aktualias ir šiuolaikines ugdymo problemas, o kartu ugdytųsi aukščiausios kvalifikacijos tyrėjo kompetencijas.
- ▶ Kadangi santykinai didelė rengiamų edukologijos disertacijų dalis yra siejama ne su formaliojo ugdymu bendrojo ugdymo mokyklose, reikėtų ieškoti sprendimų, **kaip paskatinti doktorantus daugiau orientuotis į iššūkius, kylančius įgyvendinant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas.** Be to, reikėtų daugiau orientuotis ir į aktualias ikimokyklinio ugdymo įstaigų ugdymo problemas.
- ▶ Siekiant geriau koordinuoti edukologijos tyrimus tarp įvairių švietimo srities subjektų – ŠMSM, universitetų, bendrojo ugdymo mokyklų ir kitų, reikėtų nutarti, **kas turėtų tapti koordinavimo tarpininku, kokias funkcijas turėtų atlikti tarpininkas ir kokiomis priemonėmis jis galėtų jas įgyvendinti.**
- ▶ Siekiant sustiprinti atliktų edukologijos tyrimų sklaidą švietimo bendruomenei, derėtų atsakyti į šiuos klausimus: **kokia forma pateikti švietimo tyrimus, kad apie juos žinotų švietimo bendruomenė? Kaip pasiekti, kad kuo didesnė švietimo praktikų, administratorių ir švietimo politikų dalis savo veikloje vadovautųsi edukologijos mokslininkų atliktais tyrimais? Kaip paskatinti švietimo bendruomenę nuolat domėtis atliekamais tyrimais?**
- ▶ Duomenimis grįsta švietimo politika ir ugdymo praktika šiuo metu nėra tapusios įprasta kasdienybe, todėl derėtų spręsti klausimą, **kaip pedagogų studijų programose reikėtų plėtoti būsimų pedagogų supratimą ir kompetencijas, susijusius su duomenimis grįsta ugdymo praktika.**

- About Best Evidence in Brief (2021). Prieiga per internetą: <https://beibindex.wordpress.com/about/>.
- Australian Education Research Organisation (AERO) (2021). Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/about-aero>.
- AERO. Focus group report (2021). Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/focus-group-report>.
- AERO. Producing quality research (2021). Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/producing-quality-research>.
- AERO. Research (2021). Prieiga per internetą: <https://www.edresearch.edu.au/research>.
- Commission staff working document. Towards more knowledge-based policy and practice in education and training (2007). Prieiga per internetą: http://publications.europa.eu/resource/cellar/962e3b89-c546-4680-ac84-777f8f10c590.0001.01/DOC_1.
- Danish Clearinghouse for Educational Research (2007). Prieiga per internetą: https://www.dpu.dk/fileadmin/www.dpu.dk/aboutdpu/clearinghouse/conceptnote/Clearinghouse_concept_noteversion_1.2_290707_UK_290707.pdf.
- EBPO (2021). Prieiga per internetą: <https://urm.lt/default/lt/ekonomine-diplomatija/lietuva-tarptautinese-ekonominese-organizacijose/ebpo>.
- European Educational Research Association (2021). The State of Educational Research in Sweden. Prieiga per internetą: <https://eera-ecer.de/about-eera/membership/sweden-nera/>.
- Evidence-based education (2021). Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/Evidence-based_education.
- Evidence-Based Interventions Under the ESSA (2015). Prieiga per internetą: <https://www.cde.ca.gov/re/es/evidence.asp>.
- Evidence Informed Policy and Practice in Education in Europe (2021). Prieiga per internetą: <http://www.eippe.eu/cms/Default.aspx?tabid=3179>.
- Jaunzeme I. (2021). Latvijos švietimo ministerijos vyr. ekspertės atsakymai į J. Petrauskienės sudarytą anketą, 2021-04-12–2021-05-07.
- O'Mally, A. How to become a good evidence based Bioveterinary practitioner (2019). Prieiga per internetą: <https://abiomalley.wordpress.com/2019/05/15/how-to-become-a-good-evidence-based-bioveterinary-practitioner/>.
- Ion G., Iucu R. (2015). Does Research Influence Educational Policy? The Perspective of Researchers and Policy-Makers in Romania. In: Curaj A., Matei L., Pricopie R., Salmi J., Scott P. (eds), The European Higher Education Area. Springer, Cham. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_52.
- Kährik, A. (2021). Estijos švietimo ministerijos atstovės atsakymai į J. Petrauskienės sudarytą anketą, 2021-04-12–2021-05-07.

MacLellan, P. (2016). Why don't teachers use education research in teaching? Prieiga per internetą: <https://edu.rsc.org/analysis/why-dont-teachers-use-education-research-in-teaching/2010170>. article.

Masters, G. (2018). The role of evidence in teaching and learning. Prieiga per internetą: https://research.acer.edu.au/research_conference/RC2018/13august/2/.

National Health and Medical Research Council (2009). Evidence-Based Practice in Health. Prieiga per internetą: <https://canberra.libguides.com/c.php?g=599346&p=4149721>.

The Netherlands Initiative for Education Research (NRO) (2021). Prieiga per internetą: <https://www.nro.nl/en/about-nro>.

NRO. Innovating education through research. Netherlands Initiative for Education Research. Programme 2016–2019 (2016). Prieiga per internetą: <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/NRO-Netherlands-Initiative-for-Education-Research-Programme-2016-2019-160616.pdf>.

OECD Centre for Educational Research and Innovation (2021). Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/education/ceri/brochure.pdf>.

OECD. Mobilising Evidence at the Centre of Government in Lithuania. Strengthening Decision Making and Policy Evaluation for Long-term Development (2021). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/323e3500-en>.

Slavin, R. E. (2008). Evidence-Based Reform in Education: What Will it Take? Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.2304/eerj.2008.7.1.124>.

Souza, D. Based Learning 5: EBL — Evidence-Based Learning (2016). Prieiga per internetą: <https://medium.com/@johnharrydsouza/based-learning-5-ebl-evidence-based-learning-8e70527358cb>.

Strengthening the Impact of Education Research project (2021). Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/education/ceri/Background-document-education-research-webinar-website.pdf>.

Simone White, Joce Nuttall, Barry Down, Sue Shore, Annette Woods, Martin Mills, Katherine Bussey (2018). Strengthening a Research-Rich Teaching Profession for Australia: Final Report. Prieiga per internetą: <https://www.aare.edu.au/assets/documents/Strengthening-a-research-rich-teaching-profession-FOR-RESEARCH-PAGE-v2.pdf>.

Swedish Institute for Educational Research (2021). Prieiga per internetą: <https://www.skolfi.se/other-languages/english/>.

Teaching and Learning Research Initiative (TLRI) (2021). Prieiga per internetą: <http://www.tlri.org.nz/>.

TLRI. Expression of Interest (2021). Prieiga per internetą: http://www.tlri.org.nz/sites/default/files/pages/TLRI_Expression_of_Interest_2021-GUIDANCE%5B1%5D.pdf.

Wissenschaftliche Evidenz für die Lehrerbildung (2021). Prieiga per internetą: <https://www.clearinghouse.edu.tum.de/>.

Priedai

1 priedas

EBPO projekto „Švietimo tyrimų poveikio stiprinimas“ (angl. „Strengthening the Impact of Education Research“) temos ir pagrindiniai klausimai

Tema	Pagrindiniai galimi klausimai
1. Kokybė ir aktualumas	• Kaip mes galime pagerinti švietimo tyrimų kokybę? • Kaip galime įvertinti švietimo tyrimų poveikį, taip pat struktūras ir procesus, kurie sustiprina tyrimų taikymą praktikoje? • Kaip galime apibūdinti kokybišką tyrimų panaudojimą politikoje ir praktikoje?
2. Tyrimų kultūra ir požiūris	• Kaip mes galime gilinti supratimą apie tyrimus ir sistemingą jų įgyvendinimą politikoje ir ugdymo praktikoje? • Kaip galėtume sistemingai motyvuoti, kad padidintume tyrimų poveikį politikoje ir ugdymo praktikoje?
3. Savitarpio santykiai ir sąveika	• Kaip lyderystė ir koordinavimas prisideda prie švietimo tyrimų poveikio stiprinimo? • Kaip savitarpio santykiai ir sąveika gali sustiprinti švietimo tyrimų poveikį?
4. Įgūdžiai ir kompetencija	• Kokių įgūdžių ir paramos reikia politikos formuotojams, norintiems įgyvendinti ir kartu vykdyti tyrimus? • Kokių įgūdžių ir paramos reikia pedagogams, norintiems įgyvendinti ir kartu vykdyti tyrimus? • Kokių įgūdžių ir paramos reikia tyrėjams, kad jie atliktų tyrimus, kurie būtų tinkami švietimo politikams ir pedagogams? • Kokių įgūdžių ir paramos reikia švietimo tarpininkams, kad jie sėkmingai perteiktų švietimo tyrimus politikams ir pedagogams?

2 priedas

Institucinis universitetų dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir tinkluose

Institucinis universitetų dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir tinkluose

Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Edukologijos institutas – EUSCEA (angl. *European Science Events Association*).

Vilniaus universitetas (VU) – ASPHER (angl. *The Association of Schools of Public Health in the European Region*); ENPHE (angl. *European Network of Physiotherapy in Higher Education*).

Lietuvos sporto universitetas (LSU) – Tarptautinė sporto, mokslo ir kūno kultūros taryba; Europos sporto, mokslo, švietimo ir užimtumo tinklas; Europos regiono visuomenės sveikatos mokyklų asociacija; Tarptautinė sporto trenerių taryba; Europos tarptautinio švietimo asociacija; Europos sveikatą stiprinančio fizinio aktyvumo tinklas.

Šiaulių (Vilniaus) universitetas (ŠU) – Tarptautinis tyrėjų kompetencijų tinklas (angl. *Researchers' Excellence Network* – RENET).

Duomenų apie kitus universitetus nėra.

3 priedas

Institucinis universitetų dalyvavimas tarptautiniuose projektuose pagal programą „Erasmus+“

Institucinis universitetų dalyvavimas tarptautiniuose projektuose pagal programą „Erasmus+“
<i>Vytauto Didžiojo universitetas</i> • 2016–2020 m. – „Fostering Competences Development in Belarusian Higher Education (FOSTERC)“ (574087-EPP-1-2016-1-ES-EPPKA2-CBHE-SP). • 2017–2020 m. – „Polish Online“ (2017-1-PL01-KA204-038686). • 2017–2020 m. – „TEACHer Upskilling Policy Experimentation“ (582948-EPP-1-2016-2-BE-EPPKA3-PI-POLICY). • 2021–2023 m. – „diLILAC Lietuvių kalbos ir kultūros mokymų skaitmenizavimas“ (2020-1-LT01-KA226-HE-094768). • 2021–2023 m. – „Access to ACD children’s teaching-learning process through global reading method. Globalaus skaitymo metodo taikymas kuriant mokymo(si) procesą ASS vaikams“. • 2021–2023 m. – „Supporting teachers to face the challenge of distance teaching“ (2020-1-LV01-KA226-SCH-094599-PA).
<i>Klaipėdos universitetas</i> • 2019–2022 m. – „Development of a flexible, innovative and practical framework for Work-based Learning in higher education of Armenia and Russia (FlexWBL)“. • 2019–2022 m. – „Social Professions for Supporting Youth in a European Solidarity Context (ESP YOUNG)“.
<i>Mykolo Romerio universitetas</i> • 2018–2021 m. – „Good Governance Enhancement through e-Learning for Volunteer Board Members (GReFORM)“ (590680-EPP-1-2017-1-CY-SPO-SCP). • 2019–2022 m. – „Strateginės pažangių mokslinių tyrimų ir technologijų programos Europoje (SPARTA)“ (angl. „Strategic Programs for Advanced Research and Technology in Europe“) (830892). • 2020–2022 m. – „Į besimokantįjį orientuoto požiūrio tobulinimas (ULCA)“ (angl. „Upgrade with Learner-centred Approach“) (2020-1-SK01-KA203-078306). • 2020–2022 m. – „Digitised Education of Parents for Children Protection (DEPCIP)“ (2019-1-TR01-KA204-077577). • 2020–2023 m. – „Digi-Ageing – skaitmeninis vyresnio amžiaus žmonių aktyvinimas vienišumo įveikai“ (angl. „Digi-Aging – overcoming Loneliness“) (2020-1-AT01-KA202-0780804).
<i>Lietuvos sporto universitetas</i> • 2016–2019 m. – „iCoachKids: Innovative Education and Training for a Specialist Children & Youth Coaching Workforce“ (2016-UK01-KA202-024445). • 2017–2021 m. – „Communities of Practice for Healthy Lifestyle“ (587982-EPP-1-2017-1-NL-EPPKA2-KA). • 2018–2021 m. – „European Sports Volunteering for Health Promotion, Social Inclusion and Equality through Sport for all“ (590825-EPP-1-2017-1-ES-SPO-SCP). • 2018–2021 m. – „Innovative Rehabilitation Education – Introduction of new master degree programs in Ukraine (REHAB)“ (598938-EPP-1-2018-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP). • 2019–2020 m. – „Promoting Health Enhancing Physical Activity and Social Welfare Through Outdoor Running Events“ (602887-EPP-1-2018-1-EL-SPO-SCP). • 2019–2021 m. – „Media as a channel of Athletes’ Dual Careers promotion and education“ (603456-EPP-1-2018-1-LT-SPO-SCP). • 2019–2022 m. – „Renewing Ergonomic Education for Health Care Students in European HEIs (RENE)“ (2019-1-FI01-KA203-060862). • 2020–2021 m. – „School and Community Based Sports for The Social Inclusion of Vulnerable Target Groups“ (613266-EPP-1-2019-1-EL-SPO-SCP). • 2020–2021 m. – „Change your mind, coach“ (613587-EPP-1-2019-1-SI-SPO-SCP). • 2020–2022 m. – „Supporting Gamified Physical Activities in & out of Schools“ (613270-EPP-1-2019-1-LT-SPO-SCP). • 2020–2022 m. – „Sport Empowers Disabled Youth 2“ (613130-EPP-1-2019-1-NL-SPO-SCP). • 2021–2022 m. – „Developing Sports Managers and Leaders Employability Across Europe“ (622709-EPP-1-2020-1-UK-SPO-SCP).

<i>Šiaulių (Vilniaus) universitetas</i> • 2018–2020 m. – „Joint and interdisciplinary long life learning training for professionals working with neuro sensorimotor disorders, INTERPROF“ (LLI-352). • 2018–2021 m. – „Inovatyvus mokytojų ugdymas taikant personalizuotą mokymąsi. INTERPEARL“ (2018-1-LT-KA203-046979). • 2019–2022 m. – „Išlyginamųjų kursų būsiesiems gamtos ir matematikos mokslų mokytojams parengimas“ (angl. „Developing Bridging Courses for Mathematics and Science Teacher Students /Bridge2Teach/“). • 2020–2023 m. – „All in – International Inclusive Society in the Arts // ALIISA“.
Universitetų dalyvavimas tarptautinės ES programos „Horizontas 2020“ projektuose
<i>Vilniaus universitetas</i> • 2016–2017 m. – „Researchers Night 2016/2017“ (LT-2016). • 2018–2021 m. – „Dialogue and Argumentation for cultural Literacy Learning in Schools (DIALLS)“. • 2020–2023 m. – „Meaningful Open Schooling Connects Schools To Communities (MOST)“. • 2021–2023 m. – „Accelerating Digital Innovation in Schools through Regional Innovation Hubs and a Whole-School Mentoring Model (iHub4Schools)“.
<i>Mykolo Romerio universitetas</i> • 2017–2019 m. – „ICT naudojimas kuriant bendrosios įtraukties viešąsias vietas (C3PLACES)“ (angl. „Using ICT for Co-Creation of inclusive public Places“). • 2019–2022 m. – „Strateginės pažangių mokslinių tyrimų ir technologijų programos Europoje (SPARTA)“ (angl. „Strategic Programs for Advanced Research and Technology in Europe“).
<i>Kauno technologijos universitetas</i> • 2015–2018 m. – „Europa 2020 atvirosios prieigos infrastruktūra moksliniams tyrimams (OpenAIRE2020)“.
Universitetų dalyvavimas Europos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo programoje mokslo ir technologijų srityje (COST)
<i>Vilniaus universitetas (VU)</i> • 2014–2018 m. – „Ageism: A Multi-National, Interdisciplinary Perspective“ (IS1402). • 2014–2019 m. – „The Digital Literacy and Multimodal Practices of Young Children“ (IS1410). • 2016–2021 m. – „European Network on Individualized Psychotherapy Treatment of Young People with Mental Disorders“ (CA16102). • 2017–2021 m. – „European Network for Problematic Usage of the Internet“ (CA16207). • 2018–2023 m. – „Cultures of Victimology: understanding processes of victimization across Europe“ (CA18121). • 2020–2024 m. – „LGBTI + Social and Economical (in)equalities“ (CA19103). • 2020–2024 m. – „Multi-Sectoral Responses to Child Abuse and Neglect in Europe: Incidence and Trends“ (CA19106).
<i>Klaipėdos universitetas</i> • 2016–2020 m. – „European network for research evaluation in the social sciences and the humanities (ENRESSH)“. • 2016–2020 m. – „Advancing effective institutional models towards cohesive teaching, learning, research and writing development“. • 2019–2023 m. – „Transnational Collaboration on Bullying, Migration and Integration at School Level / Tarptautinis bendradarbiavimas apie patyčias, migraciją ir integraciją mokykloje“.
<i>Kauno technologijos universitetas</i> • 2018–2022 m. – „Tarpdisciplininiai sprendimai jaunimui žengiant į pilnametystę“. • 2019–2023 m. – „Tarptautinis bendradarbiavimas patyčių, migracijos ir integracijos klausimais (TRIBE)“.
Universitetų dalyvavimas tarptautiniuose „Nordic-Baltic“, „Nordplus“ projektuose
<i>Klaipėdos universitetas</i> • 2018–2020 m. – „Suaugusiųjų švietėjų kompetencijų tobulinimas imigrantų ir pabėgėlių skaitmeninio verslumo ugdymo(si) srityje“.
<i>Lietuvos sporto universitetas</i> • 2014–2017 m. – „Nordic-Baltic Physical Activity Bridges“. • 2017–2020 m. – „Nordic-Baltic Sustainable Approach Coaching Youth for Elite“. • 2019–2022 m. – „Nordplus HZ: Nordic Baltic Learning Environments for Movement Affordances“ (NPHZ-2017/10130). • 2020–2023 m. – „Nordic-Baltic Up-dated Coaching Experience“.

Universitetų dalyvavimas tarptautiniuose dvišaliuose, trišaliuose projektuose

Vilniaus universitetas

- 2018–2020 m. – Lietuvos, Latvijos ir Kinijos (Taivano) mokslinių tyrimų programa „Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų interneto naudojimo sąsajos su jų socialine emocine raida bei santykiais su tėvais Latvijoje, Lietuvoje ir Taivanyje: tęstinis tyrimas“.
- 2019–2020 m. – Lietuvos ir Japonijos mokslinių tyrimų ir sklaidos programa „Technologijų naudojimas socialinėje globoje: diskusijos apie socialinio darbo profesionalų ateities veiklos kryptis Japonijoje ir Lietuvoje/ASSIST“ (P-LJB-18-8).
- 2020–2022 m. – Lietuvos ir Japonijos mokslinių tyrimų ir sklaidos programa „Paauglių ir jaunimo stresas ir atsparumas: tarpkultūrinis tyrimas“ (P-LJB-20-9).
- 2021–2024 m. – Lietuvos ir Lenkijos mokslinių tyrimų programa „Daina“, „Faktoriai, keičiantys elektroninių patyčių stebėtojų elgesį“, Lenkijos ir Lietuvos tyrimas (P-LL-21-92).

Klaipėdos universitetas

- 2019–2021 m. – „Nuo konflikto Rytų Ukrainoje nukentėjusių asmenų socialinio dalyvavimo skatinimas“.
- 2020–2021 m. – „Jaunimo tinklaveika vystant darnų turizmą Baltijos jūros regione (STENetY)“.

4 priedas

Edukologijos disertacijų tematikų pasiskirstymas pagal objekto atitiktį bendrojo ugdymo lygmeniui

2016–2020 m. apgintos disertacijos	Formaliojo švietimo dalis, atitinkanti bendrąjį ugdymą		
	Pradinis	Pagrindinis	Vidurinis
2016		Rolandas Bulotas, „Mokinių sąmoningumo jų teisių ir pareigų atžvilgiu ugdymas taikant dialogo ir reflektavimo principus jaunimo mokykloje“, VDU	
2016		Snieguolė Vaičekauskienė, „V–VI klasių mokinių dorovinės nuostatos ir jų ugdymo(si) strategijos“, LEU	
2016			Džiuljeta Ruškytė, „Verslumo kompetencijos ugdymo taikant mokomosios mokinių bendrovės modelį veiksmingumas“, LEU
2016	Aistė Valaikiene, „Mokinių, turinčių nežymų intelekto sutrikimą, ikiprofesinio ugdymo(si) modeliavimas“, ŠU		
2017		Džeraldas Dagys, „7–8 klasės mokinių informacinių gebėjimų ugdymasis taikant tyrinėjimais grindžiamą fizikos mokymąsi“, LEU	
2017		Artūras Akelaitis, „Vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymas per kūno kultūros pamokas“, LSU	
2017		Agnė Juškevičienė, „Lietuvos ir kaimyninių šalių lietuvių tautybės paauglių tautinio identiteto raiška ir edukacinės formavimo(si) prielaidos“, LEU	
2017			Ieva Bilbokaitė-Skiauterienė, „Mokinių (10–12 kl.) tarpkultūriškumo ugdymasis kultūros transformacijos kontekste“, ŠU
2017	Natalija Ignatova, „Informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis grįsto mokymo(si) personalizavimo veiksmingumas pradinėje ir pagrindinėje mokykloje“, LEU		
2018		Algis Bitautas, „Daugiaperspektyvio požiūrio ugdymo raiška Lietuvos istorijos vadovėliuose“, VDU ŠA	
2018	Solveiga Zvicevičienė, „Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, ugdymas ir terapija, taikant lietuvių šokamąjį folklorą“, LEU		
2018	Milda Ratkevičienė, „Mokyklos socialinio pedagogo pagalba socialinės rizikos vaikams: fenomenologinis naratyvinis tyrimas“, KU		
2018		Rita Ilgūnė-Martinėlienė, „Paauglių subkultūra kaip socioedukacinis veiksnys mokykloje“, LEU	
2019	Danguolė Gervytė, „Asumcionistinis ugdymas mokykloje: tęstinumas ir kaita“, VU		

Duomenų šaltinis: Disertacijų duomenų bazė, LMT

5 priedas

Australijos švietimo srities atstovų nurodyti atsakymai, iš kur jie sužino apie atliktus švietimo tyrimus

Švietimo sistemos lyderiai	Mokytojai	Mokytojų rengėjai, mokslininkai
• Skaito straipsnius • Skaito tinklaraščius • Dalyvauja atliekant tyrimus • Klausosi tyrėjų pranešimų • Įsitraukia į profesines draugijas • Tyrimų rezultatus įgyvendina savo darbe • Kritikuoja tyrimus • Stiprina bendradarbiavimą siekdami paskatinti tyrimus • Žiūri pokalbių laidas	• Skaito straipsnius mokytojams skirtuose žurnaluose • Skaito straipsnius žiniasklaidoje • Susipažįsta su mokyklos ar mokinio duomenimis • Dalyvauja diskusijose apie mokyklos ir mokinio duomenis • Dalyvauja tyrėjų internetiniuose seminaruose • Dalyvauja rengiamose konferencijose • Klausosi mokslininkų prezentacijų (per seminarus) • Dalyvauja universiteto ir mokyklos vykdomame projekte • Dalyvauja tyrėjo ir praktiko tyrime • Dalyvauja konkrečioje tyrimo viešinimo veikloje (magistro ar doktorantūros studijose)	• Skaito tyrimų medžiagą • Užtikrina, kad tyrimai būtų grindžiami etikos principais • Pritaiko etikai • Vadovauja tyrimams • Konsultuoja • Rengia disertacijas • Kritiškai apmąsto tyrimus • Analizuoja tyrimų ir politikos dokumentus • Vadovauja disertantams • Atlieka tyrimų sklaidą • Suburia tyrėjų grupes viename arba keliuose universitetuose • Perteikia tyrimo duomenis ikimokyklinio ugdymo mokytojams • Rengia konferencijas • Leidžia žurnalus • Sieja darbą su veikla mokykloje • Taiko grupiniame darbe

6 priedas

Australijos švietimo tyrimų tarnybos sudarytų prioritetinių švietimo tyrimų temų sąrašas

Vaikai ir mokiniai • Mokymosi pasiekimai ir pažanga • Lankomumas ir užduočių atlikimas • Dalyvavimas ir įsitraukimas • Pereinamieji laikotarpiai • Sveikata ir gerovė • Socialinis ir emocinis mokymasis	Mokyklos ir ankstyvojo ugdymo bei priežiūros paslaugos • Kokybė ir jos tobulinimas • Valdymas ir lyderystė • Išteklių ir infrastruktūra • Tyrimo duomenų taikymo tobulinimas
Mokytojai, pedagogai ir vadovai • Pedagogų darbo praktika ir mokymo strategijos • Dalyko žinios ir dalyko pedagogika • Tyrimo duomenų taikymas praktikai tobulinti • Technologijų naudojimas mokymuisi gerinti • Kvalifikacija, mokytojo ir pedagogo pasirengimas • Nuolatinis profesinis tobulėjimas ir mokymasis	Teisingumas, prieinamumas ir įtrauktis • Čiabuvių švietimas • Neįgalūs vaikai ir mokiniai • Vaikai ir mokiniai iš įvairios kultūrinės ir kalbinės aplinkos • Vaikai ir mokiniai iš prastos socialinės ir ekonominės aplinkos • Švietimas regionuose, kaimuose ir tolimuose regionuose • Šeimos ir bendruomenės įsitraukimas
Mokymo programa ir vertinimas • Vertinimas, grįžtamasis ryšys ir ataskaitos • Ankstyvųjų metų mokymasis ir tobulėjimas (fizinis, socialinis, emocinis, pažintinis, kalbos) • Anglų kalba; matematika; gamtos mokslai; humanitariniai ir socialiniai mokslai; menai; technologijos; kalbos; sveikata ir fizinis lavinimas • Raštingumas; skaičiavimas; kritiškas ir kūrybiškas mąstymas; informacinių ir komunikacinių technologijų galimybės; asmeninės ir socialinės galimybės; etika; tarpkultūrinis supratimas	

7 priedas

Nyderlandų švietimo tyrimų iniciatyva (NRO): 2016–2019 m. programoje nurodytos tyrimų temos

Tema	Temos tyrimų klausimų pavyzdžiai
1. Švietimo pasiūla ir moky-mo programa	Kaip švietimą sukurti taip, kad mokymasis mokykloje ir už mokyklos ribų būtų optimaliai suderinti tarpusavyje? Kokie mokymosi mokykloje ir už mokyklos ribų deriniai prisideda prie mokinių tobulėjimo, atsižvelgiant į mokymosi aplinką?
2. Švietimas ir technologijos	Kaip geriausiai galima panaudoti medžiagą, kad mokinių dėmesys būtų sutelktas į svarbiausias mokomosios medžiagos dalis? Kokios veiklos geriausiai tinka mokant ir mokantis skirtingų rūšių žinių? Kaip socialinė žiniasklaida gali efektyviai ir atsakingai stiprinti mokymąsi bendradarbiaujant ir padėti užtikrinti, kad bendradarbiavimas būtų produktyvus? Kaip leidėjai savo sukurtose priemonėse gali pateikti daugiau interaktyvumo, kur tai yra pageidautina ir kiek tai yra veiksminga?
3. Socializuojanti švietimo funkcija	Kaip švietimas gali prisidėti, stiprinant socialinius ir pilietinius įgūdžius? Kiek ir kaip socialiniai ir pilietiniai įgūdžiai yra susiję su kitais švietimo pasiekimais, etnine priklausomybe, socialine grupe, mokyklos gyvenimu ir socialiniu saugumu? Kokius padarinius patiria visuomenė, kai plėtojami šie socialiniai ir pilietiniai įgūdžiai, pavyzdžiui, įgyvendinant socialinę integraciją?
4. Ugdymo specialistų tobulinimas	Kaip mokytojai gali geriau valdyti esamą įvairovę klasėje, mokykloje ir kokie metodai turi teigiamą poveikį mokinių savijautai bei mokymosi rezultatams? Kokį poveikį kūrybiniai įgūdžiai turi mokytojų IKT raštingumui? Kokios veiklos yra veiksmingos ugdant mokytojų projektavimo įgūdžius? Kokiais metodais galima paskatinti mokytojus keisti nusistovėjusią tvarką, ją priderinant prie kintančių mokymo ir mokymosi reikalavimų? Koks didaktinių metodų derinys lemia deramą mokytojų įgūdžių ugdymą pagal jų rengimo programą?
5. Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą	Kokios ankstyvosios vaikystės ir ikimokyklinio ugdymo formos prisideda prie sėkmingo mokymosi pradinio ir vidurinio ugdymo pakopose ir kokius reikalavimus turi atitikti šis ugdymas? Kiek vaikų priežiūros centrai gali prisidėti prie sėkmingos mažų vaikų socialinės ir emocinės raidos? Kaip galima skatinti STEM tyrimus, ypač mergaičių, ir kokia švietimo aplinka prie to prisideda? Kodėl mokiniai renkasi pasirenkamąsias, o ne įprastas magistrantūros programas? Ar tam tikroms socialinėms grupėms yra per daug atstovaujama?
6. Švietimo sistema ir švietimo valdymas	Kokiomis savybėmis švietimo sistemos skiriasi viena nuo kitos? Kiek Nyderlandų švietimo sistema prilygsta kitų šalių švietimo sistemoms? Kaip galima conceptualizuoti ir pritaikyti mobilumo aspektą švietimo sistemose? Kiek sukurta švietimo sistema yra efektyvi? Kiek švietimo sistema veiksminga skirtingų lyčių, socialinės kilmės ir etninės priklausomybės požiūriu?
7. Švietimo naujovės ir mokslinių tyrimų vaidmuo	Kaip mokymo specialistai įprasmina švietimo naujoves ir kaip tai susiję su jų dalyvavimu įgyvendinant šias naujoves? Kaip švietimo naujovės skleidžiamos mokyklose, ar yra skirtumų dėl mokyklų ir švietimo sistemos (ankstyvosios vaikystės, pradinio ugdymo, vidurinio profesinio mokymo) naujovių diegimo galimybių? Koks yra švietimo naujovių diegimo būdas? Kokį vaidmenį atlieka tarpininkaujančios organizacijos (pvz., pagalbos mokyklai tarnybos, švietimo konsultantai), skleidamos švietimo naujoves? Kokie veiksniai prisideda prie tvaraus (ilgalaičių) inovacijų projektų įgyvendinimo? Kaip mokytojai, mokyklos ir švietimo institucijos, bendradarbiaudami su tyrėjais, remdamiesi tyrimais gali analizuoti ir tobulinti savo veiklą?

